

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * MAREC * MARZEC * 1998 * Č. 3 (478) * CENA 1,50 ZŁ

VO VÍRE TANCA

Krempachy sú už tradične dejiskom pekného kultúrneho podujatia „Ostatki - Fašiangy“ so širokou prehliadkou folklórnych súborov, ľudových kapiel, spevákov, hudobníkov a rozprávačov. Na našom zábere vystúpenie súboru Rombaň z Chyžného. Podrobnejšie o podujatí na str. 16-17. Foto: J. Janiczkó

V ČÍSLE:

Sedemdesiat sukien mala...	3
Výtvarná súťaž Života '97 uzavretá	4-5
Vynález, ktorý spojil ľudí	6
Teta Ludmila	7
Malá Lipnica - veľké premeny	8-9
Zábavy detí sveta	10-11
Veľvyslanec SR v Nowom Sączi	12
Kým bol Piotr Borowy?	13
Oravské recitácie	14
Z krajanskej tvorby	14
K výročiu Pavla Dobinského	15
Beseda o učebniciach	15
Fašiangy - ostatki '98 v Krempachoch	16-17
Poviedky na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa.....	32

NA OBÁLKE. Vo vire tanca: 1. Súbor Zelený javor z Krempách; 2. Detský súbor Malá veselica z Nedeca; 3. Súbor Podhalie (spišská časť) z Jurgova; 4. Súbor Rombaň z Chyžného; 5. Detský súbor Malí tanečníci z Krempách. Foto: J. Spernoga

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POŁSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, 633-09-41
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:
Peter Kollárik

Społeczne kolegium doradcze:
Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lídia Mšalová,
Anton Pivočarík

Skład:
Redakcja Život

Łamanie i druk:
Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:
Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto: BDK w Lublinie
II/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół
i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1,50 zł
półroczenie - 9 zł
rocznie - 18 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

MORENA, MORENA...

Zima, v tomto roku mierna, ustupuje a príroda sa prebúdza k životu v očakávaní na blížiacu sa jar. Slnko čoraz dlhšie ukazuje svoju žiarivú tvár a roľníci pripravujú náradie, aby - len čo sa otepľí a pôda preschnie - mohli začať jarné poľné práce. S roľníkovou prácou a opakováním sa ročných období sa kedysi spájalo mnoho rôznych zvykov a obradov. Jedným z takýchto obradov, spojených s jarným obdobím, bolo i vynášanie Moreny.

Morena, niekde nazývaná tiež Marejna, Marmuriena, Smrtka, Barborena či Kyselica - to bola slamená figurína oblečená do ženských šiat, ktorú na jar dievčatá nosili so spevom po dedine, aby ju nakoniec hodili do vody alebo spálili. Pôvod vynášania (alebo topenia) Moreny sa kladie ešte do predkresťanského obdobia ako súčasť obradov oslavujúcich jarnú rovnodenosť. O vzniku tohto obradu je však niekoľko teórií. Podľa jednej slamená figurína symbolizovala zimu, ktorej zníčenie malo otvoriť cestu pre nástup jari a po nej leta. Podľa inej zase ide o personifikovanú smrť, ktorej odstránenie malo zaistiť všeobecnú prosperitu celému lokálnemu spoločenstvu. Aj čas vynášania Moreny bol rôzny. Napr. na okolí Slovenskej Ľupče sa v minulých storočiach vynášala už na záver fašiangov. Prevažne sa však na Slovensku, zhodne s inými západoslovanskými národmi, vynášala dva týždne pred Veľkou nocou, čiže na tzv. smrtnú nedelu, na Spiši nazývanú aj čierna nedela, inde zase šúlková nedela, pretože hlavným jedlom v období veľkého pôstu boli šúlané halušky z múky, zemiakov a vody.

V noci zo soboty na čiernu nedelu sa poschádzali dievky v jednom dome na

Obchôdzka s Morenou cez dedinu

vyšnom konci dediny poobliekať Morenu (slamenú figúru v životnej veľkosti navlečenú na drevenú kostru v podobe križa) do miestnych šiat. Na druhý deň potom veľký sprievod dievčat (a niekde aj chlapcov) obchádzal s Morenou celú dedinu, ba v niektorých obciach aj chotár, a počas cesty spievali:

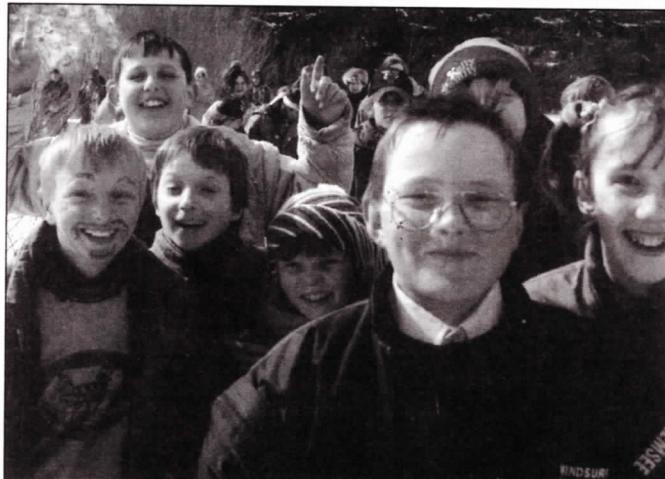
*Marmuriena, kde si bola?
Na vyšnom konci, v otrhanom domci.
Čo si tam robila?
Mlieko som mútila.
Čo si mi nedoniesla?
Ved' som ti niesla.
Stretol ma vlcík,
vybil mi hrnčík.
Kde sú tie slepky?
Voda ich vzala.
Kde je tá voda?
Vraný ju vypili.
Kde sú tie vrany?
Na vrch konára.*

*Kde je ten vrch konár?
Chlapci ho zot'ali.
Kde sú tí chlapci?
Na vojnu ich vzali!
Kde je tá vojna?
Zemou sa prepadla.*

Nakoniec, keď už všetko obišli, pobrali sa k rieke či potoku, a hodili Morenu do vody (niekde spálili). Keď sa o niečo zachytia a nechcela odplávať, bolo to zlé znamenie: že sa zima ešte vráti alebo potrvá dlhšie. V niektorých obciach počas obchôdzky s Morenou zbierať mládež rôzne potraviny (vajcia, maslo, slaninu a pod.), zase inde ju za tento úkon pohostili na účet obce. Poznamenajme ešte, že napr. v Liptove, na Orave a iných oblastiach vznikla aj mužská obdoba Moreny - tzv. Dedko. Podobnú slamenú figurínu, oblečenú do mužských šiat, pripravovali

POKRAČOVANIE NA STR. 2

To vám bola zábava...

Všetci sa náhlia k rieke

DOKONČENIE ZO STR. 1

mládenci a niesli ju potom za dievčatami idúcimi s Morenou.

Pred rokmi sa o obnovenie tohto zvyku, ale už skôr v zábavnej forme, postarala mládež jablonského lýcea. Nie je to už súčasť dátnej obradu s istou magickou funkciou, ale skôr zábava. Zostal však symbol - slamená figurína Moreny, ozdobenej pestrofarebnými stužkami, ktorú mládež - poprežíkaná ako na maškarný ples - nesie v deň jarnej rovnodennosti (21. marca) cez Jablonku a hádže z mosta do rieky.

Na Spiši sme sa s týmto zvykom stretli v Jurgove, kde žiaci tamojšej základnej školy už viac rokov vynášajú Morenu a topia ju v Biaľke. Odtiaľ pochádzajú i naše zábbery z vlaňajšej zábavy jurgovskej mládeže.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

My sme deti veselé...

Spoločný záber s Morenou na pamiatku

Morena v rieke akosi nechce odplávať

KRÁTKO ZO SPIŠA

Nedávno telekomunikačný podnik zaviedol v Nižných Lapšoch okolo 130 nových prípojok. Pri telefonizácii však Lapšania „zabudli“ zaviesť aspoň jednu verejnú telefónnu linku na mince buď kartu. Škoda, lebo Nižné Lapše, ako gminné centrum, navštievuje mnoho obyvateľov z okolitých obcí, nehovoriac už o turistoch.

Ako sme sa dozvedeli v gminných matičných úradoch, na konci minulého roka býval v spišských obciach nasledujúci počet obyvateľov: Čierna Hora - 1551, Durstín - 457, Falštín - 321, Fridman - 1596, Jurgov - 870, Kacvín - 1158, Krempachy - 1215, Lapšanka - 385, Nová Belá - 1290, Nedeca - 1628, Nižné Lapše - 1388, Nedeca-Zámok - 236, Tribš - 806, Repiská - 683,

Vyšné Lapše - 897. Spolu Spiš obývalo 14.481 obyvateľov.

Napriek zimnému obdobiu práce na výstavbe základnej školy v Nižných Lapšoch neprestali. Ako sme sa dozvedeli, lapšanská samospráva by chcela školu odovzdať do užívania na začiatku nového školského roka. Podobná je situácia aj na výstavbe školy v Čiernej Hore od Jurgova. Ako nám povedal bukowinský vojt F. Jeziereczak, v tomto roku na dokončenie výstavby vymedzili v gminnom rozpočte 150 tisíc zlôtých (jeden a pol miliarda starých zlôtých). Lapšanským a čiernohorským deťom prajeme, aby ďalší školský rok privítali v nových školách.

O prinávratení okresov v Poľsku sa v poslednom čase veľa hovorí. Veľmi protirečivé názory na Spiši a Podhalsku vyvolal posledný návrh senátora F. Bachledu-Księ-

dzularza, ktorý v Ministerstve vnútra a administratívy vo Varšave žiadal vytvoriť aj tzv. tatranský okres so sídlom v Zakopanom. K tomuto okresu by mala patriť aj gmina Bukowina Tatrziska. Ako nám povedal bukowinský vojt F. Jeziereczak, tamojšia gminná rada sa už v roku 1993 rozhodla pre členstvo v niekdajšom novotarskom okrese, ku ktorému - pripomeňme - patrilo aj mesto Zakopané.

V polovici januára sa v priestoroch Nedeckého zámku konalo prvé novoročné stretnutie poslanca Franciszka Adamczyka s predstaviteľmi spišských samospráv, obcí a spoločenských organizácií. Ako sme sa dozvedeli, stretnutia sa zúčastnila takmer stovka pozvaných. Hovorilo sa predovšetkým o problémoch tohto regiónu. Žiaľ, ako sa dalo očakávať, na stretnutie neboli pozvaný nikto z našej krajanskej organizácie - spišského obvodu SSP a miestnych skupín. (jp)

SEDEMDESIAT SUKIEN MALA...

a predsi sa nevydala, a ja nemám iba, iba jednu, vydajú ma až za Viedňu. Túto populárnu pesničku si kedysi spievali dievčatá, pripravujúce sa na deň, kedy sa postavia pred oltár a povedia áno. Hovorí sa predsa, že jedným z najkrajších poslanií a súčasne veľkou túžbou každej ženy je byť matkou. Kým to však nastúpi, čaká ju svadobný deň. Na svoju úlohu byť manželkou a matkou sa dievčatá pripravovali už od detstva. Svedčí o tom o. i. to, že medzi ich najobľúbenejšie hračky patria dodnes bábika a kočik. Veľa starostí pred svadbou mali najmä mamy, ktoré dcére museli pripraviť výbavu, ktorú - podľa rozprávania oravských krajaniek - dostávala mlaďucha často

vo svadobnej truhlici

Jej obsah neraz závisel od sociálnych podmienok, t.j. od zámožnosti rodiny a od toho, kol'ko dievčat na výdaj bolo v dome. Povedme si niečo o tomto starobylom kuse odkladacieho nábytku, ktorý sa dodnes nachádza v mnohých izbách oravských domov. Ved' kedysi bol predmetom snov a túžob našich mám a babičiek.

Ked' mali rodičia jedinú dcéru, truhlica bola ľažňa a aj jej obsah samozrejme bohatší. Veno z domu nevesty sa prevážalo na voze a mlaďucha obvykle sedela na truhle so základnou výbavou, ku ktorej patrila posteľná bielizeň, periny, vankúše, oblečenie, ale aj šatky či obrusy. V oravských dedinách sa truhlice začali používať asi od polovice 19. storočia. Vyrábali ich z rôznych druhov dreva a zatvárali vrchnákom - vekom, ktoré bolo pripevnené na kovových závesoch, t.j. pántoch, pribitých na zadnej stene truhlice. Niektore obsahovali priečinok na odkladanie rôznych drobností. Klúčový otvor bol lemovaný kusom plechu a na prenášanie truhlice slúžili okrúhle kovové držadlá. Vonkajšia úprava truhlic závisela od daného regiónu, fantázie tvorca, väčšinou miestneho stolára, ako aj priania rodičov nevesty, bola teda diferencovaná. Niektoré truhlice mali prírodnú farbu dreva, iné boli zdobené maľovanými ornamentmi, ďalšie napodobňovali štruktúru dreva žilkovanou kresbou, tzv. fládrovaním a pod. Na Orave som videl najviac maľovaných truhlic. Odchýlme teda ich veko a nazrime čo skrývali. Mnohé ženy však majú svoje tajnosti a žiadna vám len tak nedovolí nahliadnúť ani do svojej kabelky. Spočiatku som sa teda aj obával, či sa mi podarí odhaliť tajomstvo svadobnej truhlice, v ktorej si dodnes nejedna z oravských žien uchováva kúsok svojej mladosti a spomienky na sobáš. Nemožné sa však podarilo, a tak sa započúvajme do rozprávania o svadbe, výbave, mladosti i o tom, čo majú vo výbave nevesty dnes. Myslím, že to bude pre mnohých zaujímavé aspoň tak, ako to bolo pre mňa. Mnohé poznatky, ktoré som mal dote-

raz najmä z literatúry, sa mi na Orave potvrdili len čiastočne. Dočítal som sa totiž, že kedysi sa rodičia starali hlavne o spájanie majetkov mladých a nezáležalo im na tom, čo k sebe cítia. Mnohí z nich hovorili, láska príde neskôr a majetok bude v celosti. A čo ked' nie? Myslel som si tiež, že chudobné dievča sa proti vôle rodičov nemohlo vydať za bohatého mládenca a naopak. Výnimky zrejme potvrdzujú pravido, preto dajme slovo oravským ženám.

- *Od našej svadby uplynulo vyše 35 rokov* - spomína Cecília Zboreková z Jablonky. - Brali sme sa v pekný letný júlový deň v roku 1962. Rodičia mi nebránili výjsť za toho, koho som mala rada, teda za môjho manžela Karola. Dnes sa dobre pamätam na to, čo bolo v mojej výbave, ved' pre mňa to boli doslova poklady. Mama mi pripravila o. i. 12 posteľných plachiet, 6 vankúšov naplnených snehobielym husacím perím, 2 mäkkučké páperové vankúšiky a veľkú 7-kilogramovú perinu. V truhlici som tiež mala 30 sukni, kabáty a pláštie. Ja sama som si z tenkého ľanového plátna ušila a vyzdobila obrusy a uteráky. V „safarní“ som dostala zase obilie.

K tejto základnej výbave, priznajme, že aj na tie časy pomerne bohatej, pridali rodičia kus pol'a, na ktorom spolu s manželom začali hospodáriť.

- *Mnohé nevesty v minulosti, najmä tie z bohatších rodín - pokračuje - dostávali ešte nejaký kus nábytku, no a jednu či dve kravy. Chudobnejší rodičia, ked' nemohli dať kravu, dávali aspoň dávali teliatko. Veno sa však postupom času menilo.*

Ked' sa v roku 1974 vydávala staršia dcéra Cecílie Zborekovej, tiež Cecília, do vena už dostala nábytok do izby, dve periny, paplón, 9 vankúšov, ale aj safarňu na obilie. Mladšia dcéra Angela (vydávala sa v roku 1984) dostala nabytok do izby a do kuchyne, no a samozrejme periny, vankúše, paplóny, koberce a záclony.

- *Základnú výbavu* - hovorí C. Zboreková - *chystám už aj svojim vnucákam. Nepište však, čo dostanú, nech je to pre ne prekvapenie. Do svadby majú ešte pekných párov rôčikov, takže ponáhľať sa nemusia. Teraz je dôležitejšie aby sa dobre učili...*

Ako vidieť, o svoju výbavu sa nemusia obávať ani mnohé „slečny“, ktoré dnes ešte len sedia v školských laviciach, lebo na to, čo bude v ich výbave, myslia okrem ich mám aj staré mamy.

- *Ked' som saja vydávala* - spomína Anna Fulová z Chyžného - *bolo to v roku 1981, dostala som okrem základnej výbavy, t.j. posteľnej bielizne, perín a vankúšov, válenku i peniaze na začiatok.*

Chudoba cti netratí

Veľa dievčat, najmä tie z chudobných rodín, ktoré sa - obrazne povedané - vydávali

v jednej košeli a sukni, dostávali taktiež výbavu, aj keď skromnejšiu.

- *Moja svadobná výbava* - hovorí Mária Litviaková z Jablonky-Bory - *patrila k tým chudobnejším. Od rodičov som dostala perinu, posteľné plachty, tri vankúše, vyšívane podušky a dve šatky. Moja mama, ktorá sa vydávala v roku 1927 mi povedala, že vo svojej svadobnej truhlici nemala ani to, čo som dostala ja. Myslím si však, že moje manželstvo by nebolo šťastnejšie, keby mi mohla dať viacej. Ani mne, ani manželovi to nikdy nevadilo. Boli sme naopak radi, že sme si postupne všetko zaobstarali sami.*

Na to, čo kedysi bývalo vo svadobnej výbave som sa spýtal aj vynikajúceho huslitu, člena známej kapely Vengrinovcov - Eugena Bandiku z Veľkej Lipnice-Privarovky.

- *Desiatky rokov som hrával* - hovorí - *na mnohých oravských svadbách. Neraz som mal možnosť vidieť, čo nevesta dostávala do výbavy a vena z domu rodičov. Bola to najčastejšie posteľná bielizeň, periny a vankúše, šatstvo, krava či teliatko, nezriedka i prasiatko, trochu obilia a pod.*

Poznamenajme, že manželia Bandikovci začíname veľmi skromne. Zobrali sa totiž len dva roky po vojne, počas ktorej bolo v tejto obci spálených veľa domov. Plamene neobišli ani dom rodičov E. Bandíka.

- *Vtedy bolo všetkijako* - spomína. - *V jednych portkách som chodil v piatok i sviatok. Ked' som sa oženil, dostal som od rodičov jednu kravku. Na viacaj jednoducho nemali. Svojkovci už nežili, takže sme s manželkou začíname prakticky od začiatku. Našim deťom sme sa však už snažili dať všetko potrebné. Našťastie sú už na svojom, vychodili aj školy. Ked' môžeme, pomáhame im aj dnes.*

Svadobná výbava, ako sme už spomíinali, bývala raz bohatšia a okázaľejšia, inokedy chudobnejšia. Podobne je aj dnes. Preto mnohí rodičia dlhé roky odkladajú peniažky a snažia sa, aby ich ratolesti mali ľahší start v manželskom živote. Zdá sa mi však, že niekedy sa cheú takto pred svojimi susedmi či známymi „vytiahnut“ či dokázať, že oni na to majú. Preto robia svadby, na ktorých je často vyše sto či dvesto ľudí a k darom, okrem základnej výbavy, pridávajú aj kompletné nábytkové súpravy - spálne, obývačky, moderné zariadenie kuchyne a niektorí aj vybudovaný dom. Okrem materiálnych statkov, a to je potešiteľné, svojim deťom v čoraz väčšej miere poskytujú vzdelanie. Dnešným moderným ženám predsa už nestáči zvŕtať sa v kuchyni či na hospodárstve. Mnohí mládenci, aby sa vyučovali bohatým nevestám, si zase chodia zarobiť do zahraničia, aby boli pred ženou finančne nezávislí. Svoju vyvolenú si cheú, podľa možnosti, doviest' do hotového.

Svadobné truhlice, ktoré kedysi obsahovali výbavu ich mám a babičiek miznú, a keď sa niekde zachovali, slúžia už len ako dekorácia vnútorného zariadenia moderných,

VÝTVARNÁ SÚŤAŽ ŽIVOTA '97 UZAVRETÁ

Každá súťaž je ako lotéria, sprevádzajúca ju vzrušenie, očakávanie a neistota. Áno, nikdy totiž nevedno, ako dopadne. Zmocnila sa aj nás, ba istý čas sme mali väzne obavy. Totiž bližila sa uzávierka súťaže a my sme ešte nedostali ani jednu prácu! Najprv sme si myšleli, že sa naše pozvánky cestou kdeši „vyparieli“. Ako nám len spadol kameň zo srdca, keď niekolko dní pred vianočnými sviatkami zaklopal na redakčné dvere poštový doručovateľ a doniesol nám, ako sv. Mikuláš, množstvo balíkov. Boli to darčeky od vás. Dnes už máme starosti za sebou a tak chceme predstaviť výsledky našej výtvarnej súťaže. Určite na netreplivo čakajú najmä naši najmladší čitateľia.

Témá našej súťaže znala: MÔJ VYSNÍVANÝ DOM. Na prvý pohľad sa zdala ľahká. Hociktorý z účastníkov si mohol pomyslieť: nuž dom ako dom, štyri čiary, komín a hotovo. Nám však nešlo o to, alebo nielen o to. Chceli sme nazrieť do duše malých umelcov, dozvedieť sa, čo cítia a aký majú vzťah k rodicovskému domu, okoliu, ako aj k prostrediu, v ktorom žijú.

Súťažná porota, ktorá sa zišla začiatkom februára zistila, že do uzávierky sme dostali spolu až 640 prác od 460 žiakov z 23 základných škôl na Spiši a Orave, v tom aj od súkromných odosielateľov. Je to druhý najväčší počet prác v dejinách našej súťaže. Po prvýkrát sme dostali viaceré prác z Oravy - 348, ako zo Spiša - 292. Žiaľ, aj v tomto roku chýbalo viac škôl, ktoré sa súťaže nezúčastnili. Je to škoda, lebo aj v nich sú iste talentované deti, aj tam určite boli záujemci o súťaž, ktorých však nemal kto povzbudí. Najviac prác - 108, sme dostali zo školy č. 2 v Hornej Zubrici. Neznámená to však, že žiaci z iných škôl, ktorí nám poslali menej, alebo len niekolko prác, mali

Malba M. Rachtana (11 r.) z Nedece: Môj dom v budúcnosti

menšie šance na dobré umiestnenie. Práve naopak. Školám, ktorá nám poslali najviac najkrajších prác, t.j. ZŠ č. 2 v Hornej Zubrici a škole v Jurgove sme priznali osobitnú odmenu šéfredaktora Života.

Hodnotili sme predovšetkým nápaditosť žiakov, ale aj zbehosť v narábaní štetcom, ceruzkou či pastelkou. Niektorí sa dali zvábiť zdanlivej ľahkosti témy a nepochodili. Mnohí však dokázali, že majú bohatú fantáziu a obratnosť, že sa vedia včítiť v prostredie, v ktorom bývajú, alebo tiež v novú, neznámu, vymyslenú situáciu, a dokázali to znamenite stváriť s pomocou štetca, ceruzky, farieb, papiera, plastelíny, slamy, skla, alebo dokonca zápaliek. Viaceré práce, bez ohľadu na to, akou technikou boli zhotovené, sa nám naozaj páčili. Zdá sa, že chlapci boli trochu konkrétnejší a najčastejšie vychádzali zo súčasnosti, aj keď niektorí si trochu „popfantazirovali“ a prenesli nás do domov a ulíc 21. storočia. Nezriedka si počívali ako ozajstný stavební inžinieri. Zase dievčatá sa vo svojich prácach riadili skôr romantizmom, akousi

túžobou po peknom domove, v ktorom vládne harmónia s prírodou. Za tieto poznatky sme všetkým vďační.

Zaujímavá téma a možnosť využívania ľubovoľnej výtvarnej techniky spôsobili, že sme na súťaž dostali veľmi rôznorodé práce, od priemerných po veľmi dobré. Niektoré boli, žiaľ, odkopírované z predlôh. Tie sme v súťaži zohľadňovať nemohli. Všeobecne možno konštatovať, že úroveň súťaže bola už tradične vysoká a zaslane práce splnili naše očakávania. O niečo lepšie ako vlni si v tomto ročníku počína staršia skupina.

Dakujeme všetkým žiakom za ich námahu a tvorivý prístup k našej súťaži. Naša vdaka patrí tiež riaditeľom škôl a učiteľom výtvarnej výchovy za povzbudenie žiakov do našej súťaže. Výhercom srdečne blahoželáme. Dúfame, že vecné ceny, ktoré sme pre nich pripravili, sa im budú páčiť. Odovzdáme ich osobne. Už teraz pozývame všetkých na novú súťaž, ktorej tému oznámitme v septembrom čísle nášho časopisu.

REDAKCIA

Práca z plastelíny D. Owsiaka (11 r.) z Dolnej Zubrice: Naša oravská drevenica

VÍŤAZI

Mladšia skupina

(od 1. do 4. triedy)

1. Eva PIETRASOVÁ (7 r.), Jurkov, za maľbu Môj dom,
2. Dárius OWSIAK (10 r.), Dolná Zubrica, za prácu Naša oravská drevenica,
3. Miroslav ŠOLTÝS (6 r.), Durstín, za maľbu Môj domček v zime,
4. Krištof PALUCH (10 r.), Krempachy, za maľbu Dom v budúcnosti,
5. Ivona LITVIAKOVÁ (9 r.), Jablonka, za maľbu Môj vysnívaný dom,
6. Aneta BEDNARČÍKOVÁ (7 r.), Nová Belá, za maľbu Môj domček,
7. Ivona ZAREMBOVÁ (8 r.), Horná Zubrica, za maľbu Vianočné sviatky v našom dome,

8. Mária BARNÁŠ (8 r.), Jurgov, za maľbu na dreve Naša drevonica,
9. Mariola KLIMOVÁ (9 r.), Krempachy, za prácu z plastelíny a dreva Môj vysnívaný dom,
10. Gregor PILCH (10 r.), Jablonka, za koláž Môj dom,
11. Paulína KULAVIAKOVÁ (5 r.), Dolná Zubrica, za maľbu Dom snov,
12. Anna STECHUROVÁ (10 r.), Kičory, za koláž Domček v noci,
13. Vojtech BEDNARČÍK (8 r.), Nová Belá, za maľbu Môj dom,
14. Aneta VOJTAŠOVÁ (8 r.) Jurgov, za maľbu Moja vysnívaná záhradka,
15. Tomáš KARKOSZKA (9 r.), Veľká Lipnica, za koláž Môj dom a nádvorie.

Ďalších 25 účastníkov súťaže porota odmenila slovenskými knihami. Sú to:

Terézia STECHUROVÁ (9 r.), Malá Lipnica, za koláž Domček a ja v prírode,
Ján BIŽIAK (8 r.), Tribš, za maľbu Môj domček na Vianoce,

Marta IGLAROVÁ (8 r.), Fridman, za maľbu Štedrý večer,

Peter KAČMARČÍK (9 r.), Tribš, za maľbu Dom mojich snov,

Silvia KIDOŇOVÁ (10 r.), Malá Lipnica, za koláž Vianoce v mojej izbe,

Renáta KUBACKÁ (10 r.), Malá Lipnica, za koláž Dom v lete,

Anna BRIJOVÁ (9 r.), Vyšné Lapše, za maľbu Dom mojich snov.

Michalina CETEROVÁ (13 r.), Čierna Hora, za maľbu Môj vysnívaný dom,

Violetta DUDZIKOVÁ (9 r.), Jurgov, za koláž Neobyčajný domček,

Renáta KOVALÍKOVÁ (7 r.), Chyžné, za maľbu Dom a okolie,

Kinga JURGOVIANOVÁ (10 r.), Repiská, za maľbu Náš dom so záhradkou,

Paulína CHALUPKOVÁ (9 r.), Nová Belá, za koláž Najkrajší dom v okolí,

Rafal KOVALČÍK (10 r.), Dolná Zubrica, za koláž Moja izba,

Lucia HOLLÁ (10 r.), Dolná Zubrica, za koláž Náš dom,

Alicia LUKÁŠOVÁ (9 r.), Krempachy, za maľbu Domy budúcnosti

Katarína PAVLÁKOVÁ (10 r.), Dolná Zubrica, za koláž Moja izba,

Izabela ŠVECOVÁ (9 r.), Krempachy, za maľbu Dom - topánka,

Aneta WRONSKÁ (10 r.), Dolná Zubrica, za prácu z plastelíny Náš dom,

Jovita SKRZYPASZEKOVÁ (9 r.), Jurgov, za maľbu Dom na našej ulici,

Krištof KOVALČÍK (9 r.), Krempachy, za maľbu Naša ulica,

Marta BIZUBOVÁ (9 r.), Krempachy, za prácu z plastelíny Náš dom v lete,

Magdaléna BIELOVÁ (8 r.), Horná Zubrica, za koláž Vianoce u nás,

David STOPIAK (7 r.), Malá Lipnica, za maľbu Moja izba,

Kinga PLUČINSKÁ (10 r.), Jurgov, za maľbu Náš dom v lete,

Michal VENIT (8 r.) Praha, za kresbu Dom, v ktorom bývam.

Maľba D. Oraviecovej (11 r.) z Veľkej Lipnice: Dom pod Babiou horou

Staršia skupina

(od 5. do 8. triedy)

1. Dorota CERVÁSOVÁ (13 r.), Nová Belá, za maľbu Môj dom a okolie,
2. Johana MIŠINIECOVÁ (11 r.), Horná Zubrica, za maľbu na skle Môj vysnívaný dom,
3. Marta GELATOVÁ (13 r.), Krempachy, za maľbu Dom v prírode,
4. Vojtech STANEK (13 r.), Falštin, za prácu na počítači Náš budúci domáci vchod,
5. Dorota ORAVIECOVÁ (11 r.), Veľká Lipnica, za maľbu Dom pod Babiou horou,
6. Peter PAVLÍK (12 r.), Čierna Hora, za maľbu Ulica budúcnosti,
7. Michal RACHTAN (11 r.), Nedeca, za maľbu Môj vysnívaný dom,
8. Dominika OSTROWSKÁ (12 r.), Dolná Zubrica, za maľbu Dom v lese,
9. Karolina SZPAKOVÁ (11 r.), Horná Zubrica, za koláž Stromček v mojej izbe,
10. Alžbeta CHOVCOVÁ (11 r.), Jurgov, za maľbu Dom v prírode,
11. Anna KARDÁŠOVÁ (13 r.), Horná Zubrica, za model Oravský dom,
12. Justína DĽUGA (13 r.), Nová Belá, za koláž Izba,
13. Dana BIGOSOVÁ (14. r.) Jurgov, za maľbu na skle Náš dom pod horami
14. Kamila LITVIAKOVÁ (11 r.), Jablonka, za koláž Náš domček,
15. Anna VACLAVOVÁ (13 r.), Čierna Hora, za maľbu Rozprávkový domček,
16. Johana BIZUBOVÁ (13 r.), Krempachy, za maľbu Domček v prírode.

Ďalších 25 účastníkov súťaže odmenila slovenskými knihami. Sú to:

- Zbigniew PANIAK (12 r.), Jablonka, za maľbu Drevenica,
Danka CERVÁSOVÁ (13 r.), Nová Belá, za maľbu Najpríjemnejšie zákutie,
Anna CHMEŇOVÁ (12 r.), Chyžné, za maľbu Príprava na zimné obdobie,

Evelína GRONKOVÁ (13 r.), Nová Belá, za maľbu Najkrajšie zákutie v našom dome,

Agneša CETEROVÁ (13 r.), Čierna Hora, za koláž Môj vysnívaný dom,

Agneša BANDYKOVÁ (12 r.), Veľká Lipnica, za maľbu Moja izba,

Marcela JAŠUROVÁ (13 r.), Veľká Lipnica, za maľbu Dom a okolie,

Renáta KRÓLOVÁ (13 r.), Harkabuz, za maľbu Môj vysnívaný dom,

Evelina ŠOLTÝSOVÁ (12 r.), Vyšné Lapše, za prácu Dom,

Marzena BANDYKOVÁ (13 r.), Veľká Lipnica, za maľbu Dom a moje okolie,

Halina CZAJOVÁ (13 r.), Dolná Zubrica, za maľbu Môj dom,

Silvia SARNOVÁ (12 r.), Čierna Hora, za maľbu Bývam s slimačom domčeku,

Peter KEDŽUCH (12 r.), Vyšné Lapše, za maľbu Môj vysnívaný dom,

Margita HYŽNÁ (13 r.), Repiská, za maľbu Náš dom,

Jadwiga VNĘTRZAKOVÁ (12 r.), Nedeca, za maľbu Dom,

Tomáš BOSÁK (12 r.), Dolná Zubrica, za maľbu Dom a okolie,

Artur GELATA (13 r.), Krempachy, za maľbu Dom na prípad vojny,

Barbora GWIŽDŽOVÁ (12 r.), Malá Lipnica, za maľbu Náš moderný dom,

Kristína PLUČINSKÁ (12 r.), Jurgov, za drevoarezbu Môj vysnívaný dom,

Eva DIURCZAKOVÁ (12 r.), Horná Zubrica, za koláž Dom v slimačej ulite,

Alexandra WIĘKOVÁ (12 r.), Malá Lipnica, za koláž Naša záhradka,

Anna SOLAVOVÁ (13 r.), Horná Zubrica, za prácu z plastelíny Oravská drevonica,

Edita DZIURCZAKOVÁ (12 r.), Horná Zubrica, za maľbu Domáci nábytok,

Kamila KAMOŇOVÁ (12 r.), Nová Belá, za maľbu Pri vianočnom stromčeku,

Monika SLOVIKOVÁ (12 r.), Krempachy, za maľbu Dom - hrad.

VYNÁLEZ, KTORÝ SPOJIL ĽUDÍ

Len veľmi ľačko by si dnes ľudia vedeli predstaviť svoj život bez rôznych moderných vynáleزو. Je ich nespočetné množstvo. Spomeňme aspoň niektoré z nich, telefón, rozhlas, TV, automobil, lietadlo, raketu, satelity a podobne. Svedčí to o neustávajúcej nápaditosti a vynaliezavosti človeka. Zamerajme sa teraz na jeden z veľmi dostupných a populárnych dorozumievacích prostriedkov súčasnosti, ktorým je nesporné telefón. Ak sa chceme s niekym rýchlo dohovoriť a odovzdať mu závažnú informáciu stačí, sediac napríklad v pohodlnom foteli, zdvihnuť slúchadlo, vytvoriť niekoľko číslí a hoci aj na druhom konci sveta sa vám ozve to známe -

- haló, kto hovorí?

Kto by kedysi takúto možnosť čo len pripúšťal. Telefónna sieť sa však v posledných rokoch rozširuje priam expresným tempom, vtom i na Spiši a Orave, kde ako huby po daždi vyrastajú stále nové, modernejšie telefónne ústredne. Pripomeňme, že ešte nedávno boli v mnohých oravských obciach len jeden-dva telefóny. Nachádzali sa obvykle u richtára a na fare.

V jablonskej gmine je v súčasnosti už vyše 2 000 telefónnych abonentov, a ich počet vzrástá z roka na rok. Ako nás informoval jablonský vojt Julian Stopka, do konca roku 1998 budú Jablonka a Oravka už kompletne stelefonizované. Občania žiadajú zavedenie telefónnych prípojok dokonca na nezabudované parcely, aby po vystavaní domu mali telefón už na mieste. Kapacita dnešných telefónnych ústredí už pomaly nevystačuje takému záujimu. Richtári v oravských obciach evidujú od 100 do 150 nových prihlášok ročne. Cez Oravu prechádza tiež tzv. transeurópska telefónna magistrála: smerujúca z Dánska cez Varšavu, Krakov, Chyžné, Slovensko až na Balkán. Ľudia si už zvykli na tento vynález, aj keď mnohí nevedia, komu zaň vďačíme.

Telefón

(z gréc. téle - daleko, fónē - zvuk, hlas) je zariadenie prenášajúce zvuk na diaľku elektrickým vedením (po drôte) alebo elektromagnetickými vlnami (bez drôtu). Patentoval ho americký vedec škótskeho pôvodu Alexander Graham Bell (1847-1922). Stalo sa to 7. marca 1876 v severoamerickom meste Boston. Od prvého telefonického rozhovoru, ktorý sa uskutočnil medzi Chicago a New Yorkom, uplynulo nedávno už 122 rokov.

O mechaniku hlasu a sluchu sa A. G. Bell zaujímal od detstva, a najmä potom, ako ohľuchla jeho matka. Snaha pomáhať hluchým sa tak stala jeho ce-

loživotným cieľom. Už ako chlapec si urobil hovoriaci automat z gumy, bavlny a mechov. Neskôr skonštruoval zapisovač zvuku - *fonoautograf*. Pripojil tenkú slamku k ušnému bubienku tak, že jej druhý koniec zapisoval kmity bubienka na začadenom skle. Mladý A. G. Bell študoval na Kráľovskej vysokej škole v škótskom Edinburghu a na University College v Londýne, kde jeho starý otec pôsobil ako profesor a učiteľ reči. Po krátkom učiteľovaní sa roku 1876 stal Bell asistentom svojho otca, Alexandra Melvila Bella, profesora fyziológie rečových orgánov, ktorý sa preslávil objavom fonetického systému „viditeľnej reči“ na vyučovanie hluchých.

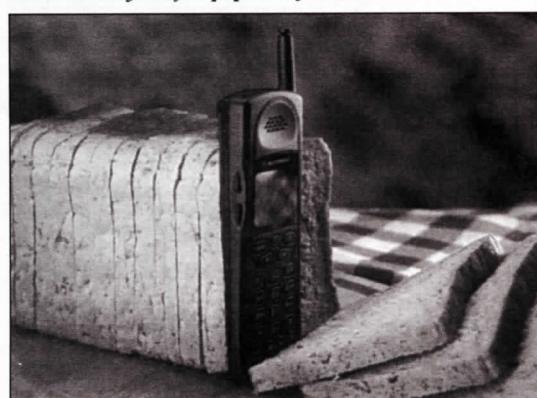
Po úmrtí dvoch jeho bratov na tuberkulózu sa rodina prestahovala zo Škótska do Kanady. Usídliili sa pri Brandforde v štátu Ontário. Už v apríli 1871 začal A. G. Bell prednášať fyziológiu reči inštruktorom hluchých v Bostone v USA. V rokoch 1873 až 1877 bol profesorom na bostonskej univerzite. Tu sa intenzívne venoval práci na svojich najväčších objavoch, inšpirovaný najmä svojou hluchou žiačkou a budúcou manželkou Mabel Gardiner Hubbardovou. Roku 1874 objavil mnohonásobný (alebo harmonický) telegraf, ktorý umožňoval posielat dve alebo viac správ po jednom drôte súčasne. Keď sa mu v júli 1875 na tomto zariadení podarilo na zlom sekundy elektricky vytvoriť zvuk, bol už len na krok od objavu telefónu. Zistil totiž, že zvuk ľudského hlasu môže meniť intenzitu elektrického prúdu, ktorá sa potom ďalej reprodukuje ako ľudská reč, a to je vlastne postať fungovania telefónu. A. G. Bell získal za svoj vynález množstvo pôct a cien. Jeho meno dodnes nesie jeden z najväčších amerických elektronických koncernov - Bell Telephone Co., ktorého laboratória v Murray Hill v štátu New Jersey patria k popredným svetovým pracoviskám vo fyzike, chémii i v biofizike. Na Slovensku sa telefóny vyrábajú v podniku TESLA (TE-chnika SLA-boprúdová) v Liptovskom Hrádku (od roku 1950) a Stropkove.

Telefón však pomáha nielen bežným užívateľom, ale veľmi si ho pochvalujú o.i. vsetci požiarinci. Hoci známa veta

bez spojenia niet velenia

sa najčastejšie používa v armáde, rýchle a kvapalné spojenie je mimoriadne dôležité práve pre

Bude mobilný telefón populárny ako chlieb?

hasičov. Všetkých veliteľov požiarnych jednotiek na území jablonskej gminy už zabezpečili modernými rádiotelefónmi, vďaka čomu môžu oveľa rýchlejšie prísť na pomoc do susedných obcí, sú teda operatívnejší. Nezabudnite na ich číslo 998, ved „červený kohút“, žiaľ, nespí. Rýchlym oznámením požiaru môžeme zabrániť veľkým hmotným škodám, či nebodaj stratám na ľudských životoch. Pamäťajme tiež na telefónne čísla polície (997) a lekárskej pohotovosti (999), ktoré patria k tým najdôležitejším.

Mobilný telefón

V posledných rokoch sa v oblasti telefonizácie začal rozvíjať úplne nový, celosvetový trend, ktorý vyvolala potreba byť v neustálom telefonickom kontakte aj vtedy, keď nie sме doma ani v blízkosti telefónnej búdky. Ide o spomínaný mobilný telefón. Je to blízky „príbuzný“ rádiotelefónu, prenášajúci náš hlas pomocou rádiových vln. Podľa posledných štatistických údajov k jeho šťastným vlastníkom patrí už vyše 140 miliónov ľudí na celom svete a ich počet sa neustále zväčšuje. V Poľsku je ich zatiaľ okolo 600 tisíc, a podľa najnovších prognóz sa ich počet do troch rokov zvýší až na 2,5 milióna. Kým donedávna bol prenosný telefón považovaný za vec luxusu (ved medzi jeho prvými vlastníkmi boli najmä súkromní podnikatelia), postupne sa stáva čoraz rozšírenejším a prístupnejším - najmä vďaka priateľným cenám - aj tzv. bežným ľuďom. O svojich zákazníkoch na trhu „mobilov“ bojujú najväčšie svetové firmy. Patrí k nim americká GSM - Global System for Mobile Communication (Všeobecný systém mobilnej rádiokomunikácie), alebo firma Centertel. Všetci by však mali vedieť, že v Poľsku je od 1. januára t.r. používanie „mobilov“ zakázané v automobiloch (treba mať tzv. hlasno hovoriaci aparát). Zákaz platí aj na palube lietadla, aby nedošlo k narušeniu elektronických systémov, zodpovedných za riadenie lietadla.

Systém mobilných telefónov bol vypracovaný už v 40. rokoch tohto storočia v americkej firme Bell, ale veľký prelom v ich masovom používaní nastal až v 80. rokoch. Po prvý raz bol kompletný systém mobilných telefónov, známy pod názvom NMT - Nordic Mobile Telemunication (Škandinávsky systém mobilnej telefonizácie), vybudovaný v Škandinávii.

Telefóny, vtom tie mobilné, by mali v prvom rade slúžiť na rýchly prenos informácií. V skutočnosti ich mnohí vlastníci využívajú aj na zbytočné a bezúčitočné hovorenie do slova o ničom. Neraz sa o tom presviedčam cestujúc napr. električkou, kde zrazu počujem zvoní telefón. Nabízku žiadencu telefónny automat nie je, ved kde by sa aj v električke vzal, ale už po chvíli sa vykluje šídelo - parodón telefón - z vreca. Pán či paní si vyberá z vrecka alebo tašky prenosný telefón, a začína sa napríklad takýto „vážny“ hovor: Halinka, bola si so psom vonku? alebo nezabudni kúpiť

TETA ĽUDMILA

Spoznal som ju kedysi na jednej z krajanských kultúrnych akcií, ktorých sa vždy zúčastňuje. Bola teda aj na poslednom obľátkovom stretnutí v Novej Belej, na ktorom sme sa dohodli, že sa stretнемe a porozprávame o jej živote. V jedno nedelňajšie popoludnie klopen teda na dvore poschodového murovaného domu, v ktorom však všetko vonia čerstvým drevom. Po drevencích schodoch kráčam v sprievode jej vnučky na prvé poschodie, kde v priestrannej teplej izbe už na mňa čaká vždy usmievavá Ľudmila MAJERČÁKOVÁ, čiže populárne nazývaná teta Ľudmila.

Pred rodinným obrazom

Na chvíľku kdesi odchádza. O niekoľko minút sa však vracia s veľkým obrazom, presnejšie s portrétom, na ktorom vidím mládenca vo vojenskej uniforme.

- To je môj otec Ján Kurnát - spomína E. Majerčáková. - Slúžil sedem rokov v armáde najdlhšie panujúceho cisára Františka Jozefa, ktorý bol zároveň uhorským kráľom. Ako vidite, úradným jazykom bola vtedy maďarčina, ved' aj otcovo meno napísali Kurnát János. Trocha nižšie, neviem to správne prečítať - Szolgálati idom emlékéül. Je to moja veľká rodinná pamiatka, ktorú si opatrujem.

Spoločne prezeráme rodinný album. Sú tam čiernobiele a farebné fotografie zachytávajúce najvýznamnejšie rodinné udalosti - krsty, prvé prijímania, svadby a pod. Dobre je, že Majerčákovci, ale nielen oni, prikladajú taký význam rodinným tradiciám.

Ľudmila Majerčáková sa narodila 17. februára 1931 v početnej rodine. Bolo ich doma až jedenásť súrodencov, traja bratia a osem sestier. Aj keď im nebolo ľahko, vyrástli na poriadnych ľudí a poznali si vlastné rodiny.

Vojna a po vojne

Bolo to vari najťažšie obdobie, ved' časy boli neisté. Mladá Ľudmila začala školskú dochádzku krátko pred vojnou v poľskej škole, no skončila ju už v slovenskej. Ako výborná žiačka mala na školskom vysvedčení samé jednotky. Bola pýchou učiteľov. Nečudo, že viacerí z nich „orodovali“ za ňou u rodičov, aby sa išla ďalej vzdelávať. Žiaľ, hmotná situácia rodiny to nedovoľovala.

Po vojne - ako je známe - mnohí Slováci v obave pred údernými jednotkami „Ogňa“ a vôbec pred presnasledovaním museli hľadať záchrannu útekom na Slovensko. Nevyhla sa tomu ani rodina Majerčákovcov. Takmer polovica Ľudmiliných súrodencov odišla na Slovensko. Dnes ich možno stretnúť v Košiciach, Prešove, Poprade, Svitave, či Starom Smokovci. Do exilu odišla aj Ľudmila a niekoľko mesiacov bývala v Tatranskej Lomnici. Jej otec Ján Kurnát ostal, aj keď figuroval na povestnej čiernej listine Ogňa a musel sa dlhší čas skrývať.

Keď sa na prelome rokov 1947-48 situácia trocha stabilizovala, viacerí utečenci sa vrátili domov. Medzi nimi aj Ľudmila.

Svadba

- to je najkrajší zážitok v živote - spomína E. Majerčáková. - Vydávala som sa v roku 1953 ako 22-ročná. Bolo to vo veľmi ďažkom období,

to, o čom sme sa ráno rozprávali atď. Priznám sa, niekedy ma to hnevá a inokedy zase rozveseluje. Majiteľ svojho prenosného „zázraku“ je však spokojný. Neraz sa mi zdá, že sa cíti (s „mobilom“ vo vrecku), akoby nadriadený všetkým ostatným.

Kam bude smerovať ďalší rozvoj telefónnej techniky? Možno k rozšíreniu videotelefónov, s pomocou ktorých sa hovoriaci môžu nielen počuť, ale aj vidieť. Zatiaľ sú videotelefóny veľmi drahé, ale kto vie, čo bude o pár rokov.

Zostaňme však pevnými nohami na zemi a v dnešnej realite, ktorá je predsa len tak

trochu iná. Vráťme sa na chvíľu späť na Oravu či Spiš, kde ako verím, sa okrem telefónov v domoch už onedlho objavia aj tak potrebné verejné telefónne búdky. Na ich inštalačiu snáď netreba až tak veľa. Verím, že ľudia by si ich dokázali ochrániť aj pred prípadnými vandali. V mestách totiž niet snáď ani jednej búdky, ktorá by niektorým mladým ľuďom neprekážala.

Dúfam však, že sa tento zlozvyk na Spiši či na Orave neudomáčni.

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

ked' úrady uvalili na roľníkov vysoké dane a kontingenty. Kto mal nad 15 hektárov, musel ako tzv. kulak odvádzat ešte viac, čo postihlo aj nás. Rodičia boli už starší, pôdy veľa, takže sme sa všetci museli obracať, aby sme na všetko vystačili.

Mladomanželia Ján a Ľudmila Majerčákovci to spočiatku nemali ľahké. Na svet prišli prvé deti - Anna, Ján a Dominik. Napriek návalu práce a novým, rodičovským povinnostiam si Ľudmila Majerčáková predsa len našla trocha času aj pre seba. Ved' napokon, ako zdôraznila, pochádza z veselej rodiny, otvorennej na ľudí.

Krajanská činnosť

Rodina Majerčákovcov sa nikdy nevyhýbala krajanskej práci. Práve naopak. Kde sa dalo, tam pomáhala a plne sa angažovala aj Ľudmila. Najprv to bola činnosť v MS, neskôr vo folklórnom súbore miestnej skupiny SSP. Vystupovala na rôznych kultúrnych podujatiach a prehliadkach. Keď súbor neskôr zanikol, ona pôsobila ďalej. Spolu s ňou sa totiž vždy našlo niekoľko nadšencov, ktorí chceli niečo robiť, a tak napríklad pátrali pripravili kultúrne spoločenské posedenie - páračky. Podujatie sa páčilo všetkým. Ved' zvyk párania peria bol na Spiši prítomný pomerne dlho.

- Dnes sa situácia výrazne zmenila - konštatuje E. Majerčáková. - Kedysi sme hrávali v divadelných predstaveniach nášho kružku. Dnes by som ani nemohla vymenovať všetky hry, v ktorých som vystupovala. Tešilo nás, keď sme hrali. Divákov bolo vždy neväčkom. Dnes sú ľudia asi viacej pohodlní. Mnohí majú doma televízory, videá a to im asi stačí. Do budúcnosti však treba pozerať optimisticky. Verím, že sa mnoho ešte zmení.

Nové a nové nápady

Pred niekoľkými rokmi prišiel ktosi na zasadnutí výboru MS s návrhom usporiadať obľátkové stretnutie.

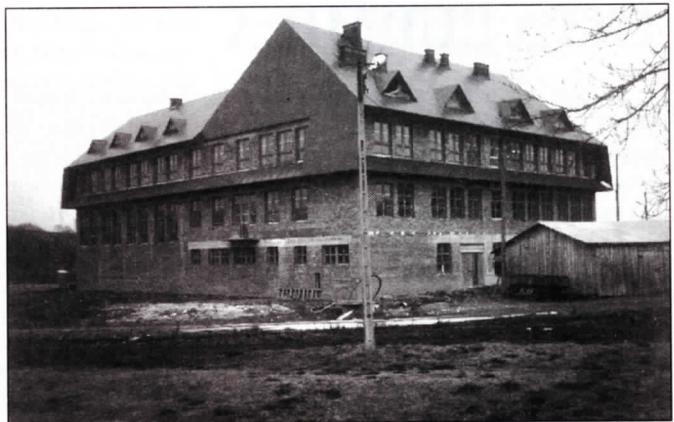
- Prvé posedenie sme pripravili pre starších krajanov - spomína E. Majerčáková. - Prišli skoro všetci a neskôr na to milo spomínali. Preto sme sa rozhodli, že na ďalší obľátok pozveme aj mladých.

Ľudmila Majerčáková pripravila už niekoľkokrát na tieto stretnutia aj malý kultúrny program. Vlani to bola scénka s Doktorm Bielinom, predtým Príhody a potulky starého mládenca po Spiši a naposledy načvičila spolu so školskou mládežou zvyk čepenia mладuchy. V pláne má aj ďalšie scénky. Žiaľ, ako konštatuje, nie vždy sa stretnáva s pochopením. Nevzdáva sa však a nadáľ pokračuje vo svojej kultúrno-spoločenskej činnosti. A o to predsa ide. Prajeme jej veľa zdravia a úspechov v tejto krásnej a záslužnej činnosti.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Kaderníčka B. Słomczykova pracuje nad novým účesom

K dokončeniu školy č. I už neveľa chýba

VELKÉ PREMENY

Táto obec, ktorá sa kedysi volala Lipnica Vyšná, je svojou dĺžkou (10 km) jednou z najväčších na Orave. Po prvý raz sa spomína v útchoch Oravského hradu ešte bez delenia na Vyšnú alebo Nižnú v roku 1606. Založil ju, so súhlasom majiteľa Oravského hradu Juraja Thurzu, šoltýs Ján Kráľ s 5 valaskými osadníkmi. Už v polovici 18. storočia sa tu najší občania okrem roľníctva a chovu dobytku zaoberali spracúvaním ľanu a predajom plátna po širokom okolí. Od tých čias však uplynula veľmi dlhá doba a súčasnosť je úplne iná. Dávna minulosť rezonuje v malebných chalúpkach, ktoré však ustupujú modernej výstavbe. Občania si stavajú honosné, poschodové rodinné domy, ktoré sú ich veľkou pôchou. Vyrastajú však vďaka peniazom, ktoré si ich majitelia zarobili kdeši v Nemecku či Amerike. Ako mi povedali, keby žili len z práce na gazdovstve, iste by sa dodnes tlačili v chalúpkach, v ktorých predtým bývali ich dedovia či pradedovia. A sme pri jednom z mnohých problémov oravských ľudí, ako vyžiť z tvrdej, kamenistej pôdy. Tí starší na ňu nedajú dopustiť dodnes. Ich deti a vnukovia však už rozmýšľajú po novom. Idú si zarobiť nejaký ten dolár, či marku a potom... Viacerí, práve z peňazí zarobených v zahraničí, začali podnikať. Ako sa zdá, dnes svoje rozhodnutie neľutujú. Idúc po obci, ako prvá mi padla do očí okázalá ružová vila, akoby prenesená z plenéru nejakého amerického filmu. Čo to je, premýšľal som, kým som prišiel bližšie a zistil som, že tu sídlí veľká súkromná

stavebná firma,

ktoj majiteliom je Jerzy Stasik. Veľa som už počul i čítať o aktivitách tejto búrlivo sa rozvíjajúcej, mladej spoločnosti i o jej majiteľovi (podnikat začal v októbri 1993), ale skutočnosť prevyšila všetky moje očakávania. Nielen že ma už vo dverách milo prijal riaditeľ pre technické veci Robert Woźniak, ale one-dlho sa mi napriek svojim povinnostiam ve-

noval sám majiteľ, ktorý zodpovedal na moje všetečné otázky.

- *S podnikaním som začal pomerne nedávno - hovorí J. Stasik - a postupne. Voľkedy som na súkromnú firmu ani nepomyslel. Som predsa vyštudovaný zememerač a tri roky som dokonca učil telesnú výchovu v ZŠ v Harkabuze! V roku 1989 som však vycestoval za prácou do zahraničia a tak sa začalo. Zarobil som prvé väčšie peniaze a tak som mohol myslieť na podnikanie. Založil som stavebnú firmu. Spočiatku som mal šest pracovníkov a dnes iba vedúcich na stavbách po celom Poľsku máme šest...*

V súčasnosti firma zamestnáva okolo 80 ľudí. Pracuje v nej o.i. účtovníčka, sekretárka, kalkulant, murári, vodiči a pod. Bohatý je aj automobilový a strojový park firmy. Vlastní o.i. osem osobných áut a mikrobusov, ktorými sú prevážaní robotníci na stavby, rôzne stavebné stroje, výťahy a pod. Ako som sa dozvedel, stavajú od Varšavy až po Zakopané. Obytný blok so štyridsiatimi bytmi sú schopní dokončiť za necelých osem mesiacov (okrem inštalácie, kúrenia a elektriny). Budujú však aj rodinné domy.

- *Medzi zamestnancami máme mnoho Malolipničanov - pokračuje J. Stasik - ale sú tiež Zubričania, Pekelníčania, Harkabuzania, Jablončania, dá sa povedať z celého nowoszczského vojvodstva.*

Dodajme ešte, že nedávno koketoval Jerzy Stasik aj s politikou. Vo vlaňajších voľbách štartoval ako kandidát na poslancu, ale strana, ktorú reprezentoval, sa do parlamentu nedostala. Teraz v prvom rade dbá o ďalší rozvoj podnikania. Plánuje o.i. vyvíjať stavebnú činnosť aj v zahraničí. Popri tom však, ako hovorí, nezabúda ani na svoju Oravu. Chce, aby príhľovala svoju kultúrou, folklórom i architektúrou, túži, aby sa roľníctvo dostalo na úroveň porovnatelnú so západnou Európou, aby konečne už prestalo platit, že 1 liter mlieka je v Poľsku lacnejší ako 1 liter minerálky. Z firmy som odchádzal s dobrým pocitom. Znovu som sa presvedčil, že keď niekoľko veľmi chce, dosiahne to. Nielen stavebníctvu sa však v obci darf. Našiel som tu dokonca kadernícky salón.

U Bogusí

- takto sa salón volá a jeho majitelkou je Bogusława Słomczykova, vyučená kaderníčka. Práve sa zvrátila okolo zákazníčky, takže som sa mohol chvíľu porozhliadať po tomto kráľovstve vôní a zrkadiel. Áno, je tu všetko. Tak, ako to v poriadnom kaderníctve či holičstve má byť. Moderné otáčacie kreslo stojí oproti veľkému zrkadlu, na stole pred ním sú uložené nožnice, sušička na vlasy, strojček na strihanie, hrebeňe, natáčky, tuby s rôznymi farbami, laky na vlasy a ďalšie prepotrebne veci slúžiace na skrášlenie hláv miestnych krásavíc. Uteráky sú vzorne zavesené vedľa, na poličke nad nimi sú rôzne dezinfekčné prostriedky i príručná lekárnička. Čakanie si možno spríjemniť sediac a listujúc v časopisoch.

Zákazníčka, spokojná s novým účesom, platí a odchádza, a tak majitelia tohto voňavého kráľovstva už má čas na moje otázky. Nie, ešte musí pozametať vlasy. Tak, teraz je už všetko poriadku...

- *Kaderníctvo som otvorila v októbri 1995 - hovorí Bogusia. - Predtým som pracovala ako kaderníčka vo Velkej Lipnici. Osamostatniť sa som sa rozhodla potom, ako veľkolipnická prevádzka zanikla. Po zaregistrovaní firmy v gminnom úrade v Jablonke sme spolu s manželom dali dokopy úspory a začali sme poskytovať služby. Myslím si, že sú veľmi žiadané a potrebné aj u nás. Nie každý chce chodiť do Jablonky či Nového Targu len preto, aby si dal spraviť účes či trvalú.*

Spýtal som sa na ceny služieb, i na to, či strihajú aj mužov. - *Strihanie u nás stojí 7 zlотов - pokračuje kaderníčka - trvalá, t.j. dvojité strihanie a modelovanie - 30 zlотов, farbenie vlasov a módne „pásiky“ - 20 zlотов.*

Budem sem musieť niekedy poslať manželku, pomysel som si, ved v Krakove sa za takéto služby platí aj dva razy viacej. No ved hej, lenže chodit 100 km ku kaderníčke?

- *Máme zákazníčky aj z Krakova, ale nie len - hovorí Bogusia, akoby čítala moje myšlienky - ide však o výletníčky. Vlasy som robila turistkám zo Slupska, ale aj Slovenkám, Nemkám a podobne. Ženy chcú pekne vyzerat aj počas dovolenky. Najviacej zákazníčok mám samozrejme z našej obce a najväčší „nával“*

Sídlo stavebnej firmy J. Stasika

je najmä pred sviatkami alebo svadbami. Vtedy sem prichádza aj 10-15 žien denne.

O dobrých službách pani Bogusi už vedia, ako som sa dozvedel, aj mnohé Jablončanky a sú s nimi navýsoť spokojné.

Hodák - oravské chrupky

je ďalšia lipnická firma. Jej majitelia Boguslawa a Ján Hodákovci, podnikajú v tejto oblasti necelý rok, ale ich výrobky si už získali svojich zákazníkov. V priestrannej hale som si všimol stroj Extruder, ktorý obsluhuje Žofia Smrečáková (nevesta predsedníčky MS SSP). Vysvetlia mi, že do stroja sa vsype vrece kukuričnej kaše, ktorú dovážajú z krakovskej firmy T. Damex, potom v nôm čosi zarachotí a onedlho sa už do pripravených sáčikov sypú chutné chrupky. Dômyselné zariadenie si ich dávkuje po 200 gramov. Pre velkoobrateľov ich balia do väčšieho priesvitného vreca po 30 až 50 sáčkov.

- Podnikat sme začali vo februári 1997 - hovorí J. Hodák. - Prečo práve chrupky? Chceli sme skrátka robiť niečo, čo tu ešte nikto nerobí, no a chrupky sú nielen obľúbené, ale aj zdravé.

Sám veľmi ľubím chrupky, konzumujem ich najmä pred televízorom, a tieto oravské sú ozaj chutné. Odberateľov na ne majú skoro na celej Orave. Napríklad v Novom Targu ich dodávajú až do troch veľkoobchodov, vozia ich tiež do Zakopaného a Krakova. V každom sáčiku je lístok (dávajú si ho tlačiť v Novom Targu), na ktorom je uvedený o. i. názov firmy, produktu, jeho zloženie, hmotnosť a dátum spotreby. Majiteľovi som dal kontakt na tlačiareň nášho Spolku v Krakove, kde by tieto štítky tlačili za výhodnejších podmienok. Myslím, že sa mu myšlienka celkom zapáčila.

Obchody, služby a iné

Nakupovať, pokiaľ ľudia majú na to, možno v obci bez problémov. Kým pred niekoľkými rokmi tu boli len dva, aj to dosť biedne zásobené obchodíky, teraz je ich deväť. Sú v nich nielen všetky základné potraviny, ale aj mäsové, mliečne, priemyselné i drogisticke výrobky. Chcete stavebný materiál alebo uhlie? Žiadnen

problém. Dlaždice vám zase predajú vo firme M. Omylaka (Bruk-Mar). Ak práve nestaviate, ale oslavujete, môžete si tie chvíle zvečniť na videu. Posedieť v príjemnom prostredí, vypíť si kávu, čaj alebo zabaviť sa na diskotéke môžete v klube Miami u Stanislava Stachuru. Milú obsluhu v tamojšom obchode vám poskytne predavačka Božena Obrochtová, absolventka licea v Jablonke.

Dve píly vlastnia A. Gwiždž a Fr. Šimek a z 5 nákladných automobilov si môžete vybrať u troch miestnych prepravcov. Že si občania žijú dobre svedčí aj to, že vlastnia vyše tristo osobných automobilov a asi 200 traktorov. Ubúda koní, ktorých je asi 160. Varíte na plyne? V obci je niekoľko distribútorov a predajcov zemného plynu firmou Shell a Gaspol. V miestnom zdravotnom stredisku ordinujú traja lekári a veterinár Jan Kowal, je tu tiež lekáreň, knižnica a novinový stánok.

V požiarnej zbrojnici

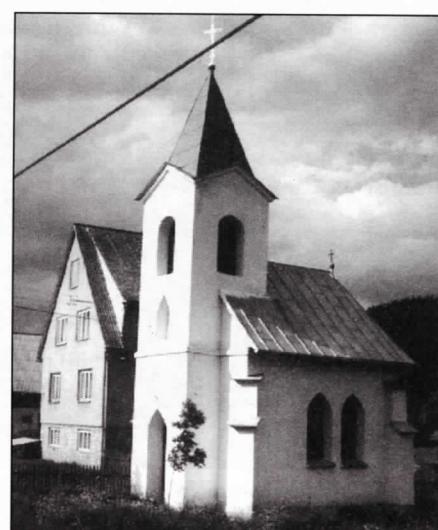
sa popri hasičskom zariadení nachádza aj pošta a obchod T. Adamczyka.

- Požiarinci - hovorí tajomník zboru Edward Adamczyk - dokončuj generálnu prestavbu budovy. Z doterajšieho obchodu vznikne veľká garáž pre nový, moderný požiarnický automobil a pošta sa presťahuje na poschodie. V zbrojnici bude už aj spoľačenská miestnosť na schôdzke či svadby. Doteraz sa robili svadobné hostiny vo Veľkej Lipnici alebo Jablonke.

Päťdesiat požiarnikov vedie F. Pilch. Zasahujú nielen pri požiaroch, ale sú všade tam, kde ich potrebujú. Počas vlaňajšej povodne bojovali s vodou, ktorá ohrozovala o. i. dom Jozefa Maďara. Majú dve, už dosluhujúce požiarnice autá, takže netrpezlivo čakajú na nové. Viacerí požiarinci hrajú v dychovke a nacvičuje ich učiteľ v dôchodku D. Rybár z Námestova.

Telefóny a vodovod

Od požiarnikov som sa vybral za miestnym richtárom Štefanom Smrečákom, ktorý túto funkciu zastáva už skoro 30 rokov. Pretože bol práve

Vynovená kaplnka sv. Žofeja

na schôdzi v Jablonke, niektoré informácie mi poskytol jeho syn Ferdinand Smrečák.

- Mnoho sa o našej obci už popísalo - hovorí - takže čo k tomu doplniť? S telefónmi problémy nie sú už oddávna, teraz máme do konca ďalších sto záujemcov, takže bude potrebná nová ústredňa. Doterajšia, na 200 čísel, už nestačí.

Pripomeňme, že kedysi mali v celej dedine len tri telefóny! Jeden bol u richtára, druhý u farára a tretí na pošte...

- Ludia sa konečne dali presvedčiť aj na zavedenie vodovodu - pokračuje. - Prvé vklady zaplatilo už 390 rodín. Vlani sme zbierali po 750 a v tomto roku po 700 zlôtých. Hoci konečná suma bude zrejme ešte vyššia, iste nebudú ľutovať svoje rozhodnutie.

Na občanov myslí aj jablonský gminný úrad. Kúpil polhektárový pozemok na výstavbu čističky vód a nádrže pitnej vody. V budúcnosti sa počíta s tým, že lipnický vodovod bude strategický aj pre Jablonku a Chyžné. Deti, učitelia a všetci občania už netrpezlivo čakajú na iný slávostný okamih. Veria, že onedlho bude odozvaná do užívania nová budova školy č. 1. S jej výstavbou sa začalo na jar 1995. Vďaka nemalým finančným prostriedkom z jablonskej gminy a usilovnej práci murárov je prakticky pred dokončením. Veríme, že onedlho budeme môcť o tejto sláve informovať aj našich čitateľov.

Krajanská činnosť

sa rozvíja najmä vďaka nehasnúcej aktivite obeťavej predsedníčky MS v obci Viktória Smrečáková a jej priateľky Anny Vojtičkovej. Nechýbajú na žiadnom významnejšom kultúrnom podujatí, na ktoré prichádzajú aj so svojimi nástupcami, detmi či vnukmi, v ktorých sa snažia vychovať hlboký vzťah k spevu, tanču, hre či recitáciu. Nácvik si vyžaduje veľa času, ale radosť z úspešného vystúpenia je potom o to väčšia. Je dobre, že neľutujú námahu, vedľa vklad do detí sa im ešte neraz vráti. A deti sú tak vďačné. V nich je predsa naša budúcnosť, ony sa raz postarajú o to, aby z našich oravských dedín nevymizli krásne ľudové zvyky a tradície.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Anka Krištofeková pri spoločnej zábave

Ž. Bogačíková s Malou veselicou z Nedece spievajú slovenské koledy

ZÁBAVY DETÍ SVETA

Takto sa volá pravidelná prehliadka kultúry a folklóru rôznych národov, ktorá sa už druhý rok uskutočňuje v Krakove. Organizuje ju v mesačných cykloch novohutský Kultúrny dom Cypriána K. Norwida. Vďaka tomu Krakovčania, najmä školská mládež, môžu vidieť ukážky hudobného, speváckeho i tanečného umenia a dávnych zvykov, čerpajúce z bohatej pokladnice ľudovej tradície - zakaždým z inej krajiny.

- Na nápad organizovať takéto podujatie - hovorí kultúrna inštruktorka Ewa Talareková - prišla naša riaditeľka Danuta Szymońska. Chcela poukázať o.i. na otvorenosť Poľska voči občanom iných národností a prezentovať ich bohatú kultúru. Tak sa teda zrodila akcia nazvaná Zábavy detí sveta, na ktorej sa každý mesiac predstavuje kultúra a ľudová tvorba inej krajiny. Pri príprave týchto podujatí spolupracujeme o.i. s viacerými veľvyslanectvami v Krakove, s vedeniami Spolkov národnostných menšíň, ich časopismi, Katedrou slovakistiky Jagellovskej Univerzity, vtom lektorkou slovenského jazyka Vlastou Juchniewiczovou, s mnohými súkromnými osobami, reštauráciami a inými podnikmi. Program je tiež emitovaný v krakovskom rozhlase a televízii. Doteraz diváci obdivovali už predstavenia detí z USA,

Indie, Francúzska, Laponska, Chile, Španielska a Grécka.

Program o Slovensku

23. januára t.r. sa v rámci tohto podujatia mohli Krakovčania oboznámiť aj so slovenskou kultúrou. Tanečná sála kultúrneho domu sa zaplnila mnohými mladými divákmi a hostami. Bol medzi nimi i tajomník ÚV SSP L. Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternogá, pracovník ÚV František Šoltýs a ďalší. Z mládeže sme zaznamenali deti zo Základných škôl č. 87 a 91 v Novej Hute. Videli bohatý kultúrny program, z ktorého sa dozvedeli veľa o Slovensku, ktoré sice susedí s Poľskom, ale pre mnohých je stále veľmi vzdialené.

Vlast svojich predkov, rôzne hry, ľudové pesničky a zábavy detí predstavili divákom žiaci poľsko-slovenskej základnej školy v Novej Belej pod vedením Anny Krištofekovej a Anny Majerčákovej, ako aj súbor Malá veselica z Nedece, ktorý viedie Žofia Bogačíková.

V úvode všetkých prítomných privítala Ewa Talareková, ktorá stručne predstavila myšlienku podujatia. Po nej sa slova ujali dve novobelští žiačky Dominika Zapalová a Magda Chalupková, ktoré porozprávali o Slovensku.

- Krajina, z ktorej pochádzajú naši predkovia - hovorili - leží v samom srdeci Európy. Jej hlavným mestom je Bratislava. Sú tu majestátne Tatry, veľa historických pamiatok, hrady, zámky, hlboké doliny, jazerá a hoci nemáme more, je to najkrajší kút na svete...

Anna Krištofeková potom predstavila divákom krásny spišský kroj, ktorý nosila ešte jej prababička a javisko už patrilo novobelškému detskému súboru. Dýchlo na nás vôňou jarnej pažite a ožilo veselosťou, riekankami, pesničkami, a tancom a zábavou detí. Atmosfére podľahli aj malí diváci z krakovských škôl, ktorí sa zapojili do spoločnej zábavy. Netrvalo dlho a už sa z ich hrdiel ozývali slovenské pesničky, ktoré sa len pred chvíľou naučili od svojich slovenských priateľov. Neskôr vytvorili veľké koleso priateľstva a spolu dokázali, že hry detí na celom svete sú si veľmi blízke. Ved' ktože nepozná také hry, ako napríklad Húsky, Žabka či Zlatá brána.

Novobelšanov vystriedal na javisku detský súbor Malá veselica a zábava pokračovala ďalej. Nedečania nám tiež porozprávali o svojom súbere a mali sme šancu naučiť sa aj čardáš, ktorého kroky predvedla Žofia Bogačíková. Všetkým tiež vysvetlila, ako sa tento tanec dostal na Spiš. Bolo to ešte v období, keď Slovensko patrilo do rakúsko-uhorskej monarchie. Deti potom predvedli ďalšie hry, o.i. Na vojačika, Na kuriatka, Na hájnika, Kolísanku a

Malí Belaňa a Krakovčania sa hrajú na žabku

Čo vieme-nevieme o číslach...

Malí krakovskí diváci

Autogramiáda J. M. Božyka na záver

iné. V hre Na čísla sme počuli mnohé povedi, viažúce sa k číslam od 1 po 10. Pásma slovenských kolied uviedla A. Krištofeková. Tie najkrajšie z nich zazneli v podaní detí z Novej Belej a Nedece, s ktorými spievala aj Ž. Bogačíková. Program spestril film z vystúpenia súboru Zelený Javor z Krempáčov, natočený pred niekoľkými rokmi na folklórnych slávnostach v Detve. Pred záverom podujatia si všetci spoločne - účinkujúci a diváci - zaspievali O snežiku a Zima je tu. Justyna Ja-

skowská z 2. A triedy ZŠ č. 87 v Novej Hute zaspievala dokonca sólo.

Pred vystúpením známeho džezmenu a predsedu MS SSP v Krakove Jerzyho M. Božyka nám Novobel'ania zanotili pieseň Slovensko moje a potom sa už okolo klavíra zhromaždila skoro celá sála. Pridali sa k speváckemu triu, ktoré tvorili Jerzy M. Božyk, Marta Strončeková a Žofia Bogačíková. Počuli sme ďalšie slovenské pesničky. Všetkým sa páčila najmä známa Na Orave dobre, na Orave zdra-

vo... Jerzy M. Božyk obľahnutý detskými obdivateľmi ešte rozdal množstvo autogramov a pekné piatkové popoludnie sa skončilo.

Krajanské deti zo Spiša predstavili vďačným divákom krajinu svojich predkov a súčasne dokázali, že všetci ľudia si môžu byť blízki bez ohľadu na to, na ktorej strane hranice žijú. Takéto stretnutia - kiežby ich bolo čo najviac - pomáhajú rozvíjať dobré medziľudské vzťahy a vzájomne sa spoznávať.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

11. marca t.r. sa 65. rokov dožila krajanka Mária Kašpráková z Jablonky. Jubilantke pri príležitosti jej sviatku srdečne blahoželáme a želáme najmä veľa zdravia a spokojnosti v ďalšom živote.

Jablonských krajanov už oddávna mrzí poškodený pamätník na hrobe oravského dekana Štefana Pirončáka. Preto sa rozhodli zorganizovať na jeho opravu peňažnú zbierku. Dúfajú, že chýbajúce prostriedky poskytne ÚV SSP v Krakove.

Súkromnú zubnú amulanciu v Oravke otvorila lekárka Zofia Krzewska-Komaniec-

ka. Ordinuje v dome č. 462 od utorku do piatku: od 16.00 do 18.00 hod. (Tel. 265-22-61).

Na hranicnom priechode v Chyžnom (na snímke), sa od začiatku nového roka už niekoľko desiatok osôb pokúšalo prekročiť hranicu na falošné pasy. Pohraničná stráž však nespala a všetky pokusy zmarila.

Zima s množstvom snehu prišla na Oravu sice neskoro, ale predsa! Potešili sa jej však asi len deti, využívajúce chvíle prázdnin. Menej sa už tešili cestári, ktorých zima opäť prekvapila! Viaceré cesty, okrem hlavného ľahu E-7 (z Krakova do Chyžného), boli dlho zasypané, nejazdné bud' zľadovateľné a spôsobovali mnohým vodičom značné problémy. Naj-

istejším dopravným prostriedkom boli staré dobré sane tahané koňom (na snímke).

Bývalý riaditeľ ZŠ v Podsrní Edward Siarcza je od 1. januára t.r. novým vojtom v Rabe Wyżnej. Jeho funkciu v škole dočasne plní učiteľka matematiky Stanislava Chovanecová.

12. januára t.r. sa v Mestskom kultúrnom stredisku v Novom Targu konala slávnosť spojená s otvorením kancelárie poslanca Franciszka Adamczyka z Veľkej Lipnice, na ktorej sa zúčastnili desiatky občanov z Oravy, Spiša a Podhalska. V novej kancelárii sa občania môžu so svojím poslancom stretnúť od pondelka do piatku (od 10.00 do 14.00 hod.)

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

VEĽVYSLANEC SR V NOWOM SĄCZI

Veľvyslanec Slovenskej republiky v Poľsku Marián Servátku navštívil 3. februára t.r. Nowy Sącz, kde sa stretol o. i. s novomovaným vojvodom Lucjanom Tabakom, primátorom mesta Andrzejom Czerwińskym, podnikateľmi a ďalšími osobnosťami tejto oblasti. Predniesol tiež prednášku venovanú 5. roku slovenskej štátnosti pre študentov nowosączańskiej Vysokej školy biznisu - NLU a stretol sa so skupinou poslucháčov tejto súkromnej vysokej školy, ktorá má záujem o nadviazanie spolupráce s podobnou akademickou inštitúciou na Slovensku. Témou rozhovorov slovenského veľvyslanca s vojvodom a ďalšími predstaviteľmi tohto vojvodstva boli o.i. otázky týkajúce sa rozvíjania hospodárskej i turistickej spolupráce so Slovenskom, ďalšej výstavby hraničných priechodov a situácie slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku.

Ako M. Servátku zdôraznil, v posledných rokoch sa hodnota vzájomnej slovensko-poľskej spolupráce a obchodnej výmeny zvýšila skoro trojnásobne (z ok. 200 mil. na 710 mil USD). Slovenskí podnikatelia chúc spolupracovať s poľskými partnermi. V tejto súvislosti treba uviesť, že napr. v Žiline vznikla Slovensko-poľská obchodná komora.

Podobná má byť onedlho vytvorená v Bielsku-Biaľej.

Dôležitou vecou nielen pre rozvoj turistiky, ale i hospodárskych a obchodných stykov je ďalšia výstavba hraničných priechodov a prístupových ciest k týmto priechodom. Z poľskej strany v súčasnosti pokračujú práce v Koniecznej a Winiarczykówe. Na realizáciu však čaká ešte hodne úloh, bez ktorých nemôže byť ani reči o plne normálnych kontaktoch občanov oboch krajín. K najnajlepším patrí o.i. rozšírenie a modernizácia hraničného priechodu v Chyžnom, dohodnutie podmienok spoločnej výstavby hraničného mosta na Poprade, ktorý umožní obísť podmytú cestu vedúcu k priechodu v Mníšku, ako aj určenie termínu ukončenia výstavby priechodu v Muszynke. Je tiež súrne potrebná dohoda o výstavbe a otvorení priechodu Jurgov - Podspády, ktorý by prevzal z Lysej Poľany časť osobného i tovarového hraničného styku, no a rekvalifikácia lokálneho priechodu Nedeca - Lysá nad Dunajcom na medzinárodný.

Spája sa to samozrejme so značnými nákladmi. Bez väčších nákladov by však bolo možné vyriešenie otázky širšieho sprís-

tupnenia hranice pre turistický styk, medziiným otvorením podobných priechodov, ako je v súčasnosti priechod Szczawnica - Lesnicá. To by však vyžadovalo určitú úpravu dohody o malom pohraničnom styku, aby na jej základe mohli v pohraničnom pásmi prekročiť hranicu (na občianske preukazy) nie len miestni obyvatelia, ale napr. aj rekreanti, rekonalescenti alebo deti, ktoré ešte nemajú pasy, ale sú len zapísané v dokladoch svojich rodičov. Problémov, ktoré treba vyriešiť, je ešte veľa. Patrí k nim i otázka pôdy poľských majiteľov na území Slovenska a pôdy slovenských majiteľov na území Poľska.

- Najdlhší úsek slovensko-poľskej hranice je na území nowosączańskiego vojvodstva - po-vedal počas návštevy veľvyslanec SR M. Servátku. - Po oboch stranach tejto hranice žijú národnostné menšiny, ktoré môžu zohrávať významnú úlohu v upevňovaní hospodárskych a kultúrnych stykov medzi oboma krajinami. V tomto kontexte sa veľvyslanec SR obrátil na vojvodu o pomoc pre slovenskú národnostnú menšinu žijúcu v nowosączańskom vojvodstve, v tom o podporenie výstavby centier slovenskej kultúry na Orave a Spiši a ďalších jej iniciatív, medziiným menovanie predstaviteľov slovenskej národnostnej menšiny do Vedeckej rady Oravského múzea v Hornej Zubrici, čo krajania už dávnejšie žiadali. (jš)

KRÁTKO ZO SPIŠA

V Kacvíne sa onedlho začnú opravárske práce pri výmene strechy na tamojšom kostole Všetkých svätých. Tradičné šindľ nahradí oveľa trvácejšší medený plech. Trochu starostí však môžu mať so získaním finančných prostriedkov. Časť z nich sice poskytli rodáci zo zámoria, o ďalšie sa postarali občania obecnej zbierkou (50 zlотовých od manželského páru a 25 zlотовých od každej slobodnej osoby nad 30. rokov), nevedno však, či to bude stačiť.

V dňoch 31. januára a 1. februára sa v Nedeci-Zámku a Gminnom kultúrnom stredisku (GOK) v Nedeci konal 8. ročník tzv. Spišských zvykov. V niekohorodinom folklórnom maratóne sa predstavili také súbory ako Zelený javor z Krempách, Fridmančania z Fridmana, Malí Spišiaci z Nižných Lápš, spevácka skupina z Durština, Čardáše z Čiernej Hory od Tribša (na snímke), Podhalie (spišská časť) z Jurgova a Čardáš z Nedece. Na scéne nedeckého GOK-u prezentovali ukážky spišského folklóru a zvykov - koledovanie, príjmanie do mládeneckej stavu, pastierské a ondrejské zvyky a pod. Žiaľ, už niekoľko rokov sa toto podujatie koná bez našej účasti.

V dňoch 26. januára až 7. februára školská mládež v nowosączańskom vojvodstve trávila zimné prázdniny buďto doma, u rodiny a príbuzných alebo na lyžovačkách a sánko-vačkách mimo svojho regiónu. Vďaka dobrým

snehovým podmienkam boli prázdniny iste vydarené.

Začiatkom februára začali vo Vyšných Lapšoch prvé pozemné práce spojené s výstavbou kanalizácie v tejto obci. Počas prác sa zjazdnosť lapšanskej vozovky zhorší, ale neskôr všetko vynahradí dobre fungujúca kanalizácia.

Blíži sa jar a s ňou aj jarná zmena času. Nezabudnite na to v nedeľu 29. marca o 2.00 hod. v noci. Hodinové rúčičky posúvame o jednu hodinu dopredu, aby sme ich 25. októbra o 3.00 hod. v noci presunuli späť.

Mnohí naši krajania sa sťažujú na nové colné komplikácie pri prechode štátnych hraníc, najmä pri dovoze niektorých výrobkov. Boli totiž zavedené colné prehlásenia, ako v časoch totality. V prípade nerešpektovania colných predpisov môže cestujúci zaplatiť pokutu do 500 zl., bud' desaťnásobok hodnoty dovádzaných výrobkov.

Ako uvádzajú policajné štatistiky, v nowosączańskom vojvodstve zaznamenali vlnu takmer 129 samovrážd, čo je v porovnaní s predošlými rokmi priam rekordný počet. Na svoj život si siahajú predovšetkým mladí ľudia od 30 do 50 rokov. Je zaujímavé, že najviac samovrahov je na vidieku. (jp)

KÝM BOL PIOTR BOROWY?

Redakcia časopisu „Nasze Strony“ sa obrátila na tajomníka ÚV SSP Eudomíra Molitorisa o zhodnotenie postavy Piotra Borowého. Prinášame jeho odpoveď zaslanú redakcii.

Piotr Borowy je pre obyvateľov Oravy slovenskej národnosti neobvykle protirečivá postava. Z viacerých príchin. Jeho prepiae bigotstvo, ktoré kňaz Ferdinand Machay umne podnecoval strachom pred príchodom „slobodomurárov - voľnomyšlienkov Čechov“ na Oravu, teda pred tým, aby sa Orava a Spiš nedostali do „husitského pekla“, spôsobilo, že sa v roku 1918, keď prebiehali spory o štátnej príslušnosti severných oblastí Spiša a Oravy, zriekol svojej slovenskej národnosti, za čo tak urputne bojoval v období maďarizácie a najmä po roku 1907, keď gróf Apponyi zaviedol v Uhorsku maďarizačné zákony. Totiž v tomto období bola Horná Orava oporu slovenskosti. Vedľa práve vďaka obyva-

telstvu Oravy (patriacej dnes k Poľsku) bol do uhorského snemu zvolený jeden z troch slovenských poslancov, akých sa Slovákom podarilo zvoliť na území celého Slovenska. Bol ním Ferko Skyčák. Je to nepochybne tiež zásluha Borowého.

Slováci bývajúci na Orave s poľutovaním prijímajú zneužívanie svätoškárskeho katolízmu a prehnaných zásluh P. Borowého v „boji o poľskosť Oravy“, čo sa odkazuje mládeži ako príklad na nasledovanie. Totiž podľa niektorých iba postoj Poliaka - katolíka je hodný nasledovania. Iné nie. Často sa zabúda, že katolícka cirkev je cirkvou všeobecnu a že steny kostolov tejto cirkev by nemali „ozdobovať“ tabule osôb, ktoré na poli viery nič neurobili, zato sú pohnútkou vznecovania sporov, neznašanlivosti a nenávisti. Ja osobne neviem pochopiť dôvody nazývania Borowého apoštolum Oravy, čo zaisté veľmi chybne robí

napr. kňaz Władysław Pilarczyk. Odporujo to nepochybne doktríne všeobecnej cirkvi. Nechápe tiež dôvody na vyvijanie úsilia smerujúceho k beatifikácii tejto osoby. Neopodstatňujú to žiadne mimoriadne skutky Borowého. Prekvapuje to tým viac, že správy o domnelej príslušnosti Borowého do III. radu sv. Františka - rozširované za kňazom Ferdinandom Machayom - nenachádzajú potvrdenie v archívoch Spišskej Kapituly. Využívanie v tejto situácii faktu, že Piotr Borowy bol delegátom Oravy na Mierovú konferenciu v Paríži, je tiež nemiestne, keďže sa tam uchádzal nie o božské, ale o typicky pozemské záležitosti. Jeho splnomocníctvo ho politicky využili. Totiž sám nemal vôbec mandát reprezentovať obyvateľov Oravy, lebo bol samozvaným delegátom a z Oravy vysteckoval potajomky, nahovorený kňazom F. Machayom a prof. K. Ruppertom, aby podporil ich propagandistickú činnosť.

LUDOMÍR MOLITORIS

KRÁTKO Z ORAVY

Nadmerná rýchlosť a vplyv alkoholu si vyžiadali ďalšie tragické následky na oravských cestách. Počas jednej nehody koncom minulého roka v Chyžnom zahynul vodič Fiata Cinquecento. 11. januára t.r. sa zase v Oravke zrazil Polonez s oproti idúcim osobným automobilom. Obaja vodiči a dva spolujazdci utrpeli ťažké zranenia.

Oravské centrum kultúry v Jablonke sa postupne modernizuje, čoho dôkazom je i nový počítač Pentium. Centrum vydalo nedávno 1 000 ks magnetofónových kaziet s nahrávkami jablonskej kapely Piotruš Pan pod názvom Čierne jahôdky. Časť kaziet je v predaji v niekoľkých jablonských obchodoch (cena 8 zl. za 1 kus) a ostatné sú určené na odmeny pre účastníkov rôznych súťaží a kultúrno-spoločenských akcií.

V Jablonke má ešte v tomto roku vzniknúť stredisko rýchlej zdravotníckej pomoci s modernej vybaveným sanitným automobilom. Pre gminy Veľká Lipnica a Jablonka je pripravený spoločný plán plynofikácie obcí. Na januárovom stretnutí s Oravcami v Hornej Zubrici o tom informoval poslanec Franciszek Adamczyk.

23. januára t.r. bol na zasadení gminnej rady v Jablonke schválený rozpočet na rok 1998. Príjmy: 12 644 013 zl., výdavky 12 728 893 zl. Výstavba kanalizácie a čističky odpadových vôd v Dolnej Zubrici si vyžiada sumu 181 tisíc zlотов. Na dokončenie ZŠ č. 2 v Podvlnku je určených 400 tisíc, na ZŠ č. 1 v Malej Lipnici 340 tisíc a na ZŠ v Oravke 165

tisíc. Na dokončenie auly pri miestnom lúceu vymedzila rada 100 tisíc a na výstavbu športovej haly v Jablonke ďalších 380 tisíc zlôt. Na 3. etape výstavby kanalizácie a čističky v D. Zubrici Vojvodský úrad pre ochranu prostredia v Nowom Sączi poskytne gmine pôžičku vo výške 600 tisíc zlôt. Ako sme sa dozvedeli, rada zároveň vyslovila súhlas na vstup gminy Jablonka do Podhal'ského zväzu gmin.

24. januára sa vo Veľkej Lipnici konalo tradičné oblátkové stretnutie biskupa Jana Szkoďoňa s oravskou mládežou. Na slávnostnej sv. omši sa o.i. zúčastnili kňazi S. Krupa z Pekelníka a M. Wojnarowski z Chyžného. Podobné stretnutia mládeže s oravským biskupom sa konali aj v predchádzajúcich rokoch o.i. v Hornej Zubrici, Malej Lipnici a v Chyžnom.

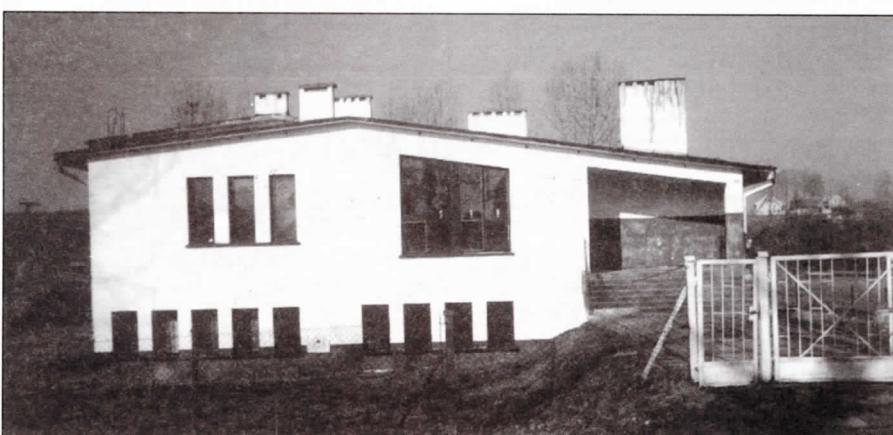
Gminný úrad v Jablonke využíva Rádio Alex na informovanie svojich občanov. Správy sú vysielané každý deň na vlnach 105,2 MHz; FM 72,26 MHz o 14.40 hod.

V súvislosti s rozhodnutím gminnej rady, ktorého cieľom je boj proti nákalivým chorobám zvierat, začali oravskí richtári opäť vydávať doklady o pôvode domáčich zvierat (poplatok: 2 zl.).

25. januára bola vo Veľkej Lipnici zvolená 14-členná rada, ktorá bude dohliadať nad priebehom komasácie. V rade je sedem občanov z Veľkej Lipnice-Centra, traja zo Skočíkov a štyria z Privarovky.

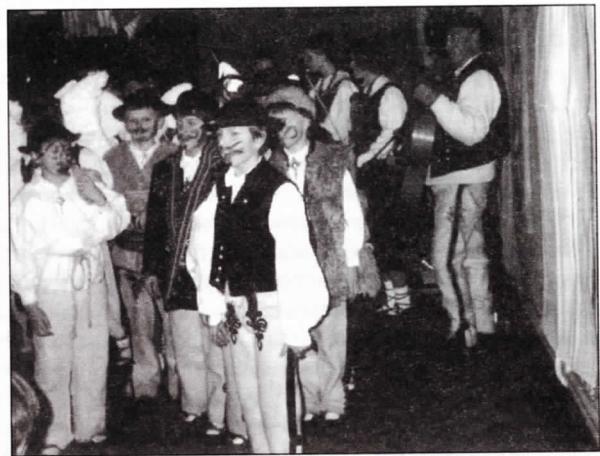
1. februára t.r. bol odovzdaný do užívania novorekonštruovaný Kultúrny dom v Dolnej Zubrici (na snímke). Záujemci budú mať v ním možnosť posiedieť si v čítárni, vybrať si peknú knihu z knižnice, zahrať si stolný tenis, zúčastniť sa na diskotékach a pod. Práce financovalo OCK v Jablonke, ktoré zároveň vynovilo spoločenskú miestnosť v požiarnej zbrojnici v Chyžnom. Miesto na nacvičovanie tu nájdú členovia súboru Rombaň.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Vojt J. Stopka s manželkou Anielou gratuluju víťazom

Očakávanie pred vystúpením

ORAVSKÉ RECITÁCIE

Oravské centrum kultúry v Jablonke zorganizovalo 7. januára t.r. d'ľa ročník gminnej prehliadky mladých recitátorov Andrzeja Skupnia-Florka, ktoréj sa zúčastnili aj žiaci z lipnickej gminy. Medzi divákmi zasadlo viačero hostí, o.i. vojt jablonskej gminy Julian Stopka, riaditeľka licea Aniela Stopková, predsedu gminnej rady v Jablonke Antoni Wontorczyk a ďalší. Vypočuli si množstvo kvalitných prednesov, takže porota mala čo robiť, aby spravodivo ohodnotila súťažiacich.

V mladšej skupine (1. až 4. trieda) dve rovnocenné prvé miesta obsadili Monika Bartkoviaková zo ZŠ č. 1 v Hornej Zubrici a Joanna Ryšová zo ZŠ č. 1 v Jablonke, ktorá sa učí slovenčinu. Zvláštne ocenenie získala o.i. Iwona Zbelová zo ZŠ v Chyžnom a žiačka

ZŠ č. 2 so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke Ivona Paniaková.

V staršej skupine (5. až 8. trieda) vyhrali: Katarína Grobarčíková zo ZŠ č. 2 v Hornej Zubrici, Aneta Burová zo ZŠ č. 3 v Hornej Zubrici a Marcin Biel zo ZŠ č. 1 v Jablonke (učí sa slovenčinu), kym medzi stredoškolákm si najlepšie počínali Jablončanky Halina Tkaczyszynová a Anna Polańska (obe z licea) a Alžbeta Pavláková a Jadwiga Kostyrová (obe z Poľnohospodárskej školy).

V súťaži rozprávačov (1. až 4. trieda) si postup do finále zabezpečili Katarína Gwiždžová zo ZŠ č. 3 v Malej Lipnici a Katarína Sarnová zo ZŠ č. 2 v Hornej Zubrici, kym v staršej skupine Evelína Mastelová zo ZŠ č. 1 v Hornej Zubrici.

Slávnostné odovzdávanie odmen sa konalo 18. januára v sále licea v Jablonke, kde hostom a divákom zahrali a zaspievali členovia súboru Malé Podhale, zbor sv. Martina z Podvlna a kapela OCK v Jablonke Piotruš Pan a Elfavia.

Oravci si znamenite počínali i vo finále súťaže v Bialom Dunajci (22.1.1998) za účasti vyše 100 žiakov z Podhalia, Oravy, Spiša a iných regiónov. Zvláštnu cenu poroty medzi najmladšími recitátormi totiž získala Joanna Ryšová (žiačka slovenčiny) zo ZŠ č. 1 v Jablonke, kym v súťaži rozprávačov vyhrala Katarína Gwiždžová zo ZŠ č. 3 v Malej Lipnici, podobne ako v staršej skupine recitátorov Rafał Stachura zo ZŠ č. 4 vo Veľkej Lipnici. Pekný úspech dosiahla i žiačka slovenčiny Evelína Mastelová zo ZŠ č. 1 v Hornej Zubrici, ktorá v súťaži starších rozprávačov obsadila druhé miesto.

Studenti oravských stredných škôl sa takisto nedali zahanbiť. Dve rovnocenné prvé miesta získala Alžbeta Pavláková z Poľnohospodárskej školy v Jablonke a Anna Brenkusová z Technického licea vo Veľkej Lipnici.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Z krajanskej tvorby

ORAVCI

Boli krásne časy mladosti, aj snov,
rozvial nám ich vietor z tých oravských hôr.
Rozišli sa naše cesty do cudziny,
odviedli nás pred'aleko od rodiny.

Tam sme našli domov, ba aj stálu prácu,
stratili sme jednak svoju veľkú šancu,
poznať si svoju vlast', no a jazyk matky,
nemali sme ani inú možnosť - spiatky.

Orava nás však vždy k sebe príťahuje,
a naše myšlienky láskou upresňuje.
Skúša naše city, naše povedomie,
meria objem srdca a naše svedomie.

Mnohí už zabudli na svoju rodnu reč.
Zhavrelia. Príkazy otcov išli preč.
Zabudli už na ten svoj slovenský pôvod,
nemajú už preň žiadny citový dôvod.

Kto sú ich predkovia je mnohým záhadné.
Pre ďalších je lepšia kariéra, peniaze.
Mnohí však majú už toho príkoria dosť,
keď na rodnej hrude sú vám len ako host'.

Ostali aj verní Oravci - Slováci,
najčastejšie biedni oravskí sedliaci.
Tí sa nestážujú, len pevne dúsfajú,
že k nám lepšie časy ešte zavítajú

Stará mama

JANÍK

Tie mohutné Tatry
nad okolím čnejú,
po strmých skaliskách
chladné vetry vejú.

Povievajú vetry
a šumí smrečina,
kdeže sa podela
tá švárna dievčina.

Tá švárna dievčina
blúdi po okolí,
odišiel Janíček,
srdce veľmi bolí.

Mohutné skaliská
tyčia sa do výšky,
mesiac roztrúžený
pozerá do chyžky.

Hľadá mladý párik
zaľúbený veľmi,
našiel prázdnu chyžku,
pred ňou vyjú šelmy.

Janík zadumaný
pozerá na Tatry.
Pod' sem moja milá,
tu nám horia vatrky.

Vatrky divo horia,
rezko šľahá plameň,
milá má, srdiečko,
lásku našu spomeň.

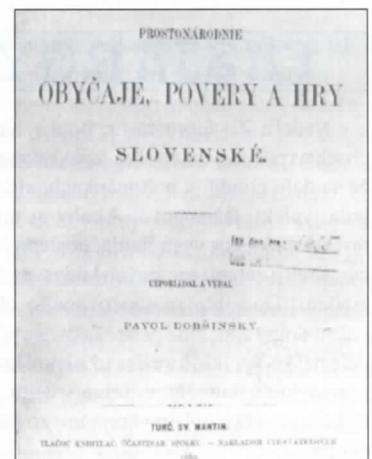
Pastierka

K VÝROČIU PAVLA DOBŠINSKÉHO

V tomto roku si pripomíname 160. výročie narodenia významneného zberateľa slovenských rozprávok - Pavla Dobšinského. S jeho tvorbou sa stretlo hadám každé dieťa, ktoré má rado rozprávky. Tento slovenský Andersen sa narodil 16. marca 1828 v Slavošovciach v rodine evanjelického farára. Po ukončení základnej školy študoval na gymnáziu v Rožňave a Miškolci a neskôr na lýceu v Levoči. V pamätných revolučných rokoch 1848-49 slúžil v cisárskom vojsku. Po svojom odchode z vojenskej služby urobil v roku 1850 kandidátsku knázskú skúšku. Za svoje prvé pôsobisko si zvolil neveľkú obec Bystré pri Rožňave. V roku 1858 sa stal profesorom na lýceu v Banskej Štiavnici, kde založil a redigoval známy literárny časopis Sokol. O niekoľko rokov sa vzdal pedagogickej činnosti a až do svojho skonu v roku 1885 pôsobil ako farár v Drienčanoch.

Pavol Dobšinský ovládal niekoľko jazykov - maďarčinu, nemčinu, francúžtinu, polštinu a angličtinu, v súvislosti s čím sústavne prekladal zo svetovej literatúry. Čažisko jeho činnosti je však vo folkloristike. Už ako študent sa začal zaoberať problematikou ľudovej slovesnosti. Výsledky svojich dlhorocných výskumov zhral do knihy Úvahy o slovenských povestach, vydanej v roku 1872, v ktorej vyzdvihol starobylosť slovenských ľudových povestí. Kniha patrí k najvýznamnejším dokumentom romantickej konceptie ľudovej slovesnosti.

Pavol Dobšinský sústavne zbieran a zapisoval piesne, porekadlá, hadánky, hry, obyčaje a povery, ktoré publikoval v druhom zväzku matičného Zborníka slovenských národných piesní, povestí, prísloví... a v publikácii Prostonárodné obyčaje, povery a hry slovenské. Jeho zberateľský záujem sa však koncentroval najmä na ľudové rozprávky. Spolu s A. H. Škultetym zostavil a vydal v šiestich zošitoch (1858-1861) súbor 64 rozprávok pod názvom Slovenské povesti. Po tomto vydani časopisecky uverejňoval zápisu ďalších rozprávok. Krátko pred smrťou vydal (v rokoch 1880-83) v ôsmich zošitoch 90 rozprávok pod názvom Prostonárodné slovenské povesti. Obe zberky sú podnes základným a reprezentatívnym dielom slovenskej folkloristiky. Sú stále živé. Opatrené peknými ilustráciami dočkali sa mnohých vydani. Čítajú sa tak dobre, ako napr. rozprávky H. Ch. Andersena alebo bratov W. a J. Grimmovcov. (jp)

BESEDA O UČEBNICIACH

Problematike vydávania slovenských učebníč pre našu menšinu bolo venované pracovné stretnutie s vedením Školského a pedagogického nakladateľstva (ŠPN) vo Varšave, ktoré sa uskutočnilo začiatkom februára t.r. Popri hostiteľoch - riaditeľovi nakladateľstva A. Chrzanowskom, riaditeľke oddelenia všeobecno-vzdelávacích publikácií E. Niezgode a red. M. Burekovej sa stretnutia zúčastnili zástupkyne Ministerstva národného vzdelávania M. Braniecka a G. Płoszajska, ako aj naši učitelia slovenčiny - M. Glodasiková, Ž. Chalupková, A. Kríštofeková, a D. Surma, predsedka a tajomník ÚV SSP J. Čongva a L. Molitoris, šéfredaktor Života J. Špernoga a ďalší.

Ako vyplývalo z informácií predstaviteľov ŠPN, nakladateľstvo vydalo doteraz už niekoľko desiatok slovenských učebníč, v tom šest len v posledných štyroch rokoch, ktoré pripravili naši učitelia. Spomeňme, že napr. vlane vyšla učebnica slovenčiny pre 6. ročník (Nad Tatrou sa blýska), ktorú napísala M. Glodasiková a dva pracovné zošity zo slov. jazyka pre 5. a 6. ročník, ktoré zostavili Ž. Chalupková a A. Kríštofeková.

Účastníci stretnutia zhodnotili aktuálnu situáciu v oblasti učebníč slovenčiny, a

zamýšľali sa o.i. nad tým, ako pokračovať v ich vydávaní v najbližej budúcnosti. Vzhľadom na pripravovanú školskú reformu, ktorá si bude vyžadovať i zmenu učebných programov, uzhodli sa na dokončenie v prvom rade cyklu pracovných zošitov a až potom by sa mohlo pripravovať ďalšie učebnice. Diskutovali tiež nad potrebou spracovania slovenských učebníč dejepisu a zemepisu, ktoré by však - ako niektorí konštatovali -

boli zatiaľ pre obmedzený počet hodín slovenčiny málo využité. Osobitnou otázkou - čo podotýkali predstaviteľia nakladateľstva - je využívanie vydávaných učebníč. Totiž školy, v ktorých sa vyučuje slovenčina, si ich zatiaľ objednávajú pomerne málo. V súvislosti s tým by bolo treba - ako navrhovali - zlepšiť systém informovania o existujúcich zásobách učebníč, aby nechýbali na žiadnej škole.

J.Š.

Záber zo stretnutia. Foto: J. Špernoga

A.Krištofeková a D.Surma

Nedecká Veselica so svojimi krstinami. Foto: J. Janiczko

Rozprávačka M. Paluchová

FAŠJANGY - OSTATKJ '98

Nedelia 22. februára t.r. bola v Krempachoch na počudovanie veľmi teplá, takmer letná, že sa dalo chodiť v poltopánkach, ale nálada bola typicky fašiangová. Akoby aj nie, ved' prišli ostatki, čas vystrájania, posledných tančovačiek a zábav, spojených kedysi s rôznymi zvykmi. Do tohto roztancovaného obdobia veľmi dobre zapadlo i pest्रe fašiangové podujatie nášho Spolku, ktoré sa už niekoľko rokov pravidelne uskutočňuje práve v tejto obci a získalo si veľkú obľubu krajanov zo širokého okolia.

Nebolo tomu ináč ani v tomto roku. Niedajna gazdiná sa nám stázovala, že sa jej rodina po poludňajších bohoslužbách ani poriadne nenaobedovala, len sa náhlila do krempašského kultúrneho domu, z ktorého už zd'aleka bolo počut' pobrknávanie hudobníkov a pospevovanie súborov pripravujúcich sa na vystúpenia. Čoskoro bola veľká sála zaplnená do posledného miesta. Medzi divákmi boli prítomní viacerí hostia: tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris a ďalší členovia ÚV, mestny farár Jacek Wieczorek, šéfredaktor Života Ján Šternog, riaditeľka základnej školy Barbara Paluchová, predstaviteľka Školského a pedagogického nakladateľstva Marta Bureková, ba dokonca redaktori Poľského rozhla-

su z Varšavy a ďalší.

Sotva doznel potlesk na ich privítanie, už Anka Krištofeková a Dominik Surma, vystrojení v krempašských krojoch, ohlásili prvých vystupujúcich - folklórny súbor Veselica z Nedece pod vedením Žofie Bogačkovej. Nedečania nás opäť prekvapili novým programom, tentoraz spojeným s krstinami a vlastne prípravami na krst. Čo tam len nebolo. Návštevy kmotrovcov i susedov, zbierka na „popku“ (bábiku). Samo prevíjanie diela a to bol hotový obrad, kedysi rovnako dôležitý, ako hámam sám krst. Dnešní mladoženáci sa veru mohli hodne naučiť. Pri takomto úkone sa nemohlo obísť bez spevu, vhodného na takúto príležitosť (Kumoter, kumoter, Palenôčka moja, Ešte takú, ešte takú...), a pravdaže i bez riadneho potúženia - samozrejme zafarbenou vodou - ktoré však bolo také presvedčivé, až sa divákom slinky zbiehali na jazyku. Celá sála burácala.

Hned' potom malá Margita Paluchová zabavila divákov vtipným, priam herecky predvedeným rozprávaním o tom, ako sa istý Valek chcel zbaviť hrvoľa a ako nato doplatil bohatý závistlivec. Svoje rozprávanie spestrila i spevom, tematicky zviazaným s vyprávyaným pribehom. Ešte nedoznel smiech i po-

tlesk, keď zo scény zazneli starodávne spišské melódie, aké dnes už málokedy môžeme počuť. Zahral ich 83-ročný krempašský majster huslí Karol Slovič, ktorý ani raz nechýbal na tomto peknom podujatí.

Súbor Jána Capiaka Rombaň z Chyžného je tiež stálym účastníkom krempašských fašiangov. Jeho vystúpenie otvorila tentoraz ohnívá A ta polka, prčipolka..., potom ďalšie slovenské a oravské tance i pesničky (Dolina, dolina, Pocekoj ty jeleniosku...), no a už tradičná Na orave dobre, na Orave zdravo.... Že dobre, že zdravo - tomu veríme, ale nikto neuverí, aspoň keď sa pozrie na súbor, že je „na Orave švarných dievčat málo“. Ani na Spiši nechýbajú, a tiež pekne spievajú, ako trebárs Agata Krištofeková a Margita Paluchová, ktoré nám predvedli dvojhlasne spievanú Slovenskú rodnú dedinu, Pod horou, pod horou... a ďalšie pesničky. Pekne spievala i Agata Čongvová z Jurgova, ktorá však najprv zaujala divákov pôsobivým rozprávaním o pastierke Maríne spod Okulného.

Na javisko vybehli Malí Krempašania, alebo i tanečníci, ako ich niektorí volali. Oba názvy sú výstižné. Je to totiž žiacky súbor (vedie ho Beata Lorensová), ktorý do svojho tanečného programu vplietol i detské hry a zábavy. Treba uznať, že sa zvŕtali ako dospelí. Hovorí sa, že sa dve roboty naraz nedá dobre robiť. Ľudmila Majerčáková z Novej

Belianska folklórna skupina počas čepčenia

A.Čongvová a T.Vojtas z Jurgova

F. Ščurek z Novej Belej

Priast' a zabávat' ľudí vie iba L. Majerčáková

L. Molitoris odovzdáva diplom Ž. Bogačíkovej

Belej nás však presvedčila, že je to možné. Prišla na scénu s praslicou a ukázala, ako sa pradie ľan, a súčasne zabávala prítomných starými príbehmi z dedinského života. Raz jej sice vretienko vyklízlo z ruky, ale skúste to sami, vyprávať i gestikulovať a zároveň dbať, aby priadza bola tenká, ved' z nej mala byť neskôr - po utkaní a vybielení - svätočná košeľa.

V Nedeci to s hudobnou i krajanskou výchovou mládeže myslia vážne, o čom nás presvedčil 4-ročný Mirko Kvasnovský, ktorý na harmonike sprevádzal (už druhýkrát) spievajúcu mamu, Žofku Bogačíkovú, ako aj vystúpenie Malej veselice, ktorá sa pekne predstavila štylizovanými spišskými tancami.

Dobrou rozprávačkou sa ukázala malá tretiacka Marta Bizubová z Krempáčov, ktorá sa v príbehu od B. Paluchovej snažila presvedčiť divákov, že v miestnom mlyne straší. Kto chce, ľehk verí. Počuli sme i ukážku poézie v nárečí (Moja gvara) od tej istej autorky, ktorú znamenite zarecitovala Mária Žigmundová. Na scéne ju sprevádzal spevom skoro 80-ročný Jozef Petrášek, ktorý napriek úctyhodnému veku má ešte celkom pekný hlas. Vystriedal ho neskôr kráľ belianskych huslistov, primáš tamojšej ľudovej kapely František Šturek. Hral staré spišské melódie, rezké i pomalšie, ale aj variácie na ľudovú nôtu. Nečudo, že sa mnohým žilky rozihrali. Po

takejto predohre vystúpil súbor Podhalie (spišská časť) z Jurgova, asi po prvý raz na krempašských fašiangoch, ktorý predviedol celý rad spišských a gorských tancov, vtom odzemok, medvedí tanec a ďalšie. Z Jurgova sa neskôr ešte raz predstavil skvelým sólistickým vystúpením mladý huslista Tomáš Vojtas,

Máriu Wněkovú, vedúcu krempašského súboru Zelený javor, sme už neraz obdivovali ako znamenitú speváčku. Tentoraz nás očarila nielen svojím, dalo by sa povedať operným spevom, pri ktorom ju sprevádzal stály účastník tohto podujatia, skvelý mladý huslista Lukáš Petrášek, ale aj ako výborná rozprávačka. Diváci priam praskali od smiechu, keď počuli jej príbeh, ako nedeckí hasiči hasili požiar v Krempachoch. Tak veľmi sa „snažili“, že všetko zhorelo. Našťastie to bola len historka. Svojho času som ich videl v akcii, v ktorej si počínali veľmi dobre.

Počas fašiangov je na Spiši hodne sobášov, preto neprekvapuje, že nám jeden, a presnejšie zaujímavú scénku čepčenia s príležitostnými spevmi a úkonmi, predviedla folklórna skupina z Novej Belej, ktorú pripravila už spomínaná Ľudmila Majerčáková spolu s Helenou Ščurkovou a Jánom Gronko. Dnešné dievčatá nosia však kratšie vlasy, preto „čepčiarky“ - ako sme si všimli - museli mladuchy stuhou predĺžiť vrkoče, aby jej nimi mohli dvakrát

ovinúť hlavu. Nikomu to nevadilo, aj tak sa dostala pod čepiec (na Spiši pod šatku).

Hovorí sa, že domácim aj steny nadŕžajú, nielen diváci, ktorí búrlivým potleskom privítali nástup miestneho súboru Zelený javor. Nemuseli. Súbor tentoraz predstavil dobré nacvičený program ohrávania májov so všetkými zvykmi a postavami, ktoré sa s tým spájajú, teda starostom, cigánmi, vystrájaním, no a samozrejme s tancami a spevmi. Chlapci sa sice na záver vystúpenia zastrájali: Jo do lasa nepudym..., ale ja si myslím, že pôjdu, ved' odkial zoberú drevo na kúrenie či rôzne stavby? Tento program a poňom skvelý koncert belianskej kapely tvorili nádherný záverečný akord krempašského podujatia.

- Boli to veľmi vydarené fašiangy, ktoré ešte raz ukázali, že sa máme čím pochváliť - povedal na záver tajomník ÚV SSP L. Molitoris, ktorý zároveň podľačoval krempašským krajanom za ich obetavosť pri organizovaní tohto podujatia.

Poznamenajme ešte, že vystúpenia účinkujúcich hodnotila osobitná porota v složení: M. Kačmarčíková, J. Majerčák, L. Molitoris, J. Pierzga a J. Šternog, ktorá dospela k záveru, že tentoraz sa účastníkom nebudú pridieľovať konkrétné miesta, ako na iných súťažiach. V súvislosti s tým boli všetci jednotlivci a súbory ocenení peknými diplomami a peňažnými odmenami.

J. Š.

Sólo pre domáčich - M. Wněkovú a L. Petráška

Divákov bolo neúrekom

Snímky: J. Šternog

ARTHUR PORGES

ZRADNÉ OKO

„Šťastná náhoda si vyberá človeka, ktorý je na ňu pripravený.“ Doktor Cuyler dúfal, že dokáže pravdivosť tohto Pasteurovho výroku až do výšky osemdesiat tisíc dolárov. Približne toľko ukradol asi pred troma mesiacmi osamelý zločinec pri prepadnutí pobočky banky v susedstve. Doktor Cuyler, ktorý práve vtedy končil stáž na internom oddelení Všeobecnej nemocnice vo Willoughby, bol svedkom lúpeže. Jediný on zo všetkých, čo pozorovali maskovaného chlapa, ho vďaka svojmu vzdeleniu a skúsenostiam naozaj videl. Iba málo ľudí dokáže správne používať svoje oči, ale lekári rozhodne patria k týmto vyvoleným. Pre nich môže mať každá nepatrňa škvRNA, jazva, tik alebo odšarbenie závažný význam, a preto sa učia pozorovať so sústredením, ktoré je už medzi modernými ľuďmi zriedkavé; sú to skutoční Indiáni v lese našej civilizácie kym my, ostatní, sme iba obyčajní zelenáči.

Pozornosť doktora Cuylera neodvrátila ani len vražda. Keď jedna zo žien začala vzlykať a vydala zo seba hysterický výkrik, za ktorým by boli nepochybne nasledovali ďalšie, lupič k nej priskočil a udrel ju hlavou svojho ľažkého revolvera. Tým úderom ju nechcel iba umlčať, lebo hneď bolo zrejmé, že sa priveľmi zahnal. Doktor Cuyler vedel, že jej rozrazí lebku skôr, ako kost' zaprášala pod náporom hlavne. Napriek tomu i nadálej pozoroval toho chlapa a celkovej udalosti nevenoval pozornosť. Usiloval sa byť nezápadným, nestál o to, aby aj jemu prerazil lebku.

Prirodzene, lupič bol zamaskovaný až po oči, ale doktor Cuyler si všimol, že má akúsi váhavú chôdzu, akoby mal polovicu tela ochabnutú, a keď sa im pohľady na okamih stretli, zbadal, že zrenicu jedného oka má oveľa menšiu ako druhú.

Všetky tieto príznaky pravdepodobne znamenali, že lupič má vážne poškodený mozog. Táto informácia by bola políciu podstatne pomohla, ale doktor Cuyler si ju nechal pre seba. Nevedel by presne vysvetliť, prečo to urobil, ale bol jednoducho typom chlapa, ktorý pri hre rád drží svoje karty blízko tela. Zo situácie sa dalo vyvodiť niekoľko záverov. Lupič bol človek, ktorý mohol každú chvíľu zomrieť, bol to vlk-samotár (a to bolo dobré), a teraz vlastnil celý majetok. Cuyler by ho dokázal identifikovať. Samozrejme, tvár mu nevidel, ale stačilo, aby urobil niekoľko krokov a všetky prestrojenia by boli zbytočné.

Čírou náhodou sa však stalo, že ho Cuyler nemusel hľadať medzi toľkými. O tri mesiace, keď sa práve ako vynikajúci chirurg natrvalo usadil v nemocnici vo Willoughby, sanitári k nemu doniesli toho chlapa.

Sprvoti si Cuyler nebola celkom istý, či je to ten lupič, lebo ho nevidel chodiť.

Usvedčovalo ho však to typické oko, ktoré si všimol počas lúpeže. Pre dobrého lekára oko znamená toľko ako najostrejšia fotografia pre iného. Cuylerovi ten osamelý lupič skutočne spadol priamo do lona. Bol presvedčený, že zločinec pravdepodobne z koristi ešte veľa neutratil. Iba idiot by sa po takom veľkom prepade ponáhlal rozhadzovať peniaze najmä, keď už mal záznam v trestnom registri ako tento tu. Na overenie tohto bodu postačilo niekoľko diskrétnych otázok. Polícia veľmi ochotne spolupracuje s lekármi z veľkých všeobecných nemocníc, lebo ich pokladá takmer za svojich kolegov.

Možno by sa dalo lupiča zachrániť, ale odborná stránka prípadu sa týkala iba Cuylera a rozhodnutie bolo v jeho rukách. Nikto sa ho na nič nespytoval, keď neskoro v noci, kedy na oddelení bolo iba niekoľko vyčerpávnych ošetrovateľov, vkízol do pacientovej izby.

Kým ho chlap jedným okom tupo pozoroval, pretože druhé bolo zakryté viečkom, ktoré nedokázal zdvihnúť, doktor Cuyler si pokojne naplnil injekčnú striekačku skopololaminom, „drogou pravdy“, a vpichol mu ihlu do žily.

- Kde sú peniaze z lúpežného prepadnutia banky? - dožadoval sa.

- Peniaze, - zašomral chlap.

- Zakopané.

- Kde?

- Kde? - zopakoval nechápavo lupič.

- Kde si ich zakopal? - syčal lekár.

- Ukazovateľ... historický ukazovateľ...

El Camino Real... tridsať krovov na sever odšial... na východnej strane hlavnej hradskej... v dvojitom papierovom vreci... celých osemdesiat tisíc... zatial som sa ich ani nedotkol... zahrál som to šikovne... naozaj šikovne... to bol teda t'ah...

- Myslíš ten ukazovateľ pri Camp Pendleton?

- Pri Camp Pendleton... ale zvonku... nazdávaš sa, že som slabomyseľný? Zakočať peniaze vo vojenskom tábore, kde sú stráže? Tridsať krovov na sever... ratal som ich... východná strana hlavnej hradskej... asi tridsať centimetrov hlboko... nijaké označenie... nikto tam nikdy nekope... nič tam nie je... iba hlavná cesta k vojenskému táboru a diaľnica...

- Si si istý, že sú tam?

- Ved' som ti už povedal... ukazovateľ... keď už bolo po všetkom, ani som sa len k nemu nepribližil... na to som prišikovný... len čo ma dajú do poriadku, vrátim sa tam... potom sa vyberiem do Mexika... možno do Kanady... som bohatý...

Doktor Cuyler spustil zrak na jeho tvár a spomenul si, ako rozobil hlavu tej žene hlavou revolvera. Bol natol'ko čestný, aby si priznal, že tá vražda bola preňho iba zámenkou. I bez nej by bol urobil to isté.

Zručnými prstami chladnokrvne stlačil kŕčovú tepnu, privádzajúcu krv do mozgu.

Omámený lupič pokojne zomrel a vôbec sa nebránil. Doktor Cuyler práve tak pokojne vyšiel z izby. Pacientov mozog bol poškodený do tej miery, že veľmi pravdepodobne mohol každú chvíľu zomrieť z celkom prirodzených príčin. Na druhej strane s trochou šťastia a pomocou Cuylerovej šikovnosti mohol prežiť a dokonca získať v ochrnutej časti tela schopnosť pohybu. Teraz to však už bola čiste teoretická otázka.

Čudné, ale keď už bolo po všetkom, spomenul si po mnohých rokoch zasa na Oko. Bolo z farebného skla, vysoké vyše pol druha metra a zasadene v najvyššom gotickom obloku malého kostolíka u nich doma. Jeho otec, starý doktor Cuyler, naň nezabudol syna každú nedelu upozorniť.

- To je božie oko, - vravieval.

- Vidí všetko, čo robíš. Nedá sa pred ním nič skryť, ani len v tej najtmavšej komôrke; rozumieš, synak? Preto bud' dobrý chlapec.

Pokial' ide o starého doktora Cuylera, nuž ten bezúhonný muž zomrel a zanechal svojej rodine šesťdesiat tisíc dolárov v nezaplatených účtoch, ktoré vzhľadom na obmedzené možnosti a obligatné spôsoby vďačných pacientov, ktorých život je pred operáciou hodden milión a po operácii ani halier, nebolo možné zinkasovať. Starý doktor Cuyler zomrel všetkými milovaný a vážený, no bez groša.

Mladý doktor Cuyler sa na chvíľu zamyslel nad tým, čo si asi Oko o nom, o vrahovi a zahrátko majiteľovi ukradnutých peňazí, myslí. Kým si vydobyl svoje terajšie postavenie, veľa intrigoval a využíval pri tom otcovu dobrú povest'. Ved' čo iného mu zanechal? Nikdy však nepredpokladal, že raz zabije pacienta, i keď to bol zločinec. Keď bol počas štúdia medicíny finančne najväčším v úzkych, vykonal sériu nezákonných zákrokov. Vynieslo mu to slušnú sumu, ale napriek tomu chladnokrvne usúdil, že riziko bolo neprímerane veľké. Ešte predtým, keď pracoval cez víkendy ako pokladník vo veľkej samoobsluhe, naučil sa zručne klamať. Zákazníkom „nechtiač“ zle vydával drobné a rozdiel si strčil do vlastného vrecka.

To však už bola minulosť. Teraz mal zabezpečenú kariéru a s osemdesiatimi tisícmi si bude môcť zariadiť prepychovú ordináciu. V mysli sa vrátil k lupičovmu priznaniu. Nebolo od neho veľmi rozumné, že sa spôšahl na mizerné papierové vrece, aj keď bolo dvojité, ale zločinecká mysel' je už taká; nijaká skutočná inteligencia. Na druhej strane nebolo pravdepodobné, že by v tej časti Kalifornie pred koncom novembra pršalo. V pôde, vysušenej na kost', boli peniaze ešte niekoľko týždňov pomerne bezpečné, lebo bez vody aj hmyz takmer celkom vymizol.

O niekoľko dní sa Cuyler rozhodol preskúmať tú oblasť'. Ak to miesto nájde vo dne, potom v noci nebude mať nijaké ľažkosti a bude môcť bezpečne kopat'.

Bol veľmi nahnevaný a znechutený, keď zistil, že v to ráno sa kritická oblasť priam

hmýri ľudími. Hradská i jej odbočka v okolí asi tridsiatich kilometrov bola zbrádená pneumatikami a ozubenými pásmi, poškodená olejom. Porast horel a nedaleko stálo malé, červené nákladné auto. Vedľa neho mocný chlap v hnedej uniforme striekal penu do štipľavého dymu.

- Čo sa tu stalo? - spýtal sa Cuyler a rýchlo dodal. - Som lekár.

- Nič pre vás, pán doktor, - odvetil chlap.

- Sanitka odviezla vodiča už pred hodinou. Vždy tá istá história. Niektorí pretekári na nákladniakoch sa nazdávajú, že môžu s cisternovým vozidlom zaobchádzať ako so športovým autom. Prevrhol celý ten krám a narobil strašnú šľamastiku.

Vrak cisternového auta už zrejme odpratili a oheň už takmer vyhasol. Cuyler usúdil, že situácia sa tým veľmi nemení. Musí deň - dva počkať a potom sa sem za mesačnej noci vrátiť. Strážny vojenskej základne Pendleton bol aspoň dvesto metrov odtiaľ a skrytý za zákrutou. Ak Cuyler nebude svietiť baterkou

a chodiť hore-dolu, nikto nič nezbadá. Okrem toho ako lekár nemusel vysvetľovať, prečo je vonku neskoro večer, lebo buď bol práve na ceste k chorému, alebo sa vracal z návštevy pacienta.

Podákoval teda hasičovi za vysvetlenie, potom zdanivo bezciele sa ponevral okolo, pričom sa mu podarilo odrátať tridsať krovok od ukazovateľa. Veľký balvan medzi dynamiacim porastom bol prečo dobrým orientačným bodom; pri mesačnom svetle ho ľahko nájdete. Scénu opustil plný očakávania.

Vrátil sa tam o tri dni, o druhý v noci. Krompáčom z armádnych prebytkov začal odkopávať suchú pôdu. Mal hrubé rukavice; chirurg si musí dávať pozor na ruky. Zem ešte vždy páchla ohňom, olejom a penou z hasiacich prístrojov. Vykopal čiernu, lepkavú masu. Zrazu sa mu rukavice začali rozkladať a ruky pálit. Hrabal sa v rozpadávajúcich sa papierových vreckách, ktorých zápach mu bol povedomý. Tá cisterna! Páčlo tam kyselinou dusičnou; po všetkých tých kurzoch

chémie, ktoré absolvoval, sa nemohol myliť. Vozidlo zrejme mierilo k raketovej základni. Keď havarovalo, zrejme sa z neho vyliali stovky litrov žieraviny a všiakli do zeme. Peniaze sa zmenili na páchnúcu lepkavú hmotu, boli bezcenné.

Doktor Cuyler sa poslepiacky potkýnal naspať k svojmu autu. Ruky ho už poriadne pálili; natrel si ich hojivou mast'ou. Pokožka sa na nich o niekoľko dní zahojí. Ale prísť o osmedesiatisť!

Po návrate do nemocnice sa ponáhľal do svojej izby, kde si lepšie ošetril prsty posiate žltými flakmi. V kúpeľni si napustil pohár vody a, stojac pred zrkadlom, rozmýšľal, či si nemá doň pridať dvojitú dávku škótskej whisky. Zrazu mu pohár vykízol z ruky a Cuyler zúrivo zaklia.

- Nemotorný hlupák! - zúril na seba. - A že vraj chirurg!

Pozrel sa v zrkadle na svoju tvár a zistil, že jednu zrenicu má oveľa menšiu ako druhú.

ExPRESS číslo 46/1990

HANS-JÜRGEN ZIETZ NOVÝ KUFOR

Manuel Heitkamp stlačil zlatožltý gombík zvončeka pri dverách vily Waltera Rauscha s akýmsi divným pocitom. Kým sa vnútri rozliehal príjemný trojtónový zvuk gongu, ešte vždy premýšľal, prečo ho Walter pozval na návštevu po toľkých rokoch.

Za mladi boli dobrými priateľmi. Obaja žili vo štvrti St Pauli a osvojili si tamojšie hrubé spôsoby.

Ale to bolo veľmi dávno. Manuel zostal v St Pauli, no Walter sa odvážil na niekoľko väčších „akcií“, a teraz si žil v honosnej vile pri jazere.

Domové dvere sa otvorili a stál v nich Walter. Bol v elegantnom obleku, šitom na mieru a fajčil hrubú cigaru. Už na prvý pohľad pôsobil ako muž z veľkého sveta.

- Iste si prekvapený, že som ťa pozval, - začal Walter, keď sa pohodlne usadili do hlbokých kožených kresiel a naliat whisky do dvoch pohárov.

- Mal by som pre teba veľmi výnosnú úlohu, - navrhoval Manuelovi. - Nemusíš sa báť, je úplne bez rizika. Mal by si záujem?

Heitkamp neurčito pokrčil ramenami. - O čo ide?

Walter neodvetil. Namiesto toho vstal a vyšiel z rozľahlej obývačky. Po chvíli sa vrátil s malým koženým kufríkom. Položil ho na stôl a zdvihol vrchnák.

- Och, bože! - vyhŕklo z Manuela. Kufor bol naplnený bankovkami.

Nie je to povzbudzujúci pohľad? - spýtal sa Walter a pokračoval: - Je to jeden a pol milióna mariek. Škoda, že nemôžem nimi disponovať.

- Prečo? - nechápal Manuel.

- Jeden z mojich... nuž... z mojich žiakov sa pokúsil o únos. Všetko dopadlo dobre, ale žiaľ...

- Walter vzal do rúk zväzok tisícmarkoviek a opäť ho pustil do kufra. - Peniaze sú úplne nové, ba dokonca zoradené podľa čísel, - pokračoval. - Len čo by sme ich dali do obehu, už by nás mali.

- A čo by som mal spraviť ja?

Manuel ešte vždy nerozumel.

Po polhodine už vedel presne, aká je jeho úloha. Pretože sa už niekoľko rokov ničoho nedopustil a polícia ho už nesledovala, mal odletieť s peniazmi do Spojených štátov a tam ich v malých obnosoch a v čo najväčšom počte bank zameniť za doláre a vrátiť sa s nimi.

Peniaze ukryli vo veľkom cestovnom kufríku s tvrdým vrchnákonom a spodkom. Samozrejme, kufr speciálne upravili. Keď sa uvoľnilo asi päťdesiat malých skrutiek, bolo možné vnútornú vložku oddeliť od vonkajšieho obalu. Medzi nimi bol voľný šesťmilimetrový priestor, ktorý stačil na uloženie bankoviek po dvoch zväzkoch.

- Ak to urobíš, dostaneš desať percent, - povedal Walter a spýtavu sa pozrel na svojho bývalého priateľa. - Samozrejme, vyplatíme ti aj diéty a všetky náklady, - doložil.

Keď odpovedeť neprihádzala, poznamenal akoby mimochodom:

- Počul som, že máš novú priateľku.

Manuel prikývol.

- Volá sa Nadine, pravda? A máš ju naozaj rád?

- Áno, ale naozaj neviem...

- Iste nechceš, aby sa jej niečo prihodilo. Myslím v prípade, že by si chcel s peniazmi zmiznúť.

Manuel sa na svojho niekdajšieho kumpána ostro pozrel.

Ten po chvíli povedal: - Dobre, Manuel. Nechcem tvrdiť, že by si to naozaj urobil.

Manuel už neváhal. Stopäťdesiatisť mariek sa mu naozaj zíde a tak lacno by sa do Ameriky nedostal.

* * *

O tri dni pristál v New Yorku. Ubytoval sa v malom hoteli nedaleko Downtownu, ktorý mu odporučil taxikár. Nakoniec sa ukázalo, že je to obyčajný brloh, ale tých niekoľko dní tam vydrží.

Cely týždeň bol na nohách. Každé ráno rozobral kufr, vybral z neho tisícmarkové bankovky a opäť ho poskladal. Cez deň pochodoval niekoľko fíliálok newyorských bank a vymieňal peniaze. Večer kufr znova rozmontoval a uložil doň doláre.

Walter mal pravdu. Všetko prebehlo hladko, nevyskytli sa nijaké ľažnosti.

Avšak jedného večera pri návrate do hotela mu recepcný oznámił, že sa cez deň ktosi vlámal do viacerých izieb. Medzi nimi bola i Manuela. Požiadal ho, aby si pozorne prezrel, čo mu chýba, a hned to oznámił.

Zhrozený Manuel sa ponáhľal do svojej izby. Bola celá spustošená, dokonca i posteľ rozobraná a kufr vypáčený.

Bleskúruchle uvoľnil všetkých päťdesiat skrutiek a uľahčene si vydýchol. Peniaze boli na svojom mieste. Šťastie mu naozaj žišlo. Potreboval však nový kufr, tento sa už nedal zamknúť.

Na druhý deň si v koženej galantérii na Piatej avenue kúpil vhodnú náhradu. Nebolo jednoduché predavačovi vysvetliť, aký kufr potrebuje. Po dlhom hľadaní však našiel taký, aký mu vyhľadával. Bol to veľký kufr s tvrdým obalom a rozoberateľným vnútorným priestorom, avšak drahší, lebo bol potiahnutý krokodílou kožou.

Do hotela sa vrátil spokojný, preložil peniaze a objednal si letenkú do Hamburgu.

POKRAČOVANIE NA STR. 22

O SPIŠSKO-ORAVSKOM „HLASE”

„Dňa 16. júna 1997 uverejnili „Dziennik Zachodni“ rozhovor s prof. Jozefom Čongvom pod názvom Na Orave a Spiši. Je to fundovaný rozhovor, plne podložený faktami, takže každá veta nachádza svoj odraz v zrkadle dejín.

Odpoved'ou na rozhovor bol list predsedu Zväzu podhal'cov z Bukowiny Tatrziańskiej p. Józefa Kramarza, uverejnený v spomínanom denníku o dva mesiace neskôr, na ktorom je údajne 18 podpisov. Autor listu sa však nezaoberá - nehovorí o detailoch - historickými skutočnosťami. Neprejavuje ani trochu snahy, aby svoje tvrdenia podporil aspoň jedným dôkazom. Je možné, že pisatel tie dôkazy aj hľadal, ale ich nenašiel. Nuž je to už raz tak, že z prázdnego ani Šalamún... Preto tiež sa autorovi veľmi dobre táralo - ako sa na Podhal'sku hovorí - čo mu len slina na jazyk doniesla. V takomto prípade vhodná a mûdra polemika nemôže mať miesto.

List je naozaj zvláštny hoci aj preto, že jeho tvorca znamenite zvládol zavrhnuť metódy informovania čitateľov z čias totality. Napr. keď bol niekde mohutný štrajk, písalo sa o malej hŕstke výtržníkov, kym dvoch ľudí na ulici nazývali nebezpečnou organizáciou.

Ked' sa v rozhovore prof. J. Čongvu spomína exkomunikácia v Novej Belej, nie je tam ani slovíčko, ktoré by urážalo osobu Sv. otca. Je tam len pripomienutie tejto bolestivej historickej pravdy, ako aj intervencie bývalého predsedu vlády SR Jána Čarnogurského u kardinála Franciszka Macharského. Pán predsedu Zväzu Podhal'cov má však smolu. Hľadal osočovateľov cirkevnej hierarchie medzi Slovákmi na Orave alebo na Spiši, hľadal ich na Sliezsku či v redakcii Život, kym zatiaľ rímskokatolícky biskup Reinhold Stecher z Innsbrucku hlása deštruktívne herézie. Bohabojný spišsko-oravský ľud odovzdáva duchovenstvu veľkú úctu. Opäť sa biskupov víta ako kráľov, bez rozdielu či je to biskup poľský

alebo slovenský. Lenže keď autor „Hlasu“ píše o návštive kardinála F. Macharského na Spiši, tak predovšetkým preto, že si chce pri jednom ohni zohriať aj svoju polievku. Totiž z tohto popisu vzniká dojem, že tu tak vitaný len biskupov poľských. Pisatel' článku chce za každú cenu dokázať, že na Orave a Spiši Slovákov nikdy nebolo a ani nie sú. Možno na zlost', ale na zasmiatie určite.

Na záver by som sa autora listu chcel opýtať, že keď je s tou slovenskou menšinou na Spiši a Orave tak dobre, prečo potom je tak zle? Prečo počas plebiscitu v roku 1945 až 98 % obyvateľstva žiadalo prinavrátenie Spiša a Oravy k bývalému Česko-Slovensku? Prečo v tom čase bola na tieto územia nasadená taká obrovská poľská armáda? Proti komu? Prečo toľko Slovákov na Orave a Spiši prišlo o život? Prečo tisíce Slovákov z Oravy a Spiša museli opustiť svoje domovy a roztrúsiť sa po celom Česko-Slovensku? Prečo, prečo, prečo...? Samozrejme pre autora „Hlasu“ tieto fakty nejestvovali, podobne ako pre nacistov nejestvovali koncentračné tábory v Dachau či Osvienčime.

J.J.

POĎAKOVANIE

V mene pozostalých vdôv a sirot, ich potomkov a blízkych príbuzných po brutálne zavraždených Slovácoch v roku 1946 z Novej Belej, a to:

**Jánovi Krakovi, Jánovi Šturekovi,
Jozefovi Chalupkovi
a Jánovi Lapšanskem**

vyslovujem úprimné a srdiečné podčakovanie všetkým funkcionárom Miestneho výboru Spolku Slovákov v Novej Belej za ich iniciatívu, organizátorské úsilie a vynaloženú fyzickú prácu pri vykonávaní renovácie dlhodobými poveternostnými vplyvmi poškodeného nárobného pomnika na miestnom cintoríne. Súčasne d'akujem i ostatným kraja-

bovali: Marek Kurnát z Novej Belej, Bartolomej Surma z Krempáča a Emil Rubin z Katovíc.

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho poľského divadelného a filmového herca mladšieho pokolenia. Dosť často vystupuje v televízii. Tým, ktorí sa naňho nepamäťajú, pripomienime, že hrá jednu z úloh vo filme Ohňom a mečom, ktorý práve teraz nakrúca režisér J. Hoffman. Napíšte nám, ako sa volá, a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

V Živote č. 1/98 sme uverejnili fotografiu Deana Caina. Knihy vyžre-

nom z našej obce, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom na renovačných prácach podieľali. Osobitné vrelé podčakovanie adresujem aj tým pozostalým a ich príbuzným, ktorí nezbúdajú na túto smutnú tragédiu a z hľbokej úcty k zavraždeným prispeli na realizáciu renovačných prác pomníka finančnými prostredkami.

O tom, že členovia Miestnej skupiny Spolku Slovákov a krajania si v pietnej úcte a živej pamäti udržujú nevinné obete svedčí i tá skutočnosť, že mená martyrov uviedli i na obecnom pamätníku obetí II. svetovej vojny. Patrí Vám za to naša hlboká vďaka a uznanie.

Veľmi milo a dojato na nás, pozostalých, zapôsobila skutočnosť, keď pri príležitosti osláv 50. výročia Spolku Slovákov v Poľsku, ktoré sa konali v Novej Belej v novembri 1997, sa krajania a hostia poklonili nehynúcej pamiatke zavraždených a k ich dôstojnému pamätníku s pietou položili kytice vencov. I za túto nezabudnuteľnú spomienkovú udalosť všetkým účastníkom tohto aktu úprimne d'akujeme.

Za pozostalých:

Ing. František ŠTUREK
Bratislava

AKO SME ZAČÍNALI...

Nie, to nebudú spomienky na prvé vojnové roky, keď vznikala naša krajanská organizácia - Spolok Slovákov v Poľsku. Tentoraz sa chcem vrátiť k oveľa neskoršiemu obdobiu, ktoré predchádzalo zavedenie slovenských bohoslužieb v Jablonke v auguste 1991, keďže sa o tom nikdy nepísalo. A keď aj, tak veľmi stručne. Bol by som rád, keby to povzbudilo k aktivite krajanov z iných obcí, kde slovenské bohoslužby ešte nie sú.

Po vojne, keď sme sa opäť dostali k Poľsku, bola slovenčina (spevy) z nášho kostola prísnymi zákazmi rýchlo vytlačená. Hoci sa ju spočiatku krajania pokúšali udržať, stanovalo sa vtedajšieho farského úradu bolo neoblomné. Istú nádej, žiaľ predčasné, na obnovenie slovenských bohoslužieb priniesol II. vatikánsky koncil a neskôr posolstvo pápeža Jána Pavla II. k Svetovému dňu mieru „O úcte k menšinám“, ktoré však - okrem niekoľkých obcí - nebolo v oravských a spišských kostoloch čítané.

Nebol to totiž ešte vhodný čas, aj keď sa zmeny blížili rýchlym tempom. Keď som totiž v roku 1988 na schôdze našej miestnej skupiny SSP navrhol, aby sme požiadali farára o povolenie zaspievať v kostole niekoľko slovenských piesní na sviatok sv. Štefana, krajania sa nemali k tomu, lebo ešte neverili v úspech. Prešli však dva roky a ja som sa opäť vrátil k tejto myšlienke. Požiadal som richtára, aby pri kostole oznámil, že sa v nedel'u 12. novembra 1990 bude v klubovni konáť schôdza nášho Spolku. Zišlo sa veľa kraja-

nov, takže klubovňa bola zaplnená do posledného miesta. Navrhlo som zvoliť delegáciu, ktorá v tejto veci pôjde k farárovi. Vtedy sa slova ujal predseda Obvodného výboru SSP A. Andrašák, ktorý povedal, že ovšem, myšlienka je dobrá, avšak nemožno konáť naslepo. Predovšetkym treba sa na to pripraviť, naučiť sa slovenské piesne, ktoré krajania po skoro polstoročnej prestávke už zabudli. Po druhé, samé piesne, to je málo, ide o zavedenie slovenských omší, ktoré po II. vatikánskom koncile a najmä spomínanom pápežovom posolstve máme plné právo žiadať. Zároveň sa zaviazal, že osobne zaobstará omšovú knihu a slovenský spevník pre organistu. Tak sa aj stalo.

V nasledujúcich týždňoch sa pravidelne každú nedele schádzala v klubovni veľká skupina krajánov a začali sme spievať koledy, ale aj iné piesne - adventné, pôstne, mariánske a ďalšie, skrátka na celý rok. Nacvičoval ich s nami bývalý kultúrny inštruktor SSP na Orave a organista J. Omylák. Vysvetlo, že starší krajania si veľa piesní pamätajú. Previerkou toho, čo sme sa naučili, bolo prvé obľátkové stretnutie dňa 6. januára 1991, samozrejme v klubovni, kde sme sa delili obľátkou, skladali vinše a nakoniec zopakovali väčšinu piesní. Aby neostalo len pri spevove, napísali sme a odoslali na Metropolitnú kúriu žiadosť o zavedenie slovenských bohoslužieb, na ktorej sa podpisalo 27 krajánov, aj keď ochotných bolo oveľa viac. Do Krakova mala ísť aj naša delegácia, no napokon sa predseda OV A. Andrašák s kúriou dohodol, že sa s biskupom stretнем počas birmovky priamo na mieste v Jablonke.

Tak sme teda ďalej nacvičovali a čakali na birmovku. Zo dvakrát k nám prišiel aj pán farár Michal Tondra z Trstenej a učil nás liturgické texty k sv. omši, ba dovezol nám aj nejaké knihy potrebné k bohoslužbám. Konečne nadišiel 17. máj 1991 - deň birmovky, na ktorú k nám prišiel otec biskup K. Nycz. Prjal na fare našu delegáciu, v ktorej boli: A. a J. Andrašákovci, A. Bugajský, J. Cabala, M. Kašpráková a M. Bugajská. Predstavili sme mu našu žiadosť zdôvodňujúc o. i., že ako národnostná menšina uznaná štátom máme právo na slovenské bohoslužby, čo ostatne vo svojom posolstve zdôrazňoval aj sám Sv. Otec. Spočiatku otec biskup odmietol našu žiadosť zdôvodňujúc, že keď rozumieme polštinu, načo sú nám bohoslužby v inom jazyku. Až keď sme pripomenuli, že vďaka medzištátej dohode z 10. marca 1947 majú Poliaci v Česko-Slovensku sv. omše v polštine, až vtedy prestal namietať. Podotkol však, že chýbajú knazi, ktorí by ovládali slovenčinu. My sme však niekoľkých vymenovali. Napokon sme sa predsa len dohodli, že 18. augusta pride k nám odslúžiť sv. omšu v slovenčine oravský rodák z Chyžného, otec biskup Jan Szkodoň.

Prvá slovenská sv. omša 18. augusta 1991 - to bol pre nás deň veľkej radosti. Na tento

náš sviatok prišli k nám mnohí hostia, vtom čs. veľvyslankyňa vo Varšave M. Fialková, slovenský konzul z Katovic J. Jacko, predstaviteľia Matice slovenskej, ÚV SSP a Života, dychovka z Trstenej a viacerí krajania z Oravy, ba aj zo Spiša, aby nám pomohli spievať a odpovedať pri omšových modlitbách. Boli to pre mňa, a myslím, že aj pre ostatných krajánov, nezabudnuteľné chvíle. O týždeň neskôr nás poctil svojou návštavou ordinár spišskej diecézy, otec biskup F. Tondra, ktorý odslúžil u nás druhú slovenskú sv. omšu. Aj tentoraz k nám prišli viacerí hostia zo Slovenska, veľvyslanectva, nowosądzského vojvodstva, z iných oravských obcí i Spiša, s ktorimi sme po sv. omši stretli v našej klubovni.

Možno by sa to skončilo len na týchto dvoch omšíach, nebyť pomoci vtedajšiemu slovenskému premiéru J. Černogurskému, ktorý sa osobne obrátil na kardinála F. Macharského a ten konečne dal povolenie na odbavovanie slovenských sv. omší na Orave a Spiši. Odvtedy sú u nás pravidelne každú nedele. Spočiatku ich slúžil - pridelený za kaplana do našej farnosti - jurgovský rodák J. Šoltýs, ktorého v septembri 1994 vystriedal mladý knaz zo Spytkowíc P. Kubáni. Na záver chcem ešte dodať, že sme mali isté ľažnosti aj s organistami. Po J. Omylakovi, ktorý v r. 1995 vycestoval do zámoria, istý čas k nám chodili hrávať hudobníci z Lieska, až sa napokon v decembri 1995 objavil mladý kraján J. Soľava z Hornej Zubrice, ktorý nám hrá podnes. Bolo hodne aj iných problémov a dokonca akcií za zrušenie našich bohoslužieb, ale zatiaľ sme všetky prekonali. Uznajte, stálo to zato.

Chcel by som touto cestou srdečne poďakovať všetkým, ktorí nám pomohli k obnoveniu slovenských omší v našom kostole a naďalej nás podporujú.

ALOJZ BUGAJSKÝ

POZDRAVY

Kristína

Agnieszka

Bernadeta

Mária

Beata

Aj keď s istým o-neskorením (ale predsa) dostali sme až pät' pozdravov zo slávno-stného odovzdávania maturitných stužiek. Poslali ich: Kristína Mošová z Novej Belej a Agnieszka Lukášová z Krempáčov - žiačky

Strednej zdravotníckej školy v Poprade, Bernadeta Pastušeková z Kacviny - žiačka IV. B Gymnázia v Spišskej Starej Vsi, Mária Žigmundová z Krempáčov - žiačka Stredného odborného učilišťa SZSD v Slanickej Osade (Námestovo) a Beata Ryšová z Jablonky - študentka Obchodnej akadémie v Ružomberku.

Dakujeme za milé pozdravy a na matu-ritách želáme všetkým veľa šťastia a samé jednotky.

Redakcia

MESTSKÝ ÚRAD V KEŽMARKU
MIESTNY ODBOR MATICE SLOVENSKEJ V KEŽMARKU

vypisujú

**V. ročník
detskej ekumenickej súťaže
v písaní náboženskej poézie a prózy
„CESTÁ“ '98**

Súťaže sa môžu zúčastniť deti bez rozdielu viedoznania od 6 do 16 rokov, ktoré sa pokúšajú o básnickú, prozaickú alebo dramatickú tvorbu v náboženskom duchu. Svoje práce - najviac 3 básne, 2 prózy alebo 1 scénku - napísané strojom (nie rukou!) môžu poslať v 5 exemplároch najneskôr do 30. apríla 1998 na adresu:

Miestny odbor Matice slovenskej
(dr. Nora Baráthová)
Hlavné námestie 96
060 01 KEŽMAROK
(tel: 00421 968/522 056)

VYZNAMENANIA SLOVÁKOM

Prezident PR A. Kwaśniewski udelil deviatim občanom Slovenskej republiky - významným osobnostiam slovenskej kultúry, vedy a politického života - vysoké poľské štátne vyznamenania: Rytierske kríže Radu za zásluhy. Ako v slávnom príhovore zdôraznil veľvyslanec PR v Bratislave J. Komornicki, ktorý vyznamenania odovzdával, všetci ocenení patria ke veľkým nadšencom prieťstva medzi slovanskými národmi, vtom najmä medzi slovenským a poľským národom.

Medzi vyznamenanými sú: jazykovedec a vedúci Kancelárie prezidenta SR Ján Findra, zástupca náčelníka Generálneho štábdu pozemných síl Armády SR generálmajor Ján Čmielavský, autor prvého moderného slovensko-poľského slovníka Ferdinand Buffa, jazykovedec a literárny historik Štefan Drug, polonista, jazykovedec a literárny historik prof. Jozef Hvišč (viackrát publikoval aj v Živote), dlhorocný náčelník Horskej služby v Tatrách František Mrázik, ako aj prekladatelia poľskej literatúry Miroslava Vlachovská,

Jozef Marušiak a Vlastimil Kovalčík zo Sp. Matiašovce, ktorého príspevky z dejín Spiša na stránkach Života poznajú mnohí čitatelia. Poznamenajme, že medzi vyznamenanými je i veľvyslanec SR v Poľsku M. Servátko, ktorý túto vysokú poctu prevzal vo Varšave. Srdiečne blahoželáme. (jš)

SEDEMDESAT SUKIEN...

DOKONČENIE ZO STR. 3

poschodových domov. Bola by však neopísateľná škoda, keby sa tento pekný kus nábytku, na ktorom sa prejavoval výtvarný a estetický cit jeho tvorca a užívateľa, úplne z oravských domov vytratil. Je to predsa cenná pamiatka materiálnej kultúry na Orave, nehovoriac už o tom, že obsahuje množstvo spomienok na svadobný deň a hlahol kostolných zvonov.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 9. septembra 1997 zomrela v Kacvíne vo veku 78 rokov krajanka

ANNA-MILANIAKOVÁ

Zosnulá bola mnoho rokov členkou MS SSP a odoberateľkou nášho časopisu. Odišla od nás dobrá krajanka, vzorná manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Kacvíne

* * *

1. októbra 1997 zomrel tragickej v Čiernej Hore vo veku 64 rokov kraján

ANDREJ HORNÍK

Zosnulý bol aktívnym členom MS SSP a horlivým čitateľom Života. Odišiel od nás dobrý človek, vzorný kraján, manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Čiernej Hore

* * *

27. decembra 1997 zomrela vo Veľkej Lipnici-Kyčoroch vo veku 63 rokov krajanka

JOHANA ANTALČÍKOVÁ

Zosnulá bola dlhorocnou členkou nášho Spolku a horlivou čitateľkou a propagátorkou Života. Vyše 30 rokov vystupovala v miestnom folklórnom súbore a zúčastňovala sa mnohých kultúrnych podujatí SSP. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

Manželovi Eugenovi, predsedovi MS SSP v obci, vyslovujeme hlbockú sústrast.

MS SSP v Kyčoroch

* * *

14. januára 1998 zomrela vo Veľkej Lipnici-Murovanici vo veku 76 rokov krajanka

KAROLÍNA ŽEMBOVÁ

Zosnulá bola členkou miestnej skupiny SSP v Murovanici a dlhorocnou čitateľkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP vo Veľkej Lipnici

* * *

Dňa 20. januára 1998 zomrel po ťažkej chorobe v Kacvíne vo veku 82 rokov kraján

JAKUB KUBÁSEK

Zosnulý bol dlhé roky členom MS SSP v Kacvíne a predplatiteľom Života, ako aj členom

NOVÝ KUFOR

DOKONČENIE ZO STR. 19

* * *

Po pristatí na letisku sa pokojne postavil do radu pred colným oddelením. Bolo málo pravdepodobné, že by mu bez vážnejšieho dôvodu dali rozobrať kufor.

Nemýlil sa. Obsah kufra colníkov nezaujímal, avšak o to viac sám kufor.

- Kúpili ste ho v Spojených štátach? - spýtal sa colník.

Manuel prikývol.

- Mohli by sme vidieť potvrdenie, že sa na výrobu kufra použila koža z krokodílej farmy?

- Čo chcete vidieť? - nechápal Manuel.

- Podľa washingtonskej dohody o ochrane ohrozených zvierat sú krokodíly zákonom chránené, - vysvetlil mu colník. - Ich koža sa môže spracovať iba, ak pochádza z chovného zvieratá. Ak nepredložíte potvrdenie, bude me vám ho musieť zhabat'.

Manuela sa odrazu zmocnila taká panika, až sa pustil na bezhlavý útek. Ďaleko však nedobehol.

ExPRESS číslo 19/1990

miestneho hasičského zboru. Odišiel od nás statočný človek, vzorný kraján, manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji Pána!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbockú sústrast.

MS SSP v Kacvíne

* * *

Dňa 7. februára 1998 zomrela v Novej Belej vo veku 76 rokov krajanka

ALŽBETA BIZUBOVÁ

Zosnulá bola členkou nášho Spolku od jeho založenia a neúnavnej čitateľkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá a statočná manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Novej Belej

* * *

10. januára 1998 zomrela vo Veľkej Lipnici-Murovanici vo veku 77 rokov krajanka

KAROLÍNA PASTVOVÁ

Zosnulá bola dlhorocnou členkou nášho Spolku a horlivou čitateľkou Života. Odišla od nás dobrá krajanka, manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP vo Veľkej Lipnici

Z KALENDÁRA NA MAREC

Záhradkári

Marec i apríl je u nás mesiacom prípravy rastlín a záhonov k jarnému vysádzaniu i sejbe záhradkárskej kultúr. O termínoch i spôsoboch výsadby sme už viackrát písali, preto dnes si pohovoríme o niektorých hnojivách potrebných v záhradkách, ktoré je najlepšie zabezpečiť si už teraz.

Dusíkaté hnojivá: *Močovina* - obsahuje až 46 % dusíka v ľahko rozpustnej forme. Má všeobecné použitie (základné hnojenie, prihnojovanie, listová výživa a pod.). *Síran amónny* - obsahuje 21 % dusíka a síru a používa sa ako základné hnojivo na jeseň. *Liadok amónny* - obsahuje 27 % dusíka a 5-7 % vápnika. Používa sa pri príprave pôdy a na prihnojovanie.

Fosforečné hnojivá: *Superfosfáty práškovité* - obsahujú ok. 8 % fosforu, 20 % vápnika, síru a iné zložky. Hodia sa na slabo kyslé pôdy. *Superfosfát granulovaný* (ok. 8 % fosforu, 3 % dusíka) - na kyslejšie pôdy. Superfosfáty možno používať pred sejbovou či sadením, aj na prihnojovanie počas vegetácie. *Thomasova múčka* - ok. 7 % fosforu, 33 % vápnika, horčík, mangan atď. Podporuje biologickú aktivitu pôdy, hodí sa na zásobné hnojenie.

Draselné hnojivá: *Draselné soli* (40, 50, 60 %) - obsahujú 33-50 % draslíka a sodík. Sú to univerzálne hnojivá, vhodné na jar i na jeseň, okrem zeleniny citlivej na chlór. *Síran draselný* - (42 % draslíka, 19 % síry) - hodí sa do všetkých pôd a každej zeleniny. Používa sa pred sejbovou i na prihnojovanie.

Vápenaté hnojivá: *Pálené vápno* - obsahuje vápnik a horčík a používa sa na melioračné hnojenie ťažkých a kyslých pôd. Ne-smie sa používať s inými hnojivami, ani na

list. *Mletý vápenec* - obsahuje vápnik i horčík, pôsobí pomalšie, vhodný na zásobné hnojenie.

Ovocinári

V tomto mesiaci treba definitívne ukončiť reť všetkých ovocných stromov (odpad vyniesť a spáliť), ako aj zimný postrek, ktorého význam nemožno podceňovať. Jarné sadenie stromčekov a krov možno odložiť na apríl, zato voľný čas využiť na kyprenie a hnojenie záhrad, pričom do pôdy možno zapracovať nielen maštaľný hnoj, ale aj priemyselné hnojivá, najmä fosforečné a draselné. Treba vedieť, že dusík sa podielá najmä na výstavbe tela rastliny, draslik spevňuje pletivá a zvyšuje odolnosť proti chorobám a trvanlivosť plodov, kým fosfor podporuje tvorbu kvetov a rodivosť stromu. Kylosť pôdy sa odstraňuje vápenením. Najlepším organickým hnojivom je maštaľný hnoj, ktorý okrem mnohých živín, stopových prvkov a uhlíkatých zlúčenín obsahuje aj rôzne stimulujúce látky, hormóny, a tak pôsobí proti pôdnej únave a v značnej miere zneškodňuje ochranné prostriedky (herbicídy).

Chovatelia

Koncom mesiaca je liahniarska sezóna v plnom prúde. Už viackrát sme o tom písali, preto dnes len pripomienieme, že veľmi dôležitou podmienkou správneho odchovu je zabezpečenie mláďatám vhodnej teploty. Najcitlivejšie sú najmä morčatá, potom kurence, ktoré v prvom týždni vyžadujú stálu teplotu 26°C, v druhom 24°C, v treťom 22°C; neskôr im stačí 18°C. Tepelným zdrojom môžu byť rôzne infražiarič a pri neveľkom kŕdliku stačí aj väčšia žiarovka. Prvé tri dni po vyliahnutí treba mláďatám neprestajne svietiť, potom im stačí 16-hodinový alebo prirodzený svetelný

deň. Krmivo sa mláďatám nemá sypať na zem, ale vždy do kŕmidel opatrených mriežkami, ktoré im znemožňujú vojsť do krmiva a znečistiť ho. Výška okraja kŕmidla nesmie byť nižšia ako výška chrbotovej línie stojaceho mláďaťa. S rastom mláďaťa treba dviať a kŕmidla a napájadlá. Táto zásada sa vzťahuje aj na dospelú hydinu, patrí totiž k základným podmienkam dobrej hygieny.

Včelári

Vo väčšine našich krajov, len čo teplota dosiahne v chladku 10°C a je bezveterné počasie, uskutočňujú včelstvá prvý jarný, tzv. očisťovací prelet. Podľa spôsobov preletov môže včelár posúdiť podmienky, v akých bolo zimujúce včelstvo. Ak včely opúšťajú úľ ako strely, oblieňajú ho a pokojne sa doň vracajú, je všetko v poriadku. Ak včely padajú pred letáčovým otvorm na zem a nemôžu vzlietnuť, je podozrenie z nejakej nákazy. Keď však včely vracajúce sa po prelete k úľu, nevhádzajú do úľa, ale pobehávajú okolo otvoru, možno usudzovať, že včelstvo stratilo matku. V takom prípade treba úľ odkryť a nazrieť do plodiska. Takto vyrušené včely obyčajne hučia, intenzívne mávajú krídlami a rozliezajú sa po plástoch. Plásty treba posunúť na bok úľa, pri teplej stavbe dozadu, na uvoľnené miesto vložiť plasty aj so včelami a novou matkou zo zásobného včelstva a úľ zakryť. O krátke čas sa včelstvo upokojí, keď si uvedomí prítomnosť matky.

Spomeňme ešte, že počas preleta každý včelár kontroluje úle. Podľa množstva a rozmiestnenia meliva na podložke môže zistieť, v koľkých medzipláštových uličkách včelstvo zimovalo a koľko medu spotrebovalo. Ak riadky meliva nie sú veľmi vysoké a nesiahajú po koniec medzipláštovej uličky, včelstvo má ešte dosť zásob. Zase podľa počtu mŕtvoliek na podložke možno posúdiť celkový zdravotný stav včelstva. (js)

ZBIERAME BYLINY

Dnes predmetom nášho popisu bude VŔBA BIELA (lat. *Salix alba*, poľ. wierzba biała), ker alebo nízky strom s pružnými, nelámovými, olivovo žltozelenými konármami (prútmi). Rastie aj u nás, najmä pri rieках, potokoch a vo vlhkých lesoch až do výšky 1500 m a mnohým je známa medziiným tým, že sa využíva na zhotovovanie (pletenie) košíkov, niektorých druhov nábytku a iných predmetov. Málokto však vie o možnosti využívania vŕby na liečebné účely.

Predmetom zberu je kôra. Zbiera sa skoro na jar (marec - začiatok apríla) - pokiaľ vŕby majú veľa miazgy - z mladých 2-3-ročných konárikov známym spôsobom: vetvičky sa kruhovite narezú vo vzdialosti 20-30 cm, zárezy sa pozdĺžnym rezom spoja a kôra sa ľahko vo zvitkoch odlúpne. Suší sa opatrne a rýchlo, najlepšie umelým tepmom pri 40-60°C. Z účinných látok kôra obsahuje až ok. 12 % trieslovín, mnoho glykozidov, v tom najmä salicín (3-6 %) a salikortín, potom živice, oxaláty a ďalšie látky.

Kôra nemá pach a jej chut' je horká. Pre obsah salicilátov ju možno používať napr. na zníženie horúčky a proti rôznym bolestiam, najmä pri reumatických, neuralgických a chrípkových ochoreniach. V ľudovom liečiteľstve sa pre vysoký obsah trieslovín využívala aj ako

adstrigentný (stiahujúci) prostriedok pri krvácaniach rôzneho druhu. Vŕbová kôra - všeobecne povedané - to bol kedysi „aspirín“ našich predkov. Ba nielen, bola dôležitým liečivom pri malárii, kde nahradzovala chinín.

Vŕbovú kôru možno používať zvonka a vnútorne, teda v odvaroch (1 čajová až polievková lyžica na 2 poháre vody). Denná dávka: 1 lyžička odvaru každé dve hodiny. Zvonka sa používa napr. na kúpele alebo v masti proti zápalom a na zlehojací sa rany (napr. vrede predkolenia), na spáleniny, pri potení nôh a pod. Kedysi sa rany zasypávalo práškom zo zomletej kôry.

Spomeňme ešte, že popri liečebných účeloch sa vŕbová kôra využíva aj v domácnostach. Napr. antiseptické vlastnosti kyseliny salicylovej sa používajú na zabránenie kvasenia a pleśnienia kompotov, lekvárov a džemov. (js)

AKO BUVIK USPÁVAL SNEHULIAKOV

Bola zima. Mráz zaliezel za nechty. Panáčik Buvik chodil namrzený: nemal baranicu, iba ľahký cylindrík. Nemal rukavice, iba holé dlane. Nemal ani teplý šál, iba motýliku pod krkom. Nuž, proti chladu to nebolo ktoviečo.

Cez deň tak premrzol, že večer bol studený ako cencúľ. Zima sa však blížila ku koncu, slniečko naberala každý deň dych...

V snehu sa objavovali malé tmavé fliačiky... To sa snežienky drali na svet.

Buvik mal hned' lepšiu náladu.

„Ej, ale si polepším!“ radoval sa.

Nie každý mal takú náladičku ako on. Napríklad snehuliaci. Tým sa nepozdávalo, že by malo byť po zime.

„Ešte sme sa len narodili, už máme ísť do dôchodku!“ hundrali.

To bolo vzdychania. To bolo lúostenia. Snehuliakom tiekli po studených lícach slzy.

„Aha, mami, snehuliaci sa topia!“ volali deti a nik im nepovedal pravdu.

Nakoniec najstarší snehuliak povedal:

„Bratia a bratanci, o niekoľko dní je po zime. A žiaľ, nielen po zime, ale aj po nás. Musíme sa s tým zmierit. Vyparime sa tíska a dôstojne, takpovediac s ľadovou rozvahou...“

Starý snehuliak vedel svoje. Požil si na svete niekoľko týždňov, čo je na snehuliaka úctyhodný vek.

Najmladší snehuliačik mal však iba dva a pol dňa. A už by sa mal pobrat?!

„Nie! Protestujem!“ stonal. „Ešte nechcem zahynúť!“

„Kto tu vraví o zahynutí?“ zasmial sa do toho Buvik, ktorý ďalej nevydržal počúvať tie náreky.

Potom sa mu prihovoril do ucha na deťavom hrnci:

„Chlapčiatko snehuliacke! Čaká ťa iba spánok. Prebudíš sa znova o rok, keď bude zima.“

„Naozaj?“ spýtal sa snehuliačik.

Ale po chvíli mu to nedalo:

„Hovoríš spánok? A bude sa mi aj niečo snívať?“

„Aký by to bol spánok, keby sa ti nič nesnívalo? Budeš mať ten najkrajší sen, aký môže byť. Hned' ti ho zoženiem!“

Skúste však z ničoho nič zohnať sníček pre roztápajúceho sa snehuliaka. Buvik sa obzrel okolo seba...

A vtedy zbadal prvého jarného motýľa. Mal ešte slabé krídelká, pretože sa narodil len pred niekoľkými motýlmi sekundami.

Buvik ho opatrne vzal a priložil na snehuliačikove ucho z uhlíka.

„Ani sa nepohni!“ prikázal mu.

„Jéj!“ vzdyhol snehuliačik. „Tušíš sa to už začalo... Sníva sa mi... o veľkom farebnom dáždniku, ktorý letí nad zelenou lúkou! A ja... ja sa držím na rúcke a letím... Páni moji, ja letím!“

„Ked' sa vo sne lieta,
tak nám rastie diet'a!“

zašepkal zo zvyku Buvik. Ale snehuliačik nerástol. Práve naopak. Zmenšoval sa. Roztápal sa.

Niekto by však mohol povedať, že zaspal. Ostala po ňom malá barinka vody. A v tej vode trepotal krídelkami motýľ. Buvik ho zodvihol, ofúkal mu krídla.

„A naozaj sa o rok vráti?“ spýtal sa motýľ.

„Celkom určite! Vráti sa s novým snehom, ktorý o rok napadne!“ uspokojil ho Buvik. „A potom sa možno znova uvidíte, hoci len na chvíľočku. Pretože potom zase pojdeš búvať ty...“

Motýľ vyletel do výšky.
A jar sa mohla začať.

DANIEL HEVIER

ČO JE TO?

Môj brat
od vrát
cez pole prešiel
a zlaté našiel.
(eilibO)

Ked' sa rodí, veľké je,
v strednom veku malé je,
ked' umiera, veľké je.
(neiT)

Beží nemček
cez deravý chlievček.
(roteIV)

Chodí slnko
po priekope,
vyháňa sneh,
na zem klope
a v jej hrudkách
lúčmi tká
malé žlté
slniečka.
Čo je to?
(ebdoP)

Pri potôčku sedela

Allegretto⁺)

[1892], Pukanec, [Hontianska]

Pri po-tôč-ku se - de - la, na ka-čen-ku vo - la - la:
kač, kač, kač, ka - če - na, na-sy-pem ti jač - me - ſa.

Largo⁺⁺)

Allegretto⁺⁺)

kač, kač, kač, ka - če - na, na-sy-pem ti jač - me - ſa.

Pri potôčku sedela,
na kačenku volala:
kač, kač, kač, kačena,
nasypem ti jačmeňa.

Ja jačmeňa nežiadam,
oklamať sa ti nedám,
falošné ty oči máš,
oklamať ma ty hladáš.

ŠTEFAN MORAVČÍK MAREC

Už rozkvitla stará vrba,
odrežem si prút.
Urobím si píšťalôčku,
krúf sa, malá, krúf!
Krúf sa každý, tralala,
kto ma počuješ -
Dunčo, sliepka ospalá,
koza, kohút, jež...

Už rozkvitla stará vrba,
už tančuje pod ňou hŕba
tanečníkov z môjho SLUK-u.
Skáču mačky, skáču myši,
hopsarasa, do popuku!
Nadarmo tých jašov tíši
brav guľatý ako sud:
„majte rozum! Čo ste šíši?
Vezmem na vás prút!”

Už rozkvitla stará vrba,
odrež si z nej prút
a urob si píšťalôčku
krúf sa s nami, krúf!

MIROSLAV VÁLEK SÝKORKA

Už je jar. A aký teplý vzduch!
Len keby sa urodilo múch!
Prečo sa ti druhí stále smejú?
Ja viem aj tak, že sa muchy sejú.

Že mi nik neuverí? Nech!
A čo je to, keď padá v zime sneh?
Ja to vidím každučíký rok,
čo rastie z tých malých bielych semienok.

Ťažko čakať, kým úroda dozreje
ale v lete, ale v lete dobre je!

ZO STARÝCH MÚDROSTÍ

Vtedy podaj chleba,
keď sa chce jest'.

Čertu slúžil,
čert ho vzal.

Niet domu bez dymu.

Kto ako robí,
tak sa mu vodí.

Nová metla dobre metie.

Dobre bačom, keď je na čom.

VESELO SO ŽIVOTOM

„Aký je rozdiel medzi fúkaciou harmonikou a mletým korením?” skúša Náco Munda.

„To teda neviem.”

„No tak probuj fúknut do mletýho korenia a potom do harmoniky!”

Učiteľ vysvetluje deťom pravidlá o písaní čiarky.

„Čo chceš?” spytuje sa Tonka, ktorý sa vytrvalo hlási.

„A ja tak viem, pán učiteľ, že čiarka sa píše len vtedy, keď čašník donezie nové poldeci,” rozdáva svoje skúsenosti podarený Náčov syn.

- Miško, kol'ko je osem a sedem?

- Neviem.

- Tak si to zrátaj na prstoch!

- Variám pátnásť prstov?

- Ivanko, prečo sa nechceš naučiť písat?

- Ja nemusím, my máme doma písací stroj, - odpovedá žiak učiteľovi.

MAĽUJTE S NAMI

Tento nedokončený obrázok vám bude veľmi ľahko vymaľovať. Veď určite ste počuli o Aladínovi, ktorý vlastnil zázračnú lampa. Veru, zišla by sa aj nám. Obrázok môžete vymaľovať aj podľa vlastného uváženia. My vám však odporúčame vymaľovať polička označené písmenom A - ružovou, B - modrou a C - hnedou farbičkou.

Z najkrajších malieb predošlého čísla sme vyžrebovali troch výhercov. Sú to: Renáta Mašláková z Pekelníka, Zuzka Rusnáková z Jurgova a Mária Šoltýsová z Novej Belej.

KRÁĽ BEŽCOV

Nedávno sme boli svedkami veľkolepého a v tomto roku azda najvýznamnejšieho športového podujatia na svete - XVIII. zimných olympijských hier v Japonskom meste Nagano. Podobne ako predošlé, aj tieto priniesli množstvo prekvapení, neočakávaných víťazov či vynikajúcich výsledkov. Mali tiež svojich hrdinov, viacnásobných držiteľov zlatých medailí, ku ktorým patrí nepochybne 31-ročný nórsky lyžiarsky bežec Björn DAEHLE.

Spomíname tohto vynikajúceho bežca nie len preto, že v Nagane štartoval veľmi úspešne a vybojoval až štyri medaily, vtom tri zlaté a jednu striebornú, ale aj preto, že vďaka tomu sa stal absolútnym rekordérom v počte medailí získaných na Zimných olympijských hrách. Na troch ZOH (Albertville, Lillehammer a Nagano) vybojoval ich totiž až 12, vtom aj najviac zlatých - 8.

B. Daehlie sa narodil 19. júna 1967 v Elverume na severe Nórsku. Rodičia mu po prvý raz pripli lyže, len čo sa naučil chodiť, ved' nenadarmo sa hovorí, že každý Nór je rodený lyžiar. Je zaujímavé, že v mladosti sa od svojich rovesníkov ničím zvláštnym neodlišoval. A keď už, tak snáď len tým, že bol najvytrvalejší. Spočiatku nemyslel na to, že bude bežcom. Až keď sa bližil k dvadsiatke, priatelia ho nahovorili, aby s nimi začal trénovať. Po ročnom tréningu vyštartoval na majstrovstvách Nórsku, ale na ZOH v Calgary (1988) sa ešte nekvalifikoval. O rok neskôr sa už sice dostal do reprezentáčného mužstva na majstrovstvá sveta, ale dopadol tam veľmi slabo (napr. v behu na 50 km skončil až na 20. mieste).

Ako skutočne dobrý lyžiar utkvel v povedomí znalcov tohto športu až na svetovom šampionáte v roku 1991, keď mal už 24 rokov. Začal zostra, lebo hned v prvom štarte vyhral beh na 15 km voľným štýlom a druhú zlatú medailu získal v štafete. Konečne vyšiel z tieňa iných. Teraz už on bol hviezdom, preto nečudo, že ho ako prvého nominovali do národného družstva na olympijské hry v kanadskom Albertville (1992), kde svoje kvality dokázal tým najpresvedčivejším spôsobom - vybojoval až tri zlaté medaily (v behoch na 15 km a 50 km voľným štýlom a v štafete) a jednu striebornú na 30 km klasickým štýlom. Tento úspech zopakoval o dva roky neskôr na ďalších zimných olympijských hrách, ktoré sa konali práve v Nórsku (Lillehammar). Jeho medailové konto sa obohatilo o ďalšie dve zlaté medaily (v behoch na 10 km klasickým štýlom a 15 km voľným štýlom) a dve strieborné (30 km voľným štýlom a v štafete). Medzitým Daehlie štartoval, rovnako úspešne, aj na iných veľkých podujatiach - majstrovstvách sveta a pretekoch o Svetový pohár. Stačí povedať, že na svetových šampionátoch vybojoval do teraz 9 titulov majstra sveta a v súťaži o Svetový pohár zaznamenal až 41 víťazstiev.

Účasť B. Daehlieho na olympiáde v Nagane nevyzerala spočiatku bohvieako sľubne. Pri konci minulého roka utrpel totiž zranenie a dlho nemohol trénovať, takže prípravy na ZOH začal pomerne neskoro. Zdalo sa, že jeho cieľ - predbehnúť v tabuľke multimedalistov ZOH všetkých čias ruskú bežkyňu L. Jegorovovú (6 zlatých, 3 strieborné) sa mu vôbec nepodarí, čo potvrdil aj štart v prvom behu na 30 km klasickým štýlom, v ktorom skončil až na 20. mieste so stratou vyše 6 minút. Potom však začal vyhŕávať: najprv 10

km klasickým štýlom a štafetu. Síce na 15 km voľným štýlom sa v cieli dal predbehnúť svojmu krajanovi Alsgaardovi, ale na záver olympiády opäť ukázal, že je najlepší, keď zvíťazil v najťažšom lyžiarskom behu - na 50 km. Tým sa medzi multimedalistami letných a zimných olympijských hier zaradil na 5. miesto, hned za amerického sprintéra a skokana Carla Lewisa.

Na otázky novinárov, dokedy mieni behať, odpovedal, že v nasledujúcej sezóne ho určite uvidíme, ale či vydrží do ďalších olympijských hier v americkom Salt Lake City (2002), to zatiaľ ešte nevie. Mal by vtedy 35 rokov.

J.S.

Hviezdy svetovej estrády SPICE GIRLS

Ked' v auguste 1995 šéf newyorskéj výrobne platní Virgin podpísal zmluvu so skupinou Spice Girls, nepredpokladal, že objavil zlatú žihu. Už o rok neskôr sa totiž päťica dievčat stala jednou z najobľúbenejších skupín, ktorá zároveň prinášala najväčšie príjmy. Za dva a pol roka predali vyše 18 miliónov výliskov svojich platní a nedávno dostali v Los Angeles cenu Pover pre najpopulárnejších interprétov pop v roku 1997.

V čom spočíva tajomstvo ich obrovského úspechu? Ved' nie sú ojedinelou dievčenskou skupinou. Mnohí z nás poznajú predsa také skupiny ako Pointer Sisters, Supremes alebo známu Bananaramu, ktoré sa tiež tešili veľkej obľube. Ide o adresáta. Kým iné skupiny adresovali svoju hudbu mužskému a staršiemu publiku, Spice Girls, a skôr ich manažéri, si

zvolili inú cestu - ženskú solidaritu. Ich poslucháčkami sú 10-15-ročné dievčatá, ktoré celé hodiny visia na telefónoch klebetiac so svojimi priateľkami. Chlapci ich ešte nezaujímajú. Skupina provokuje svoje mladé poslucháčky a na videoklipoch predstavuje chlapcov priam groteskne. Nečudo, že si získala väčšinu dievčat v tomto veku.

Nápad na Spice Girls bol - dalo by sa povedať - odkopírovaný z chlapčenských skupín. Ich pôvodným vzorom bola newyorská skupina Village People. Každá členka Spice Girls je iná, predstavuje iný typ osobnosti, má iné záujmy a vôbec iný životný štýl. Táto výbušná pop-zmes prišla ideálne na koreň veci. Každý tu môže nájsť niečo pre seba. Ked' nechce počúvať, môže pozerať (hoci žiadne z dievčat nie je bohvieaké pekné). Fenomén Spice Girls vyplnil teda medzeru na hudobnom trhu. Idolkám ide o to, aby sa ženy nesnažili prispôsobiť normám, ktoré vytvorili muži. Skupina si podmanila najmä dievčatá hľadajúce vzory na nasledovanie.

Nezávislé a šťastné ženy, ktoré chcú dosiahnuť úspech v povolani a osobnom živote. Dnešné mladé dievčatá už nečakajú na svojho rozprávkového princa v elegantnom porsche, ale samé chcú viest' športové auto. A Spice Girls im ukazujú, ako to majú urobit'. (jš)

HÁČKUJEME

Zimu až máme za sebou a pomaly by sme mali začať myslieť na to, čo budeme nosiť počas horúcich letných dní. Vhodnou súčasťou oblečenia môže byť napr. sieťovaná vesta, ktorú si môžete sami uháčkovať. Naše údaje sú pre veľkosť 36/38 a 40/42 (tie druhé sú v zátvorkách). Podľa nášho vzoru možno uháčkovať aj dlhšie tričko alebo kabátik s rukávmi.

Spotreba materiálu: 75 (100) g viskózového vlákna striebornej farby na vestu a 50 g na opasok s taštičkou, 10 cm dlhý zips, 3 malé gombíky. Spotreba na tričko: 200 (250) g bielej bavlnenej priadze, na kabátik - 225 g viskózového vlákna zlatožltej farby. Háčik č. 2,5.

Základný vzor: 1. riadok: ret. očká. 2. riadok: 1 dl., raz nahodený stípk háčkujeme do 8. ret. očka, * 2 ret. očka, na základnej retiazke vynecháme 2 ret. očká a do 3. ret. očka háčkujeme 1 dl. stípk. Od značky * opakujeme do konca riadku. 3. riadok: na začiatku 3 ret. očká, potom 1 dl. stípk do stípika predchádzajúceho riadku, 2 ret. očká - opakujeme do konca riadku. Tretí riadok stále opakujeme nad sebou.

Okrajový vzor: 1 riadok pevných očiek a 2 riadky kr. stípkov háčkovaných dookola vždy na lícnej strane.

Vzorník: 11,5 okienok na šírku a 12 na výšku = 10 cm x 10 cm.

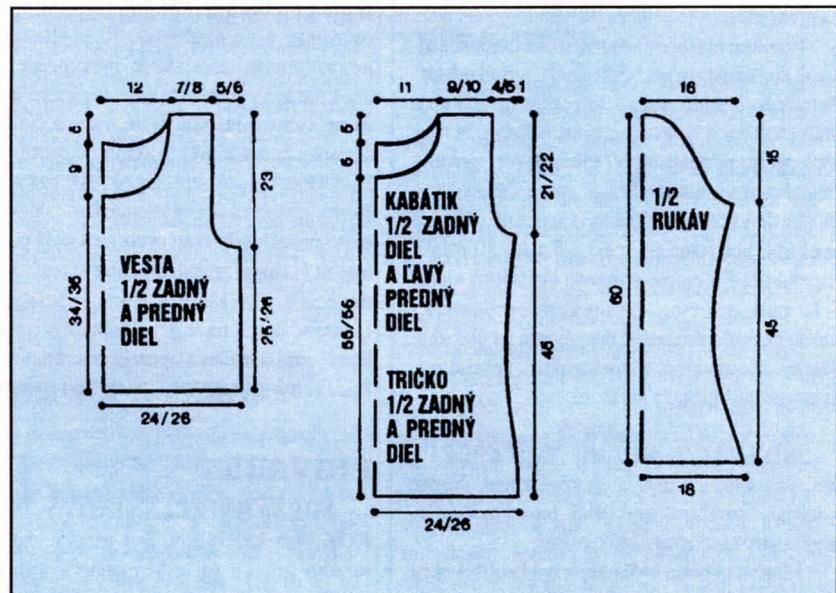
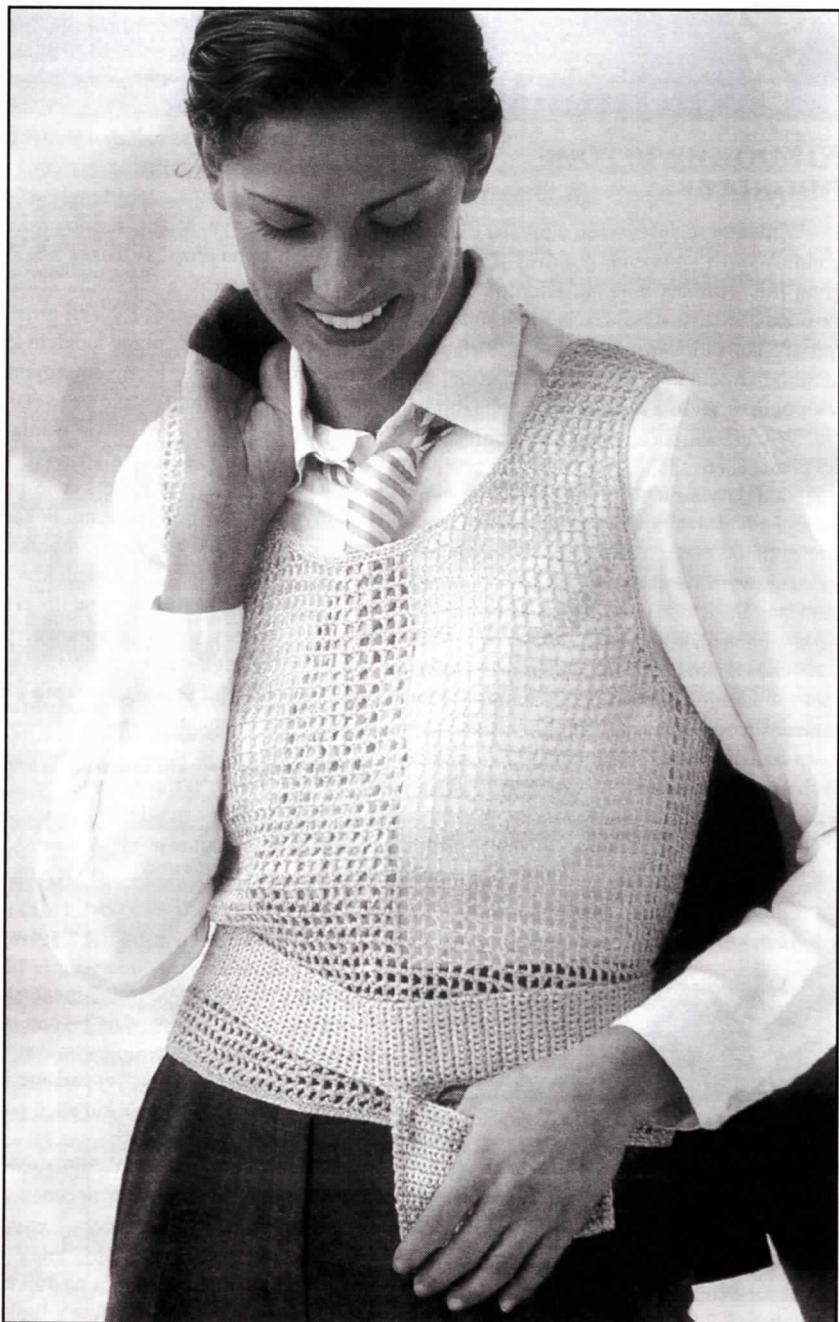
Postup práce: Zadný diel začneme na 170 (185) ret. očiek a háčkujeme 55 (60) okienok stále rovno až do výšky 25 (26) cm. Tu uberie-mme na rukávový otvor 1 x 3 a 3 x 1 (1 x 2 a 2 x 1) okienko v každom riadku a háčkujeme opäť rovno. Vo výške 43 (44) cm uberie-mme v strede na výstrih: 17 (18) okienok a na okrajoch výstrihu ešte 5 x 1 okienko v každom riadku. Vo výške 48 (49) cm od začiatku zadný diel ukončíme. Predný diel háčkujeme rovnako ako zadný diel, iba výstrih začneme tvarovať už vo výške 34 (35) cm: vynecháme stredných 11 (12) okie-nok a potom v každom riadku ešte 2 x 2 a 4 x 1 okienko. Predný diel ukončíme vo výške 48 (49) cm.

Dokončenie: Diely vyžehlíme cez vlnké plátno. Zháčkujeme bočné a ramenné švíky. Všetky okraje vesty spevníme jedným riadkom pevných očiek a obháčkujeme dvoma riadkami kr. stípkov.

Opasok háčkujeme na šírku 12 kr. stípkov a na dĺžku asi 75 (80) cm. Zapíname ho na ľavom boku na 3 malé gombíky prišité z rubovej strany a háčkované pútku.

Taštička háčkovaná kr. stípkmi má rozme-ry 13 cm na šírku a 9 (10) cm na výšku. Uháč-kovaný obdĺžnik 18 (20) cm x 13 cm veľký zložíme na polovicu. Boky taštičky ozdobne zháčkujeme a do otvoru všijeme zips a zároveň ju jednou stranou prišijeme k opasku.

(Podľa Slovenky 24/97)

NIEDOKRWISTOŚĆ PROSIĄT

W niektórych okolicach u prosiąt dwutygodniowych i starszych pojawia się późną zimą lub wczesną wiosną niedokrwistość. Prosięta dotknięte niedokrwistością przestają rosnąć. Skórę oraz dziąsła mają bladą jak pergamín. Prosięta poruszają się niechętnie, na ich podbrzuszu i na szyi powstają opuchnięcia. W cięzkich przypadkach niedokrwistości prosięta zdychają.

Niedokrwistość u zwierząt ma miejsce wtedy, gdy pasza podawana ich matkom zawiera mało żelaza. Żelazo jest składnikiem pokarmowym bardzo ważnym przy tworzeniu krwi. Brak żelaza wstrzymuje tworzenie się krwi, a to hamuje rozwój zwierzęcia. Niedokrwistość prosiąt szerzy się w tych okolicach, w których gleba i woda są ubogie w żelazo. Prośna locha otrzymując w paszy za mało żelaza, nie może zaopatrzyć rozwijających się w niej prosiąt w dostateczny zapas tego składnika, wskutek czego ulegają one po urodzeniu - niedokrwistości. W lecie u prosiąt trzymanych w okólnikach niedokrwistość

nie występuje, ponieważ znajdują one potrzebne ilości żelaza ryjąc w gruncie. Zapobieganie i leczenie niedokrwistości jest łatwe. W lecie należy im umożliwić przebywanie w okólniku, w zimie zaś należy wstawić do klatki ze zwierzętami skrzynię z ziemią, najlepiej z czerwoną gliną, aby mogły sobie swobodnie w niej ryć. Można też do paszy dodać dziennie na prosię łyżeczkę 5% siarczanu żelazowego (50 g siarczanu żelazowego rozpuścić w litrze wody). Jeżeli prosięta nie potrafią jeszcze jeść, przed każdym karmieniem prosiąt wymię lochy smarujemy 1% roztworom siarczanu żelazowego (10 g siarczanu na litr wody). W czasie ssania prosięta zlizują siarczan żelaza ze strzyku. Prośne lochy powinno się w lecie żywić paszami zielonymi, w zimie zaś paszami bogatymi w żelazo, jak kiszonki z zielonek, mączka z krwi itp. W niektórych okolicach niedokrwistość u prosiąt powstaje w skutek małej ilości miedzi w paszy. Należy wtedy postępować podobnie jak przy niedostatku żelaza, z tym, że zamiast siarczanu żelaza używa się 1% roztwór siarczanu miedzi.

KRZYWICA U ŚWIŃ

Jeżeli w paszy znajduje się niedostateczna ilość soli wapniowych, a równocześnie brak jest witaminy D, rozwija się schorzenie

zwane krzywicą. Choroba jest spowodowana niedostatecznym odkładaniem się soli wapniowych w kościach. Kości wskutek tego stają się miękkie i ulegają skrzywieniu pod wpływem ciężaru ciała. Niedostateczne odkładanie się soli wapniowych w kościach może być następstwem najrozmaitszych przyczyn. Najważniejsze z nich to podawanie pasz ubogich w wapń i witaminę D, oraz trzymanie zwierząt w ciemnych, wilgotnych chlewach. Pod wpływem słońca organizm potrafi sobie sam wytworzyć witaminę D i jeżeli tylko ma zapewnioną dostateczną ilość soli wapniowych, nie oddaje się krzywicy. Toteż trzymanie młodzieży na świeżym powietrzu jest podstawowym warunkiem zapobiegania krzywicy u prosiąt. Krzywica rozwija się najczęściej późną zimą i wczesną wiosną, wtedy bowiem najłatwiej o warunki sprzyjające rozwojowi choroby.

Objawy choroby są podobne jak przy lizawości. Prosięta mają gorszy apetyt, są mniej rześkie, zagrzebują się w słomie, liżą się, posadzkę, piją gnojówkę. U niektórych prosiąt pojawiają się gwałtowne drgawki. Jeżeli napady drgawek pojawiają się częściej, prosię zdycha. Po kilku lub kilkunastu dniach trwania opisanych objawów zwierzęta zaczynają odczuwać ból przy poruszaniu się. Chętnie leżą, jeżeli próbujemy

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

MÄSOVÝ BOCHNÍK. 250 g hovädzieho mäsa, 250 g bravčového mäsa, 1 l slotany, 2 vajcia, 100 g strúhanky, 1 cibuľa, 2 strúčiky cesnaku, mleté čierne korení a paprika, majoránok, soľ, 2 lyžice sójovej omáčky, bielok z vajca, olej.

Pomleté mäso zmiešame so smotanou, vajcami, strúhankou a necháme asi 10 minút odstáť. Potom dochutíme soľou, korením, paprikou a majoránkom a dôkladne premiešame. Nakoniec pridáme nastrúhanú cibul'u, prelisovaný cesnak a premiešame. Pekáč potrieme olejom a do stredu vložíme pekne vytvarovaný mäsový bochník, potrieme ho bielkom a asi 30 minút zapekáme. Polejeme sójovou omáčkou a ešte 5-10 min. pečieme. Po upečení necháme 15 minút poťať a nakoniec pokrájame na úhladné plátky. Podávame s opekanými zemiakmi, dusenou zeleninou a šalátom.

MORČACIE REZNE V „PÁPERÍ“. 600 g morčacích pŕs, sneh zo 4 vajec, čierne korení, oregano, soľ, olej na vyprážanie, múka, strúhanka na obalovanie.

Morčacie prsia vykostíme a z hrubšej časti nakrájame rezne podľa potreby. Vyklepeme ich,

okoreníme čiernym korením a oregonom, polkvapkáme olejom a uložíme na 3-4 hod. do chladničky. Potom ich obalíme v múke, snehu, strúhanke a na horúcom oleji vyprážime. Podobne možno pripraviť rezne z kuracích pŕs.

SIRČIANSKE GULKY. 500 g zemiakov, 200 g hrubej múky, 150 g pečeného alebo vareného mäsa, 50 g škvarek, 1 menšia cibuľa, 2 strúčiky cesnaku, soľ, mleté čierne korenie, 40 g masti a 1 cibuľa na poliatie.

Polovicu zemiakov uvaríme v šupke, olúpeme a pretlačíme. Druhú polovicu zemiakov olúpeme a postrúhame. K pretlačeným a postrúhaným zemiakom prisypeme múku, osolíme a vypracujeme cesto, ktoré natenko vyval'káme. Mäso (pečené, varené či údené) a škvarky zomelieme, pridáme nadrobno posekanú cibul'u, rozotretý cesnak, trochu soli, mleté čierne korenie a dobre premiešame. Vyval'kané cesto pokrájame na štvorce, na každý položíme trochu mäsovej zmesi, obalíme ju cestom a sfomujeme gul'ky, ktoré uvaríme v osolenej vode. Uvarené dáme na misu a polejeme mastou, v ktorej sme doružova upražili pokrájanú cibul'u. Podávame s dusenou kyslou kapustou.

PRÍVARKY

MIEŠANÝ ZELENINOVÝ PRÍVAROK. 4-5 kalerábov, 3-4 mrkví, 500 g zeleného hrášku (aj z konzervy), viazanička petrželu, soľ, múka, olej na zápražku.

Kaleráb a mrkvu nakrájame na malé kocky, pridáme hrášok a varíme v takom množstve slanej vody, aby zakryla zeleninu. Z mäkkej zeleniny zlejeme vývar do inej nádoby. Trochu vychladnutú zeleninu poprášime mukou a za stáleho miešania zalejeme vývarom (necháme z neho aj do zásoby). Dáme na oheň a za stáleho miešania priviedieme do varu. Ak je prívarok prihustý, zriedime ho odloženým vývarom. Nakoniec pridáme nadrobno posekaný petržlen.

MÚČNIKY

STRUŽLINY. 3 vajcia, práškový cukor a hladká múka o váhe 3 vajec, citrónová kôra, anís, fenikel.

Žltky s cukrom vymiešame, potom pridáme z bielkov ušľahaný tuhý sneh, postrúhanú citrónovú kôru a múku a zamiešame. Cesto vložíme do vrecúška a na vymastený a mukou vysypaný plech vytláčame pásky, ktoré posypeme alebo anizom, alebo feniklom. Pečieme ich v stredne teplej rúre. Po upečení nožom oddelíme od plechu a ešte horúce navinieme na rúčku varešky.

SRŇACÍ CHRBÁT. 60 g masla, 160 g práškového cukru, 4 vajcia, 140 g krupicovej múky, 20 g kakaa, 50 g mandlí, čokoládová poleva.

Maslo vymiešame s cukrom a žltkami, pridáme tuhý sneh, muku a kakao. Zlaha

je spędzić, wydają przy podrywaniu się gwałtowne kwiki. Chód mają sztywny. Na kościach w okolicach stawów pojawiają się zgrubienia, kości zaczynają się wykrzywiać. Prosięta dotknięte krzywicą są garbate, a skrzywienia kości nóg nadają im często postawę jamnika. Przy bardzo silnie posuniętej chorobie zgrubieniu ulegają kości głowy. Jeżeli do wiosny prosięta nie zginią wskutek jakiegoś zakażenia i doczekają poprawy warunków - wracają do zdrowia. Jednakże ślady po przebytej chorobie pozostają na całe życie w postaci spóźnionego rozwoju, skrzywienia nóg, zgrubienia stawów itp.

Leczenie choroby polega na podawaniu trunu (łyżka dziennie na prosię 8 - 12 tyg.) i soli wapniowych (1 - 3 łyżki stołowe 10 % roztworu chlorku wapnia, który uzyskujemy rozpuszczając 100 g chlorku wapnia w litrze wody). Lepiej jednak nie dopuścić do wystąpienia choroby. W tym celu należy:

1. Zapewnić młodzieży pobyt na świeżym powietrzu, nawet w zimie;
2. Zapewnić pasze zawierające witaminę D i sole wapniowe (np. 0,5 kg listków z siana koniczyny dziennie na sztukę i łyżeczkę trunu na sztukę);
3. Prosiętem do 70 dnia życia dawać pełne mleko.

HENRYK MĄCZKA

premiešame a dáme do vymastenej a múkou vysypanej formy na srnáci chrbát. Pečieme v stredne teplej rúre. Po vychladnutí vyklopíme, polejeme čokoládovou polevou a popicháme doň olúpané mandle pokrájané na malé kliny.

MLADÝM GAZDINÁM

- Ked' začnú zemiaky klíčiť, nesmieme ich variť v šupke, ani vodu z očistených a uvarených použiť, lebo obsahuje jedovatú látku solanín.

- Ked' chceme odložiť prekrojený citrón, treba ho vždy prikryť malou miskou, aby nebol vystavený pôsobeniu vzduchu, prípadne ho položiť urezanou plochou na tanierik.

- Zrazenú majonézu môžeme napraviť tak, že ju primiešavame do čerstvého žltka.

- Ked' nemáme chladničku, môžeme mäso na kratší čas odložiť tak, že ho zabalíme do čistej utierky namočenej v octe a uložíme na chladnom mieste.

- Staršie maslo možno trochu osviežiť v slanej studenej vode, ked' ho v nej dobre premýjeme.

- Postrúhaná mrkva oprážená na tuku nám pekne zafarbí rôzne mäsové polievky alebo polievky z kostí.

- Pečeň je chutnejšia, ak ju pred úpravou necháme na istý čas namočenú v mlieku.

- Vajíčka na tvrdo varíme tak, že do vody prilejeme trochu octu, aby pri varení nepukli a nevytieklí.

PRAWNIK

PITY I ZAŁĄCZNIKI

Przypominamy, że z dniem 30 kwietnia upływa termin składania zeznania podatkowych (jak również ewentualnych dopłat) za 1997 r. Zeznania składamy na innych formularzach (PIT-ach) niż w ubiegłym roku. Zmieniła się ich treść i wzrosła ilość załączników - w sumie w/g niektórych opinii zostały one nieco uproszczone.

Gdy rozliczamy się sami, wypełniamy: PIT-30 (zaliczki odprowadzały wyłącznie zakład lub organ rentowy), PIT-31 (zaliczki odprowadzaliśmy sami przynajmniej z jednego źródła dochodu). Przy rozliczaniu z małżonkiem zaś: PIT-32 (żadne z małżonków nie odprowadzało zaliczek) lub PIT-33 (pozostałe przypadki). Osoba samotnie wychowująca dziecko i rozliczająca się z nim: PIT-34 (nie odprowadzała zaliczek sama) i PIT-35 (pozostałe przypadki). Zeznania można składać osobiście w urzędzie skarbowym lub wysłać pocztą, najlepiej listem poleconym (bez opłaty), z zaznaczeniem na kopercie, jaki to PIT. Do zeznań nie dochodzi się żadnych faktur, rachunków itp.

Przypominamy, że stawki podatku za 1997 r. wynoszą: 20, 32 i 44 proc. Skala podatkowa (w złotych) dla osób fizycznych w 1997 r. (która uwzględniamy w obecnych zeznaniach) przedstawia się następująco: gdy podstawa obliczenia podatku jest do kwoty 20.868 zł, to podatek wynosi 20 proc podstawy obliczenia minus kwotę 278,20 zł. Kiedy podstawa jest w przedziale 20.868-41.736 zł, to podatek równy jest 3.865,40 zł plus 32 proc. od nadwyżki ponad 20.868 zł. Jeżeli zaś podstawa obliczenia jest powyżej kwoty 41.736 zł, podatek wynosi 10.573,16 zł plus 44 proc. od nadwyżki ponad 41.736 zł.

NOWOŚCI „DROGOWE”

Od 1 stycznia 1998 r. na obszarze zabudowanym można jechać z prędkością 60 km na godzinę, zaś w strefie zamieszkania - 20 km/h. Prędkość pojazdu (o dopuszczalnej masie całkowitej do 3,5 tony) poza obszarem zabudowanym nie powinna być większa niż: 130 km/h - na autostradzie, 110 km/h - na drodze ekspresowej dwujezdniowej, 100 km/h - na drodze ekspresowej jednojezdniowej (mającej najmniej dwa pasy) i 90 km na pozostałych drogach. Natomiast dopuszczalną prędkość innych typów pojazdów na tych drogach ustalonej na 70 do 80 km/h.

PRACOWNIK A SZKODA

Jeżeli pracownik, z powodu nienależytego wykonania swoich obowiązków, wyrządził szkodę w zakładzie pracy, ponosi za to odpowiedzialność materialną. Gdy do powstania szkody, choćby częściowo, przyczyniły się też inne osoby lub pracodawca, to za tę

część szkody pracownik nie odpowiada. Wysokość odszkodowania powinna być równa wyrządzonej szkodzie, ale nie może być większa niż suma ostatniego, trzymiesięcznego wynagrodzenia pracownika. Zatrudniony musi pamiętać, że odpowiada za powierzone mu w pracy mienie (Podstawa prawa: art. 114-124 kodeksu pracy).

WŁADZA RODZICIELSKA

Przysługuje ona obojęgu rodzicom do chwili osiągnięcia przez dziecko pełnoletniości. Jeżeli zaś jedno z rodziców nie żyje lub zostało ubezwłasnowolnione, wtedy przysługuje ona tylko drugiemu z nich. Jeśli ojcostwo ustalił sąd, ale nie przyznał władzy, bądź gdy ojcostwa nie ustalonono, to władza rodzicielska przysługuje matce (opieka nad dzieckiem, zarządzanie jego majątkiem oraz reprezentowanie go w urzędzie itd.). Gdy rodzice rozwodzą się lub są w separacji, sąd powinien orzec o sposobie wykonywania przez nich władzy rodzicielskiej. Może być ona zawieszona (np. gdy ojciec jest w więzieniu), zaś rodzić (lub oboję), który rażąco zaniedbuje swoje obowiązki, może być nawet jej pozbawiony. (Art. 92-113 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego).

ZASIŁEK RODZINNY

W związku z zapytaniami czytelników informujemy, że od 1 stycznia br. zmieniła się wysokość zasiłku rodzinnego. Jak niektórzy pamiętają, w ub. roku zasiłek rodzinny na dziecko i współmałżonka przysługiwał w wysokości 29,10 zł. W tym toku wysokość zasiłku zależy od liczby dzieci w rodzinie. Miesięcznie na pierwsze i drugie dziecko wynosi on 29,10 zł, na trzecie dziecko - 36 zł, zaś na każde kolejne - 45 zł. Jeżeli jedno z rodziców samotnie wychowuje dziecko, któremu przysługuje zasiłek pielegnacyjny a także zasiłek rodzinny, to zgodnie z nowym zapisem od 1 stycznia 1998 r. rodzić powinien otrzymywać zasiłek rodzinny w podwójnej wysokości. (wytyczne nr. 2 Prezesa ZUS z 31.07.97).

TESTAMENT

Gdy chcemy, aby po naszej śmierci spadek dziedziczyła tylko jedna osoba, powinniśmy sporządzić testament. W ten sposób wyrazimy swoją wolę i wyznaczmy spadkobiercę. Majątek można też rozdzielić inaczej, np. poszczególne rzeczy, nieruchomości itp. przeznaczyć dla konkretnych osób. Testament można napisać własnoręcznie, ale musi być podpisany i opatrzony datą. Nie wolno go napisać na maszynie czy komputerze. Napisanie testamentu można też powierzyć notariuszowi (usługa płatna). Oba testamenty - napisany odręcznie czy w formie aktu notarialnego - są tak samo ważne. Testament można zmienić. Wystarczy wówczas napisać nowy i w inny sposób rozporządzić w nim swoim majątkiem. Jeżeli zmarły pozostawi kilka testamentów, ważny jest tylko ostatni. (jś)

HVIEZDY O NÁS

BARAN (21.3.-20.4.)

V poslednom období sa vyhýbaš rutine a pracuješ veľmi tvorivo, čo ti môže priniesť úspechy, samozrejme pod podmienkou, ak sa budeš vyhýbať rozhodnutiam pod vplyvom náhleho impulzu. Stretneš niekoho, kto na prvý pohľad vzbudí tvoj záujem. Konaj rozvážne a taktne. Doma ťa čakajú finančné ťažkosti, ale vec vyriešia neočakávané peniaze - výhra, prémia.

BÝK (21.4.-20.5.)

Snaž sa reálne hodnotiť veci, ktoré sa odohrávajú v tvojom najbližšom okolí. Pamäť, že to, čo sa deje, má aj dobré stránky. Chop sa iniciatív a využi svoje skúsenosti, vďaka čomu môžeš predbehnúť svojich súperov. Nezabúdaj však pre prácu na svoju rodinu. Aj ona potrebuje teplé, srdečné ovzdušie a starostlivosť.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

V najbližšom období ťa čaká vážne rozhodnutie, ktoré sa netýka len teba. Žiaľ, ty žiješ bezstarostne a o nič neprejavuješ záujem. Precitni, lebo to neskôr môžeš veľmi utečať. Nezabúdaj, že čo zameškáš dnes, zajtra už nedobehneš. Práve teraz máš príležitosť vyskúšať svoje sily a schopnosti a ukázať okoliu, čo dokážeš.

RAK (22.6.-22.7.)

Čoskoro sa ocítneš v situácii, z ktorej spočiatku nebudeš vedieť vybýdnuť. Naštastie nebude to trvať dlho, a tak zkrátka nájdeš východisko, ktoré ti pomôže nielen v kariére, ale aj vo finančných problémoch. Dostaneš ponuku, ktorú si už dlhšie očakával. Musíš však prejaviť iniciatívu a pracovitosť, aby si dokázal, že vyhovuješ všetkým požiadavkám.

LEV (23.7.-23.8.)

V zamestnaní ťa čakajú viaceré zmeny, nové plány a úlohy. S tým sa budú spájať časté pracovné, ale aj spoločenské stretnutia. Nevyhýbaj sa im, lebo môžu byť pre teba veľmi zaujímavé a užitočné a pomôžu ti uskutočniť tvoje nádeje a očakávania. Je možné, že zanedlho dostaneš neočakávanú správu o osudoch kohosi blízkeho, ktorá ťa znepokojí a spôsobí trochu starostí.

PANNA (24.8.-23.9.)

Najbližší mesiac bude pre teba veľmi rušný, plný neočakávaných situácií a udalostí. Naštastie väčšinou budú priaznivé, preto si nemusíš dopredu robiť zbytočné starosti. Najmä jedna z nich, osobná, ti môže priniesť veľa dobrého. Po istom čase, keď sa všetko vyrieši, budeš trochu unavený a vyčerpaný, preto by ti dobre padla aspoň krátká, napr. týždenná dovolenka niekde v horách.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Pre váhy nastáva náročné obdobie, dostaneš viaceré nové úlohy a nadviažeš nové známosti. Tvoja práca však získa uznanie a obdiv a prinesie ti pekný finančný prospech. Doma však nepôjde všetko hladko. Čiasi neočakávaná návšteva vyvolá trochu chaosu a spory. Najmä členovia rodiny budú mať isté výhrady, čiastočne opodstatnené. Zachovaj pokoj, všetko dopadne dobre.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Má to byť ťažký a vyčerpávajúci mesiac. Vzal si totiž na seba viac úloh a povinností, než môžeš zvládnuť. Neváhaj a požiadaj o pomoc svojich spolupracovníkov. Neodmietnu. Trochu ťa trápi žiarlivosť. Prestaň počúvať klebety „oddaných priateľov“ a trievzo zhodnotiš situáciu. Ľahko totiž môže vysvitnúť, že tvoje obavy boli zbytočné a nemáš žiadnený dôvod k žiarlivosti.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Otázky, ktorími si sa v poslednom období zaoberal, sa trochu komplikujú a preťahujú, čo ťa začína znervózňovať. Nestrácaj trpezlivosť. Možno stojí za to ešte trochu počkať a neprerušovať nadviazané styky a známosti. Koncom mesiaca môže dojsť k zmenám a všetko sa skončí celkom dobre. Vypočuj si radu osoby, ktorá ti je priaznivo naklonená.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Pre kozorožcov to bude zaujímavý mesiac. Niektoré otázky, tiahnúce sa z predchádzajúceho obdobia, sa priaznivo vyriešia, kým v iných, aj keď hámam menej dôležitých, sa musíš ešte hodne napracovať, aby si dosiahol svoj cieľ. Musíš byť preto energický a dôslednejší. Vo voľných chvíľach stretneš kohosi, kto ťa presvedčí, že tvoje srdce je ešte schopné vrelých citov.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

V tomto mesiaci si rôzne pracovné a spoločenské povinnosti budú od vodnárov vyžadovať veľa úsilia. V tejto situácii sa tvoje osobné plány budú musieť v značnej miere zmeniť. Tvoj partner s tým nebude súhlasiť, a tak dojde medzi vami k istému nedorozumeniu a ochladeniu. Snaž sa mu všetko pokojne vysvetliť a nájsť aspoň chvíľu voľného času, aby si sa mu mohol plne venovať.

RYBY (19.2.-20.3.)

V tvojom okolí sa vyskytli väčšie spory. Snažíš sa sice zostať mimo nich a udržať si nezávislosť, ale nemôže to trvať dlho. Pred definitívnym rozhodnutím si dobre premysli všetky za a proti. Uvedom si, že obe strany si ťa vázia, preto tvoja objektívna mienka môže prispieť k dosiahnutiu kompromisu. (js)

NAŠ TEST

Urobíte pre priateľku všetko?

1. Vaša priateľka vás poprosí, aby ste niečo urobili pre kohosi tretieho...
a/ Odmietнем - 0; b/ Rýchlo to vybavím - 6; c/ Záleží na tom, o čo ide - 3.
2. Partner vašej najlepšej partnerky flirtuje s vami. Čo teraz?
a/ Energicky ho odmietнем - 6; b/ Vezmem to ako žart - 3; c/ Ked sa mi páči... - 0.
3. Vaša priateľka má problémy s partnerom. Čo jej poradíte?
a/ Aby sa rozlišili - 3; b/ Snažím sa jej pomôcť - 6; c/ Nechcem sa do toho miešať - 0.
4. Musíte sa rozhodnúť: alebo priateľ, alebo najlepšia priateľka...
a/ Vyberiem priateľa - 0; b/ Neviem, čo urobit - 3; c/ Dám prednosť priateľke - 6.

5. Pohádali ste sa s priateľkou. Čo urobíte, keď sa vám o niekoľko týždňov ozve?

a/ Neverím jej - 0; b/ Veľmi sa poteším - 6; c/ Som trochu zdržanlivá - 3.

6. Vašej priateľke sa páčia isté šaty. Podľa vás sú odporné...

a/ Poviem jej to - 0; b/ Poviem, že pre mňa by neboli - 3; c/ Šaty pochválim - 6.

7. Čo si myslíte o ženách, čo sa naoko priatelia a súčasne sa neznášajú?

a/ Faloš - 0; b/ Celkom normálne - 3; c/ Neviem, čo si mámy myslieť - 6.

8. Chystáte sa na rande, keď vám priateľka zatelefonuje. Čo jej poviete?

a/ Nič - 6; b/ Zavolám jej zajtra - 0; c/ Poviem jej pravdu - 3.

VÝSLEDKY

To 12 bodov: Nemožno vás nazvať vernou priateľkou. Ak to neobmedzuje vašu slobodu, rada sa venujete sympathetickej osobe. V prvom rade však presadzujete vlastné záujmy. Priateľke veľmi nedôverujete a nesnažíte sa ju chápať. Preto sa na žiadne priateľstvo nemôžete ani plne

MENO VEŠTÍ

IZABELA - jasné, belasé, múdre a dobrosrdečné meno, ktoré sa pomaly udomáčňuje aj na vidieku.

Osoba s týmto menom je najčastejšie blondinka alebo hnedovláská, štíhla, priemerne vysoká, ale niekedy aj dosť nízka. Vlasy má rovné, lesklé a dlhé, oči hnedé, sivé, občas aj zelenkasté, tvár - dalo by sa povedať - večne mladistvú. Pochádza častejšie zo vzdelaneckej, neveľmi početnej a niekedy dosť skoro rozbitej rodiny. Často máva jedného brata a jednu sestru, s ktorými sa však necíti príliš spojená rodinnými zväzkami. Preto sa nezriedka stáva, že pomerne skoro odchádza z domu a býva v internáte. Učí sa dobre, pokiaľ nestretnie prvú lásku. Má rada spoločnosť chlapcov, ktorých je okolo nej vždy plno. Máva umelecké a humanisticke nadanie, skoro vždy študuje na strednej a často i na vysokej škole. Väčšinou býva učiteľkou, psychologičkou, herečkou, novinárkou alebo výtvarníčkou. V podstate je dobrovola, svedomitou pracovníčkou, ktorú si predstavení vázia, podobne ako celé okolie, aj keď na druhej strane treba povedať, že nebýva obľúbená. Je to skrátka človek nadaný a cenný, ktorý však nie vždy nachádza pochopenie

Izabela vyzerá zdanivo kľudná, flegmatická, hoci v skutočnosti je veľmi výbušná, impulzívna a niekedy nervózna. Je veľmi ambiciozna, hrdá, ba trochu aj naťukaná, svoje city nikdy neukazuje navonok. Možno ju uznať za samotárku, ktorá žije vo vlastnom uzavretom svete, kde nict miesta pre priateľky. Už od školských rokov sa veľmi stará o svoj zovňajšok a po vyštudovaní a nástupe do práce sa snaží obliekať veľmi elegantne.

Osud nie je pre ňu najpriaznivejší. Vydáva sa buď skoro, alebo pomerne neskoro, obyčajne však za dobre situovaného, hoci niekedy hodne staršieho muža, ktorého nemiluje a nemôže s ním nájsť spoľočný jazyk. Preto sa často stáva, že sa po niekoľkých rokoch rozvádzajú. Druhá manželstvo je už trvalejšie. Mávajú jedno a najviac dve deti, o ktoré sa vzorne starajú, snažiac sa im zabezpečiť pokojné detstvo a neskôr vhodné uzdelanie. Izabela občas trpí na neurozy, dožíva sa však vysokého veku. (jš)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívala:

Pila (ručná), vidieť ju - úspechy v podnikaní; pracovať ťhou - tvoje želanie sa splní.

Pilinky vidieť - znemožní krádež.

Pilulky užívať - zažiješ nepríjemnosť; robiť - pozor, môžeš iným spôsobiť škodu.

Pištol' vidieť - nepriateľstvo; strieľať z nej - dobré výsledky v práci, podnikaní a pod.

Pivnica, vchádzať do nej - šťastie; byť v nej - nemoc; nemôcť z nej vyjst - dobre posudzuj okolnosti; padnúť do nej zo schodov - stojíš pred akýmsi tajomstvom.

Pivónia - nájdeš šťastie v láske.

Plagát - čaká t'a prekvapujúca správa.

Plechová nádoba s vínom - vysoké príjmy; s vodou - čaká t'a postup v zamestnaní.

Plešina - vystrihaj sa bujarého života.

Pleteň - vd'aka vytrvalosti dôjdeš k cieľu

Plienky - blahobyt.

Plieseň - pred tebou nejaké nepríjemnosti.

Pľuvať - dostaneš dobrú správu.

Podlaha, vyrhnut' ju - smrť.

Podnos vidieť - dámska návšteva; rozbit' - hádka so znáymimi; umývať - priateľská návšteva v dome.

Na zemi ležia dva drôty elektrického vedenia a majster vráv učňovi:

- Chyť tento drôt!
- Držím ho!
- Cítisť niečo?
- Nič.
- Tak je dobre! Ale toho druhého drôtu sa neopováž ani dotknúť, lebo je v ňom 3000 voltv!

Host' vráv čašníkovi:

- Prosím si knihu sťažností!
- Môžem poznáť príčinu?
- Vo vašej reštaurácii som sa zoznámil so svojou ženou!

Sťažuje sa istý pán priateľovi:

- Ked' vidím dnešné pekné mladé dievčatá, vždy ľutujem, že nemám o desať rokov viac.
- Azda si chcel povedať meno?
- Nie, viac, lebo vtedy by mi už bolo všetko jedno...

- Prečo je v šéfovej kancelárii akvárium s rybkami?

soľahnút. Viete, že priateľstvo neznamená len brať, ale aj dávať, s čím vám niekedy nevychádza. Pokúste sa vyjst v ústrety aj potrebám priateľky. Oplatí sa to.

13 až 32 bodov: Ste dobrou a spoľahlivou priateľkou. Priateľstvu sa však neoddávate úplne. Niekedy ste priateľke celkom k dispozícii, inokedy sa staráte skôr o seba. Viete však dobre odhadnúť, kedy nastal ten správny okamih. Nesnažíte sa o nemožné, lebo poznáte svoje hranice. Priateľstvo a peniaze od seba oddeľujete, ale vždy chcete pomôcť, ak môžete.

33 a viac bodov: Ste skutočne tou najlepšou priateľkou a pre priateľstvo ste schopná urobiť všetko - dokonca obetovať vlastné želania. Tento vzťah má vždy prednosť pred vlastnými potrebami, partnerom, aj rodinou. To isté od priateľky nečakáte, no ste smutná, ak takou nie je. Pre vás je zápal pre priateľstvo samozrejmý, žiaľ, nie pre iných. Ved' nie každý chce alebo môže prinášať pre priateľstvo obete. Niekedy aj vy povedzte nie a myslite častejšie na seba.

180 KG MARLONA BRANDA. Mnohí si ešte pamäťajú driečneho a sexovného amerického herca Marlona Branda v takých filmovech ako Mladé levy alebo Električka zvaná Túžba. Dokonca po štyridsiatke, keď hral vo filmovech Krstný otec alebo Posledné tango v Paríži, bol zaujímavým a atraktívnym mužom. V sedemdesiatych rokoch hrával už menej a väčšinu času trávil ďaleko od filmu a divadla na Tahiti. Pred piatimi rokmi sa opäť ukázal na filmovom plátnie v úlohe inkvizítora Torquemada vo filme Krištof Kolumbus. Vtedy za 14 dní nakrúcania zažiadal a aj dostal 5 miliónov dolárov! Zahral tiež s Faye Dunaway vo filme Don Juan de Marco. Je pochybné, aby sme tohto slávneho a kedysi veľmi uznávaného herca mohli ešte raz vidieť v nejakom novom filme. Brando má 73 rokov a robi ochromujúci dojem. Tak veľmi stuňel, že dnes váži až... 180 kg. Keď nedávno prišiel do Londýna, už sa nemohol pohybovať o vlastných silách - museli ho viesť na invalidnom vozíku. Na snímke: M. Brando ešte pred 2 rokmi nevyzeral najhoršie

25-ROČNÉ BÁBÄTKO. Muang Kai-quan - 25-ročný občan neveľkej čínskej obce Sanjiang vyzerá ako ročné dieťa. Je vysoký 76 cm a váži 12 kg. Duševne je to však do-

spelyj človek. Hovorí a myslí ako 25-ročný muž. Má však telo dieťa a iba vrásky na tvári a veľké uši prezrádzajú jeho skutočný vek. Muang býva sám, rád žartuje a priam zbožňuje poszerat televíziu a počúvať hudbu. Je zaujímavé, že všetci členovia jeho rodiny - otec, matka a tri sestry - majú normálnu výšku. Je to pravdepodobne výsledok genetickej mutácie, avšak doteraz sa nikomu nepodarilo presvedčivo vysvetliť príčinu tohto javu. Na snímke: malý Muang a jeho sused - rovesník.

NAOMI A JEJ MAMA. Valerie Campbellová musela roky zápasíť s protivenstvami osudu v chudobnej londýnskej štvrti a sama vychovávať dvojicu detí. Aby ich mohla užiť,

chytala sa rôznych prác, istý čas bola dokonca upratovačkou. Jej krásna dcéra Naomi sa neskôr ako modelka stala slávna vďaka opeore, akú mala v matke. Keď sa vyšvihla na sám vrchol sveta módy, začali si všímať aj jej stále peknú a atraktívnu mamu. Nečudo, že čoskoro Valerie začala zarábať ako modelka, čo jej nerobilo ľažkosti, keďže má vynikajúcu postavu a vie sa pôvabne pohybovať. Kedysi bola totiž istý čas tanečnicou. Nič si nerobí z poznámok, že za kariéru vďačí slávnej dcere. Ostatne niektorí návrhári radšej spolupracujú s mamou, ako s trochou strešenou dcérou. Tvrdia, že s pokojnou, skromnou 44-ročnou Valerie sa oveľa lepšie pracuje. Valerie vychováva ešte 10-ročného syna Petera. Je však rozhodne proti tomu, aby si aj on, keď dorastie, zvolil podobnú profesiu. Na snímke: Valerie Campbellová.

EDUARD SA ŽENÍ? Na oslavách zlatej svadby britskej kráľovnej Alžbety II. a princa Filipa (o čom sme písali v č. 11/97 a 2/98) sa zúčastnila - ako vždy usmiata - Sophie Rhys-Jonesová, ktorú vo V. Británii už štyri roky spájajú s menom najmladšieho potomka kráľovského páru, princa Eduarda. Povráva sa, že kráľovná už vyjadriala súhlas na sobáš tohto páru, ktorý by sa mal konať na jar t.r. Princ by mal najradšej tichú, skromnú svadbu, ale snúbenica a jej rodina snívajú o veľkej a efektnej slávnosti. Eduard sa už stahuje z Buckinghamského paláca na svoj manželstvok. Oznámenie o zásnubách by konečne prerušilo klebety, že Eduard sa bojí manželstva vediac, ako nešťastne sa skončili oficiálne manželské zväzky jeho starších rozvedených bratov Karola a Andreja, ako aj prvé manželstvo sestry Anny, jedinej, ktorá sa druhýkrát vydala. Na snímke: princ Eduard pred vážnym rozhodnutím.

RÍMSKE PRÁZDNINY. Kto by chcel navštíviť Hollywood a stretnúť tam nejakú slávnu filmovú hviezdu, potreboval by na cestu peknú kópku peňazí. V poslednom čase však hollywoodské hviezdy prichádzajú samy do Poľska. Napr. v minulom roku sme mohli u nás stretnúť také hviezdy ako Joan Collins,

Jane Seymour (Dr. Quinn), Catherine Deneuve, Pamela Anderson a ďalšie. Tohoročný zoznam návštev otvoril Richard Chamberlain, ktorého môžeme vidieť v televíznom seriáli Šogún. Niektorí sice tvrdia, že pozvánky do Poľska prijímajú zväčša staršie hviezdy, po štyridsiatke, kým mladšie radšej navštievujú Londýn, Paríž, Cannes alebo Rím. V poslednom čase sa stal módnym najmä Rím, kde si pri prezentácii filmu možno pozrieť módnemu prehliadku najslávnejších návrhárov na svete. Spomeňme, že nedávno tam bola o.i. čarovná Cameron Diaz (známa z filmu Môj chlapec sa žení), ako aj Demi Moore pri priležitosti premiéry filmu G. I. Jane, v ktorom hrá hlavnú úlohu. Na snímke: C. Diaz

PARAŠUTISTICKÉ ESO. Teriéry vyzerajú nenápadne, ale majú vzácný dar - ľezeňné nervy. Z tohto hľadiska sa zvlášť vyníma najmä neveľký teriér Bruce z Austrálie, ktorý má u psov nestretávaného konička - parašutizmus. Dá sa povedať, že Bruce je ozajstný profesionál v tejto oblasti - má už za sebou 155 skokov z niekoľkokilometrovej výšky. Neskáče sám, ale vždy sprevádza svojho pána, Genea Richardsona, ktorý je členom reprezentačného mužstva Austrálie v parašutizme. Keď sa G. Richardson chystá skákať, psík ho zakaždým natoľko obťažuje, že ho musí so sebou zobrať. Bruce je - dalo by sa povedať - oficiálnym talismanom mužstva. Pretekári počítajú s tým, že jeho prítomnosť im prinesie šťastie na parašutistických majstrovstvách sveta, ktoré sa v tomto roku budú konať vo V. Británii. Na snímke: G. Richardson s Bruceom v momente zoskoku z lietadla.

ZAUJÍMAVOSTI. Princ William - na vlastné želanie - dostal na pamiatku snubný prstenok svojej matky, ktorý waleská princezná nosila dokonca po rozvode. Prstienok z bieleho zlata so 14-mi diamantmi a veľkým oválnym zafírom stál princa Karola 28.500 libier. Dnes stojí desaťkrát viacej.

Americký herec Al Pacino (známy o.i. z filmu Krstný otec) mal viaceré lúbostné dobrodružstvá, ale nikdy sa neoženil. Teraz sa vrah chce vzdať statromládenectva. Aby si to nerozmyslel, jeho aktuálna priateľka, Beverly D'Angelo, sa rýchlo nastáhovala do jeho bytu v New Yorku. /

Maľba I. Litviakovej (10 r.) z Jablonky
- Môj vysnívaný dom

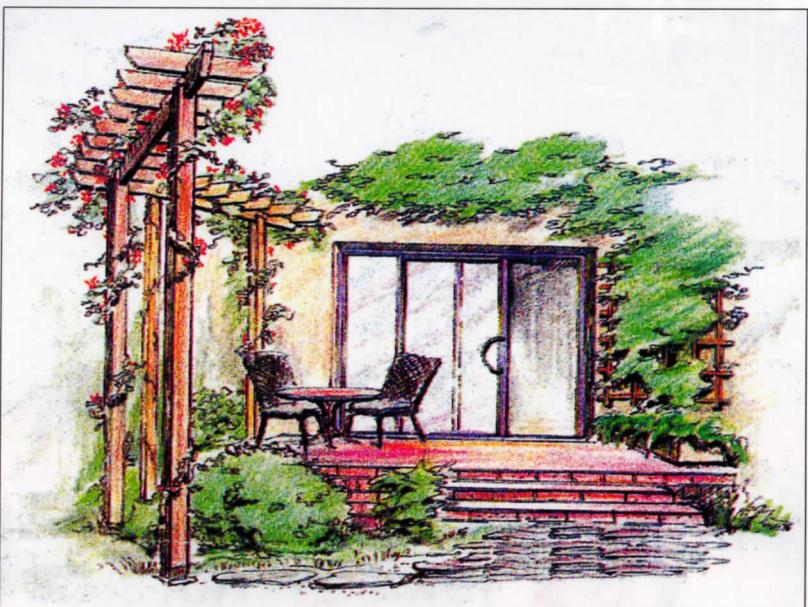

Maľba D. Cervasovej (15 r.) z N. Belej - Môj dom a okolie (1. miesto, st.skup.)

KRESBY NAŠICH DETÍ

Foto: J. Pivočík

Maľba D. Cervasovej (15 r.) z N. Belej
- Môj najmilší kútik

Kresba V. Staneka (14 r.) z Fridmana - Môj dom v budúcnosti

Maľba E. Pietrasovej (7 r.) z Jurgova - Môj dom (1. miesto, ml. skup.)

Na predjarií v Harkabuze. Foto: P. Kollárik

DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04, 633-09-41, tel./fax: 634-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	3,50 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	2,50 zł
Zbigniew Tobijański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	5,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	5,00 zł